

**UNITATEA CONSOLIDATĂ PENTRU IMPLEMENTAREA ȘI
MONITORIZAREA PROIECTELOR ÎN DOMENIUL AGRICULTURII**

**STUDIU DE EVALUARE A IMPACTULUI
pentru Componenta
SPORIREA POTENȚIALULUI DE ACCES LA PIEȚE**

**în cadrul
PROIECTULUI AGRICULTURA COMPETITIVĂ
ÎN MOLDOVA**

RAPORT FINAL

Prezentat de

Economisti Associati

Nr. de înregistrare 49498

în asociere cu

Agenția Națională de Dezvoltare Rurală (ACSA)

27 septembrie 2021

CUPRINS

ACRONIME ȘI ABREVIERI	Error! Bookmark not defined.
1. INTRODUCERE	Error! Bookmark not defined.
1.1. <u>Natura Sarcinii</u>	Error! Bookmark not defined.
1.2. <u>Scopul și structura Raportului</u>	Error! Bookmark not defined.
1.3. <u>Autor și mulțumiri</u>	Error! Bookmark not defined.
2. CONTEXTUL GENERAL	Error! Bookmark not defined.
2.1 <u>Asistența tehnică pentru dezvoltarea parteneriatelor productive</u>	Error! Bookmark not defined.
2.2 <u>Sprijinul investițional pentru tehnologiile post-recoltare</u>	Error! Bookmark not defined.
2.3 <u>Metodologia aplicată în realizarea Sarcinii</u>	9
3. CARACTERISTICILE BENEFICIARILOR MAC-P	Error! Bookmark not defined.
3.1 <u>Introducere</u>	Error! Bookmark not defined.
3.2 <u>Caracteristicile beneficiarilor de granturi și ale beneficiarilor de AT</u> ..	Error! Bookmark not defined.
3.3 <u>Beneficiarii MAC-P în comparație cu alte Grupuri de Producători</u>	Error! Bookmark not defined.
3.4 <u>Rezumat</u>	Error! Bookmark not defined.
4. REZULTATUL COMPONENTEI B A MAC-P	16
4.1 <u>Introducere</u>	16
4.2 <u>Rezultatul asistenței tehnice</u>	Error! Bookmark not defined.
4.3 <u>Rezultatul finanțării prin grant</u>	18
4.4 <u>Efectele asupra cooperării interne</u>	20
4.5 <u>Rezumat</u>	22
5. IMPACTUL ASUPRA PERFORMANȚEI GRUPURILOR DE PRODUCĂTORI	23
5.1 <u>Introducere</u>	23
5.2 <u>Performanța beneficiarilor MAC-P</u>	23
5.3 <u>Impactul asupra vânzărilor – Probe obținute în rezultatul analizei contrafactice</u>	27
5.4 <u>Alte impacte</u>	31
5.5 <u>Perspectivile de sustenabilitate</u>	33
5.6 <u>Sinteza concluziilor</u>	34
6. OBSERVAȚII FINALE	35
6.1 <u>Rezumatul principalelor concluzii</u>	35
6.2 <u>Contribuția la realizarea scopului general al Componentei B a MAC-P</u>	37
6.3 <u>Lecții învățate și Recomandări</u>	39
ANEXE	40
ANEXA A – LIST PARTENERILOR CONSULTAȚI	41
ANEXA B – CHESTIONARELE DE SONDAJ	42
B.1 – Chestionarul pentru sondajul GdP-A	42
B.2 – Chestionarul pentru sondajul GdP-B	50
B.3 – Chestionarul pentru sondajul GdP-C	58
ANEXA C – GRUPURILE DE PRODUCĂTORI CARE AU PARTICIPAT ÎN SONDAJ	63
C.1 <u>GRUPURILE DE PRODUCĂTORI A – BENEFICIARI DE GRANTURI</u>	63
C.2 <u>GRUPURILE DE PRODUCĂTORI B – BENEFICIARI DE AT</u>	65
C.3 <u>GRUPURILE DE PRODUCĂTORI C – NICI O ASISTENTĂ</u>	66
ANEXA D – RAPORTUL DETALIAT PRIVIND EVALUAREA CONTRAFECTUALĂ A IMPACTULUI	67

ACRONIME SI ABREVIERI

AIPA	Agencia de Interventie și Plăți pentru Agricultură
CAPMU	Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Agriculturii
DID	Diferență în Diferență
MAC-P	Proiectul Agricultura Competitivă în Moldova
MADRM	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
OLS	Ordinary Least Squares/Cele mai mici pătrate ordinare
GdP-A	Grupuri de Producători A
GdP-B	Grupuri de Producători B
GdP-C	Grupuri de Producători C
AT	Asistentă Tehnică
WLS	Weighted Least Square/Cele mai mici pătrate cântărite

1. INTRODUCERE

Prezentul Raport Final (denumit în continuare „Raportul”) a fost elaborat în cadrul **Studiului de Evaluare a Impactului pentru Sporirea Potențialului de Acces la Piețe în cadrul Proiectului Agricultura Competitivă în Moldova (MAC-P)** (“Misiunea”). Raportul este prezentat Unității Consolidate pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Agriculturii (CAPMU) (sau “Clientul”) de *Economisti Asociați* în asocierie cu ACSA - *Agenția Națională de Dezvoltare Rurală*, denumite în continuare „Consultanți”. Raportul a fost remis în format de versiune proiect la 16 iulie 2021 și a fost supus revizuirii pe baza comentariilor și feedback-ului parvenit de la Client.

1.1. Natura sarcinii

Proiectul Agricultura Competitivă în Moldova a fost lansat în 2012 în scopul „sporirii competitivității sectorului agroalimentar al țării prin susținerea modernizării sistemului de management al siguranței alimentelor; facilitarea accesului producătorilor agricoli la piețe și integrarea practicilor agricole de mediu și a celor de management durabil al terenurilor”.¹ MAC-P este structurat în **trei componente principale**, și anume: (i) Componenta A: Consolidarea managementului siguranței alimentelor; (ii) Componenta B: Sporirea potențialului de acces la piețe; și (iii) Componenta C: Sporirea productivității prin intermediul managementului durabil al terenurilor.

Obiectivul general al Misiunii este de a evalua **impactul asistenței furnizate în cadrul Componentei B a MAC-P**, care vizează abordarea problemei ce ține de lipsa de cooperare și organizare între agricultorii din Republica Moldova, în scopul stimulării participării producătorilor la lanțul valoric, trecerii la o agricultură performantă și asigurării unui acces mai bun la piețele naționale și internaționale. Componenta B implică o combinație de activități de **asistență tehnică** pentru crearea, înregistrarea și consolidarea grupurilor de producători (adică a parteneriatelor între producătorii agricoli în scopul partajării unor acțiuni ale procesului de producere și/sau comercializare) și de **srijin financiar**, și anume acordarea de granturi investiționale pentru infrastructura post-recoltare și procesare. Constatările incluse în acest Raport **vor contribui la realizarea unei evaluări mai ample a MAC-P**, care va acoperi aspectele de eficacitate, eficiență și relevanță ale Proiectului la nivelul tuturor componentelor de proiect.

Mai exact, Misiunea vizează trei niveluri principale de analiză. Acestea includ: (i) o revizuire a **caracteristicilor beneficiarilor MAC-P**, aceasta urmărind verificarea prezenței unor caracteristici ale grupurilor de producători susținute de proiect diferite de cele ale non-beneficiarilor; (ii) o evaluare a **eficienței asistenței MAC-P**, pentru a identifica rezultatele directe ale asistenței tehnice și ale granturilor investiționale; și (iii) evaluarea **impactului asistenței** asupra performanței grupurilor de producători, prin măsurarea indicatorilor de creștere a vânzărilor, producției, exporturilor și obținere a unui acces îmbunătățit la finanțare.

1.2. Scopul și structura raportului

Conținutul Raportului are următoarea structură:

- Secțiunea 2 include o prezentare generală a sprijinului oferit de MAC-P grupurilor de producători și a abordării metodologice adoptate pentru realizarea Misiunii;
- Secțiunea 3 prezintă principalele caracteristici ale grupurilor de producători care au beneficiat de sprijinul MAC-P;
- Secțiunea 4 include analiza eficacității Componentei B a MAC-P și, în special, a rezultatelor imediate ale asistenței tehnice și ale granturilor investiționale;
- Secțiunea 5 prezintă o descriere mai detaliată a impactului sprijinului MAC-P asupra performanței grupurilor de producători; și

¹ Documentul de Evaluare a Proiectului, p.7

- Secțiunea 6 include constatările concludente privind impactul sprijinului MAC-P și lecțiile învățate.

Raportul include și 4 anexe:

- Anexa A prezintă lista partenerilor consultați;
- Anexa B include chestionarele utilizate pentru sondajul grupurilor de producători;
- Anexa C include lista grupurilor de producători care au participat în cadrul sondajului; și
- Anexa D include raportul detaliat al estimărilor pentru evaluarea impactului contrafactual.

1.3. Autor și mulțumiri

Raportul a fost întocmit de către Giulia Stecchi și Enrico Giannotti, cu contribuția lui Esperanza Garrido. Activitatea de colectare a datelor în Moldova a fost realizată de Viorel Botnaru și Anatolie Fala. Pe parcursul implementării Misiunii, echipa a beneficiat foarte mult de sprijinul și susținerea personalului CAPMU, inclusiv, în special, a doamnei Olga Sainciuc și doamnei Ana Mardare, a căror asistență este înalt apreciată.

2. Contextul general

2.1 Asistența tehnică pentru dezvoltarea parteneriatelor productive

Prezentare generală. Furnizarea de asistență tehnică (TA) în cadrul Componentei B a MAC-P a început la sfârșitul anului 2013. Pe parcurs, serviciile generale de consultanță oferite beneficiarilor au fost completate cu acțiuni suplimentare de AT specializată, determinate pe baza evaluării necesităților grupurilor de producători (de exemplu, dezvoltarea mărcii), sprijin pentru operațiuni de export, consiliere juridică, tehnologii de producție, management financiar, vânzări etc.), oferite de furnizorii de servicii selectați.

Furnizarea AT, în special la etapele inițiale ale vieții grupurilor de producători, este, **în mare parte, pregătitoare pentru sprijinul financiar** acordat în cadrul Componentei B (a se vedea mai jos), fiind aplicată o abordare gradată care prevede, mai întâi, identificarea și sprijinirea grupurilor de producători pentru aplicarea pentru obținerea grantului financiar și, apoi, implementarea investiției finanțate. AT acordată grupurilor de producători poate fi grupată în trei etape ulterioare. Caracteristicile cheie și numărul grupurilor de beneficiari pentru fiecare etapă pot fi rezumate în modul următor.

Etapa # 1: Asistență pentru crearea grupurilor de producători. Scopul acestei prime etape de AT este de a sprijini gruparea producătorilor individuali pentru crearea și înregistrarea unui grup de producători. În acest scop, sunt furnizate următoarele tipuri de AT:

1. **Asistență pentru crearea grupurilor de producători**, care prevede organizarea activităților de informare, identificarea „grupurilor de inițiativă” și pregătirea studiilor de pre-fezabilitate pentru evaluarea potențialului grupurilor. În practică, acest tip de asistență vizează screening-ul grupurilor potențiale de producători care „demonstrează un nivel suficient de pregătire pentru operarea în comun a întreprinderii”.² La situația de la sfârșitul anului 2020, **Proiectul a sprijinit crearea a circa 80 de grupuri de inițiativă** și pregătirea studiilor de pre-fezabilitate aferente.
2. **Asistență pentru înregistrarea în calitate persoane juridice**, care prevede acordarea de sprijin grupurilor de producători în procesul de înregistrare în calitate de persoană juridică, inclusiv redactarea documentelor juridice (statut, decizii de fondare, etc.). În perioada dintre 2013 și sfârșitul anului 2020, **Proiectul a sprijinit înregistrarea a 64 de grupuri de producători**, majoritatea formate din entități nou create, cu excepția a două re-înregistrări. Majoritatea din acestea 64 de grupuri înregistrate au beneficiat de asistență pentru creare anterior. În același timp, nu toate grupurile de inițiativă create cu sprijinul MAC-P au creat grupuri de producători înregistrate – unele dintre ele s-au dizolvat și/sau s-au reformat în structuri diferite.

Etapa # 2: Sprijin pentru solicitarea și semnarea grantului și procesul de implementare. Această a doua etapă de AT implică acordarea de sprijin pentru solicitarea și obținerea grantului investițional pentru grupurile de producători înregistrați. Aceasta include:

1. Elaborarea studiilor de fezabilitate și furnizarea de asistență în pregătirea dosarelor de solicitare de finanțare, care urmează a fi depuse la Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA). Din 2013, au fost elaborate **76 de studii de fezabilitate** și pregătite **68 de dosare de solicitare** a grantului.
2. Asistență prin procesul de **semnare și debursare** către cele 50 de grupuri de producători aprobate pentru granturi, în special cu referire la **identificarea co-finanțării**.
3. **Sprijin pentru implementare** pe parcursul derulării proiectului de investiții, în special pentru a încuraja relația cu furnizorii și contractorii și pentru a ajuta la respectarea cerințelor administrative și de raportare. Acest tip de sprijin este realizat în comun de furnizorul de asistență tehnică și de CAPMU, care supraveghează și monitorizează implementarea.

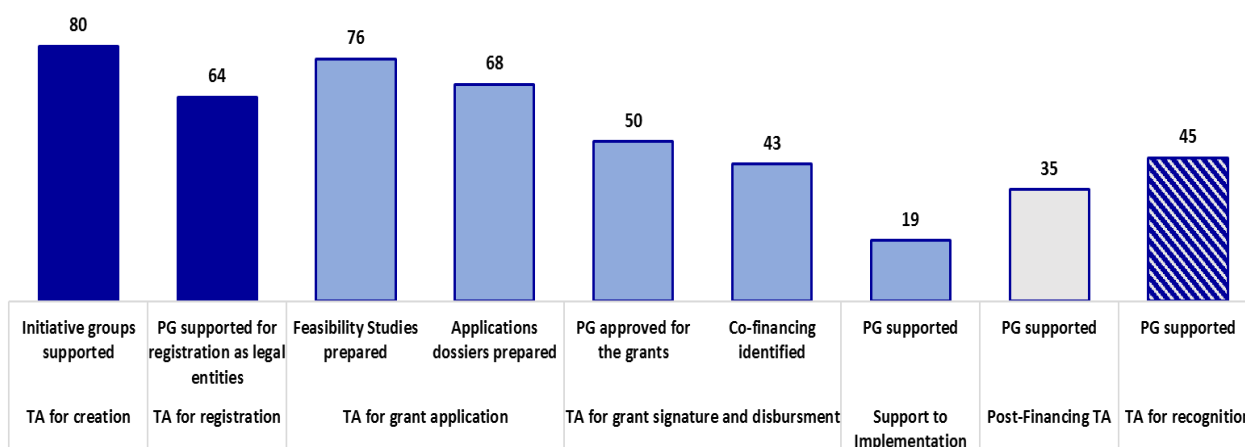
² Raport de activitate Trimestrul IV-2020, Servicii de Consultanță prestate de Consorțiul format din A.). CDER "Promo-Terra", A.O. "MEGA" și "Vakakis & Associates" s.a., p.9 (în continuare "Raportul de Activitate AT Tr.4 2020")

Etapa #3: Sprijin post-finanțare. În final, ultima etapă implică prestarea de **asistență tehnică specializată** către grupurile de producători care au beneficiat de grant investițional, aceasta fiind axată pe aspecte de administrare și gestionare și, într-o măsură mai mică, pe consolidarea capacităților tehnice sau de marketing ale grupurilor de producători. În ansamblu, **35 de grupuri de producători** (din cele 43 care au beneficiat de grant investițional) au **primit AT post-finanțare**. Toate aceste grupuri au participat la instruire în domeniul aspectelor administrative (contabilitate, management intern, legislație aferentă grupurilor de producători), unele din ele (12 grupuri) au beneficiat și de asistență tehnică privind aspecte tehnologice și productive specifice aferente dezvoltării mărcii și promovării exporturilor (câte 6 grupuri).

Asistență pentru recunoaștere în temeiul Legii 312/2013. Adițional celor trei etape de AT sus-menționate, Proiectul oferă și **sprijin în procedura de recunoaștere conform Legii 312/2013**³. Legea a instituit un registru al grupurilor de producători „recunoscute”, un statut suplimentar înregistrării legale, care constituie o condiție prealabilă pentru a beneficia de tipuri specifice de sprijin financiar de la MADRM / AIPA. Pentru a fi eligibil pentru recunoaștere conform Legii 312, grupul de producători trebuie: (i) să fie format din cel puțin cinci membri, dintre care niciunul nu poate deține mai mult de 20% din voturile adunării grupului; (ii) să producă bunuri agricole omogene; (iii) să comercializeze o anumită parte (și în creștere) din producție prin intermediul grupului. Aproape toate grupurile de producători cu granturi aprobate (40 din 43), precum și patru grupuri de producători care au beneficiat doar de AT, au fost sprijinite în procesul de recunoaștere.

Imaginea 2.1 include un rezumat al rezultatelor cheie furnizate de și al numărului de beneficiari de AT.

Imaginea 2.1 – Rezultatele principale ale AT și beneficiarii

Sursa: Rapoartele de progres privind AT și Studiul grupurilor de producători

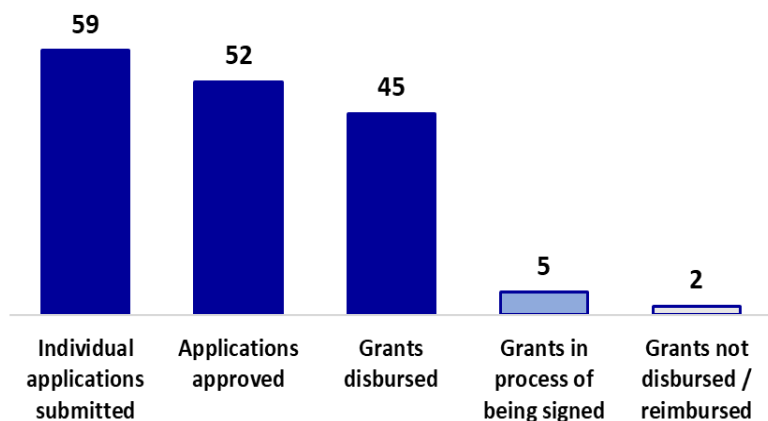
2.2 Sprijinul investițional pentru tehnologiile post-recoltare

Prezentare generală. Această sub-componentă a MAC-P implică **acordarea de granturi investiționale corespunzătoare** grupurilor de producători pentru infrastructuri post-recoltare, scopul fiind de a spori competitivitatea și facilita accesul la piață, în special pentru produsele cu cel mai înalt potențial pentru export. Granturile acoperă până la **50% din costurile de investiții eligibile, plafonul fiind de 350.000 USD**. Fiecare grup de producători poate solicita și obține mai multe granturi, până la o valoare cumulată de 350.000 USD. În perioada 2014 – 2020, au fost lansate opt solicitări de finanțare nerambursabilă, fiind recepționate, **în total, 59 de cereri din partea de 57 de grupuri de producători**. Dintre acestea, trei cereri au fost refuzate, alte patru grupuri de producători nu au semnat acordul de finanțare nerambursabilă (în majoritate, din cauza imposibilității de a obține co-finanțare). În rezultat, de **52 de cereri de finanțare nerambursabilă au fost aprobate pentru 50 de grupuri de producători**. La situația de la sfârșitul anului 2020, **45 de granturi au fost**

³ Legea Republicii Moldova nr. 312 din 20 decembrie 2012 privind Grupurile de Producători Agricoli și Asociațiile acestora

debursate integral către 43 de grupuri de producători, alte cinci granturi erau în proces de semnare, iar alte două granturi au fost semnate, dar nu au fost debursate (sau au fost rambursate) din cauza problemelor de identificare a sursei de cofinanțare. Imaginea 2.2 de mai jos prezintă o recapitulare a granturilor investiționale aprobate, semnate și debursate la situația de la sfârșitul anului 2020.

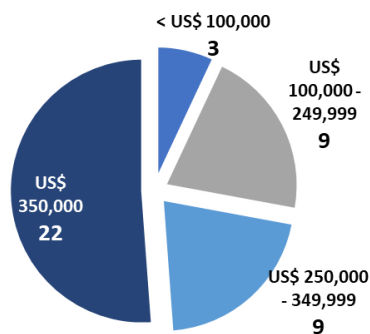
Imaginea 2.2 – Prezentarea granturilor aprobate, semnate și debursate

Sursa: documentele de monitorizare privind granturile investiționale

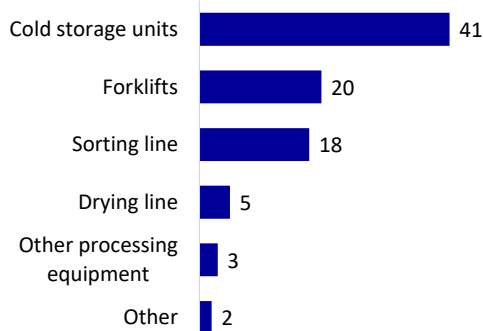
Mărimea și scopul granturilor. Majoritatea granturilor au fost aprobate și debursate în perioada 2014-2015. Granturile au fost în general destul de mari, aproximativ jumătate din ele având o valoare de 350.000 USD (valoarea maximă). Deoarece două grupuri de producători au obținut câte două granturi, în valoare cumulativă de 350.000 USD, **22 de grupuri de producători au primit finanțarea maximă posibilă**. Doar trei grupuri de producători au beneficiat de granturi mai mici (sub 100.000 USD). Alte 18 granturi au însumat valori între 100.000 USD și 349.999 USD. În general, valoarea totală a granturilor debursate la sfârșitul anului 2020 a fost de 12,4 milioane USD.

Imaginea 2.3 – Valoarea granturilor debursate per Grup de Producător

Imaginea 2.4 – Scopul investițiilor

(# producer groups)

Granturile investiționale au fost utilizate pentru a finanța construcția sau achiziționarea mai multor tehnologii post-recoltare diferite. **Aproape toate grupurile de producători au finanțat construcția uneia sau mai multor unități de depozitare frigorifică** pentru depozitarea și conservarea produselor (41 de grupuri din 43), cu o capacitate instalată cuprinsă între 160 tone și 2.200 de tone. În 18 cazuri, grantul a fost utilizat pentru finanțarea instalării liniilor de sortare; alte opt grupuri au achiziționat linii de uscare și/sau alte linii de prelucrare (de exemplu, pentru decojire sau calibrare a nucilor). Aproximativ jumătate din beneficiarii de granturi au combinat investițiile

primite cu achiziționarea de stivuitoare. În final, câteva grupuri au folosit grantul pentru finanțarea instalării liniei de ambalare sau a altor echipamente de transport.

2.3 Metodologia aplicată în realizarea Sarcinii

Prezentare generală. Misiunea a implicat o **combinație de metodologii pentru colectarea și analiza datelor**. În special, Misiunea a inclus trei activități principale de colectare a datelor, și anume (i) colectarea de informații din surse documentare, (ii) interviuri calitative cu părțile interesate selectate; și (iii) un sondaj al grupurilor de producători. Informațiile colectate au fost analizate folosind o combinație de metode cantitative și calitative.

Atât colectarea, cât și analiza datelor au fost axate pe trei tipuri de grupuri de producători:

- **Grupurile de producători „A” (GP-A)** care au beneficiat de grant investițional (43);
- **Grupurile de producători „B” (GP-B)** care au beneficiat de AT, dar nu (sau încă nu) și de grant investițional (inclusiv 14 grupuri de producători care au solicitat finanțare nerambursabilă, dar care nu (sau încă nu) au primit-o și 15 grupuri de producători care nu (sau încă nu) au solicitat grant investițional; și
- **Grupuri de producători „C” (GP-C)** (sau, mai general, parteneriate de producători) care nu au beneficiat de niciun sprijin de la MAC-P.

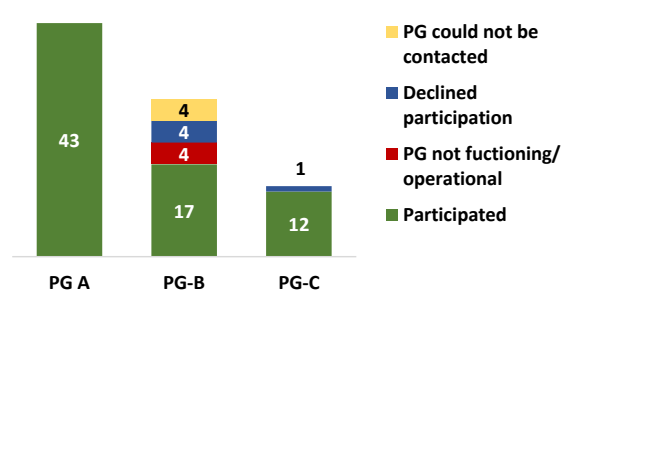
Examinarea documentară. Examinarea surselor documentare a avut drept scop definirea informației necesare pentru finalizarea abordării metodologice și colectarea datelor despre activitățile și beneficiarii Proiectului, care au fost completate și validate în cadrul sondajului grupurilor de producători. Exercițiul de examinare a vizat, în special, (i) **rapoartele de progres** MAC-P la nivel de program, precum și axarea specifică pe sprijinului acordat grupurilor de producători; (ii) **documentația de monitorizare** pentru grupurile de producători recunoscute în temeiul Legii 312/2013; (iii) **baza de date pregătită de CAPMU** pentru grupurile de producători care au fost asistate în cadrul MAC-P; și (iv) documente din dosarele de solicitare a finanțării nerambursabile, inclusiv studiile de fezabilitate pentru proiectele de investiții.

Interviurile calitative. Au fost realizate interviuri calitative cu **12 parteneri**, inclusiv (i) reprezentanți ai autorităților naționale (în special MADRM și AIPA), (ii) entitățile responsabile pentru prestarea AT grupurilor de producători, (iii) asociații de afaceri sectoriale, precum și (iv) personalul altor proiecte și intervenții în sprijinul sectorului rural din Moldova (lista persoanelor consultate este inclusă în anexa A). Interviurile au vizat, în principal, abordarea elementelor cheie de asistență acordată grupurilor de producători în cadrul MAC-P în scopul **definirii cadrului Misiunii și finalizării abordării metodologice**. În special, interviurile au fost deosebit de utile pentru identificarea grupurilor de producători care se încadrează în cele trei grupuri.

Sondajul grupurilor de producători. Sondajul grupurilor de producători (denumit în continuare „Sondaj”) constituie sursa principală de probe demonstrative originale pentru realizarea Misiunii și **acoperă toate cele trei tipuri de grupuri de producători**. Sondajul a fost realizat folosind trei chestionare (câte unul pentru fiecare tip de grup de producători), foarte asemănătoare în termeni de structură pentru a permite comparabilitatea. Chestionarele au fost definite pe baza rezultatelor sondajului pilot realizat cu participarea a șase grupuri de producători (câte două pentru fiecare tip de grupuri de producători). Versiunea finală a chestionarelor sondajului este inclusă în anexa B. Din cauza condițiilor de sănătate publică impuse de pandemia Covid-19, **interviurile au fost realizate la telefon / teleconferință**. Oricum, s-a reușit realizarea colectării datelor în ciuda circumstanțelor; or, necesitatea de a efectua sondajul de la distanță a avut un impact deloc neglijabil asupra buneii desfășurări a acțiunii de colectare a datelor. De fapt, practic toate interviurile au necesitat contacte multiple, uneori cu diferiți membri / personal / reprezentanți / persoane delegate (de exemplu, avocați etc.) ale grupurilor de producători pentru a colecta informațiile, fapt de a determinat **extinderea substanțială a perioadei de realizare a activității de sondaj**.

În general, 85 de grupuri de producători au fost contactate pentru participarea la sondaj; **72 de interviuri au fost finalizate**, rată de răspuns fiind de peste 85%. Mai exact, **au fost interviuate toate cele 43 GP-A**; acoperirea a fost comparativ mai mică pentru GP-B (17 din 29 de grupuri interviuate) și GP-C (12 din 13 grupuri interviuate). Cu toate acestea, este necesar de menționat faptul că, au fost exprimate doar cinci refuzuri, inclusiv patru în GP-B și unul în GP-C. În toate celelalte cazuri, grupurile de producători fie nu au putut fi contactate în ciuda numeroaselor încercări (4 GP-B), fie nu au existat / nu mai sunt operaționale⁴. Lista completă a grupurilor de producători care au participat la sondaj este inclusă în anexa C.

Imaginea 2.5 – Respondenții din sondaj după tipul de GdP

⁴ Lista GP-C a inclus, inițial, 16 contacte potențiale; or, un grup de producători nu a fost creat și, astfel, a fost exclus din listă, iar altele două grupuri au fost reconciliate sub altă denumire și sunt incluse în GP-B.

3. CARACTERISTICILE BENEFICIARILOR MAC-P

3.1 Introducere

Această secțiune trece în revistă principalele caracteristici ale beneficiarilor componente B a MAC-P pe baza rezultatelor sondajului. Mai detaliat, secțiunea 3.2 include o analiză a caracteristicilor grupurilor de producători, făcând diferență, unde este relevant, între grupurile care au beneficiat doar de asistență tehnică (GP-B) și cele care au beneficiat și de finanțare nerambursabilă (GP-A). Secțiunea 3.3 oferă o analiză comparativă a caracteristicilor beneficiarilor MAC-P cu cele ale grupurilor de producători care nu au fost sprijinite în cadrul Proiectului. Cu toate acestea, numărul redus și caracteristicile GP-C incluse în sondaj nu permit formularea a doar câteva considerații generale. La sfârșit, secțiunea 3.4 oferă un șir de observații finale.

3.2 Caracteristicile beneficiarilor de granturi și ale beneficiarilor de AT

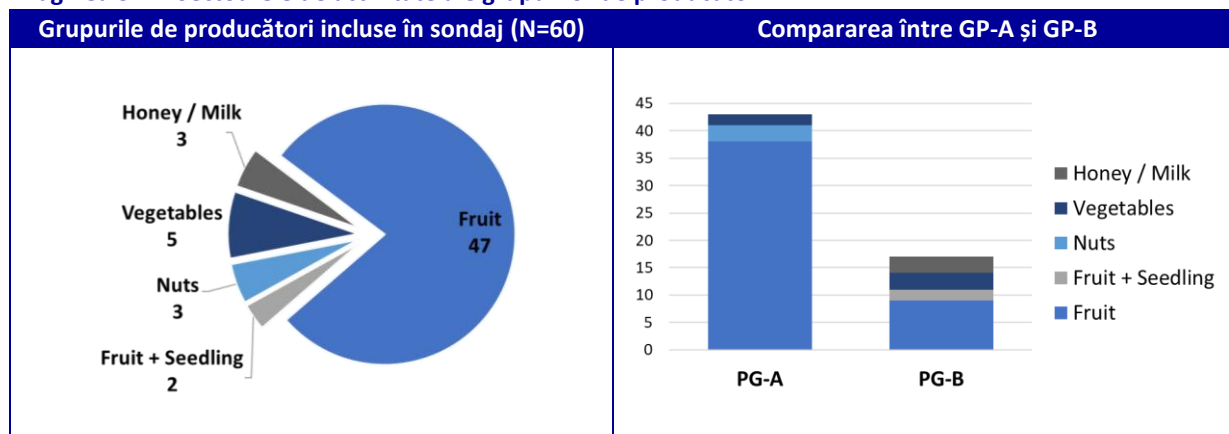
Forma juridică și scopul creării. Toate cele 60 de grupuri incluse în GP-A și GP-B sprijinite de MAC-P sunt înregistrate în calitate de persoană juridică, în principal ca Cooperative de Antreprenori (CA) (55 din 60); trei grupuri sunt înregistrate ca SRL-uri și câte un grup – în calitate de Cooperativă de Producție Agricolă (CPA) și ONG. În majoritatea cazurilor, **grupurile de producători s-au înregistrat formal la scurt timp după inițierea procesului de cooperare informală**: aproape jumătate (27 grupuri) din cele 60 de grupuri de producători au raportat că au început să coopereze cu mai puțin de un an înainte de înregistrare a grupului în calitate de persoană juridică, în timp ce o altă treime (20 grupuri) au menționat perioade de 1-2 ani. Doar câteva din grupurile intervievate au cooperat ca grup informal timp de mai mulți ani, trei grupuri având o experiență de lucru în comun de lungă durată (până la 12 ani). Această perioadă scurtă anterior formalizării denotă, în mare parte, o legătură directă cu motivele care au stat la baza creării grupurilor de producători. De fapt, majoritatea respondenților la sondaj (32 din 60) au raportat, ca obiectiv cheie pentru crearea grupului, posibilitatea de a construi infrastructuri post-recoltare și, în special, depozite frigorifice pentru a putea obține prețuri mai bune, pentru a îmbunătăți calitatea și / sau omogenitatea produselor și, în cele din urmă, a spori accesul la noi piețe interne și internaționale. Până la 10 respondenți la sondaj au indicat, în mod explicit, **"accesul la finanțarea nerambursabilă din partea MAC-P" drept unul dintre motivele cheie** pentru formarea grupului. Interesant este faptul că importanța înființării infrastructurilor post-recoltare, ca motiv pentru crearea unui grup de producători, nu variază între GP-A și GP-B; prin urmare, aceasta joacă un rol central chiar și pentru grupurile de producători care nu au primit grantul investițional.

Locația și sectorul de activitate. Grupurile de producători sprijinite de MAC-P sunt amplasate, în mare parte, în întreaga țară, fiind situate în 24 de raioane / orașe diferite, fiind distribuite în regiunile de Nord (21 de grupuri), Sud (15 grupuri) și Centru (24 de grupuri).⁵ Marea majoritate a grupurilor activează în sectorul horticol (49 din 60), în majoritatea cazurilor combinând producția a două sau mai multe tipuri de fructe. Fructele produse cel mai frecvent includ Mere (33 de grupuri), Fructe sâmburoase (31 de grupuri) și Struguri de masă (21 de grupuri); producția de Pere (5 grupuri) și Pomoșoare (3 grupuri) este, comparativ, mai puțin frecventă. În câteva cazuri, producția de fructe este completată cu alte culturi, în special materiale de răsad sau răsaduri de copaci. Grupurile de producători care activează în alte sectoare, cum ar fi producțiile de Legume (5 grupuri), Nuci (3 grupuri), Miere (2 grupuri) și producția de Lapte (1 grup) sunt mult mai puțin frecvente. În termeni comparativi, GP-B este mai divers decât GP-A în ceea ce privește sectorul de activitate (imaginea 3.1), aproximativ jumătate din grupuri fiind angajate în producția de produse diferite de fructe. **Aproximativ o treime din grupurile de producători au schimbat mixtul de produse** de la momentul creării și momentul participării la sondaj, fie prin adăugarea uneia sau mai multor culturi / producții (de ex., un grup

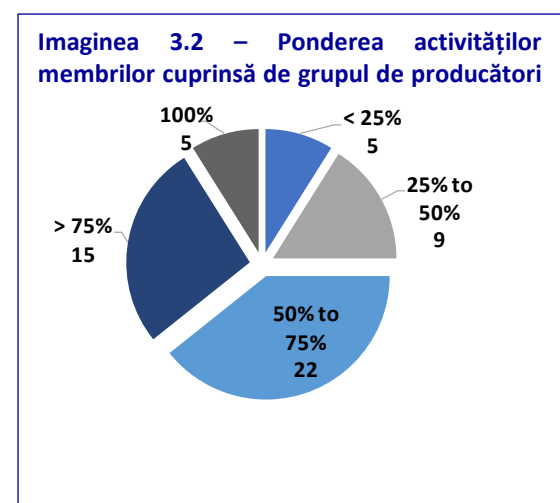
⁵ Situația data se conformă, în linii generale, cu totalul de 72 de grupuri de producători care au beneficiat de asistență, cu o reprezentare puțin mai mică a grupurilor de producători din Sud.

implicat în producția de Miere a început să vândă și familii de albine), fie prin abandonarea unei culturi (de ex., un grup a specificat că „plantația de prune a fost scoasă pentru a planta vie, care este mai solicitată”).

Imaginea 3.1 – Sectoarele de activitate ale grupurilor de producători

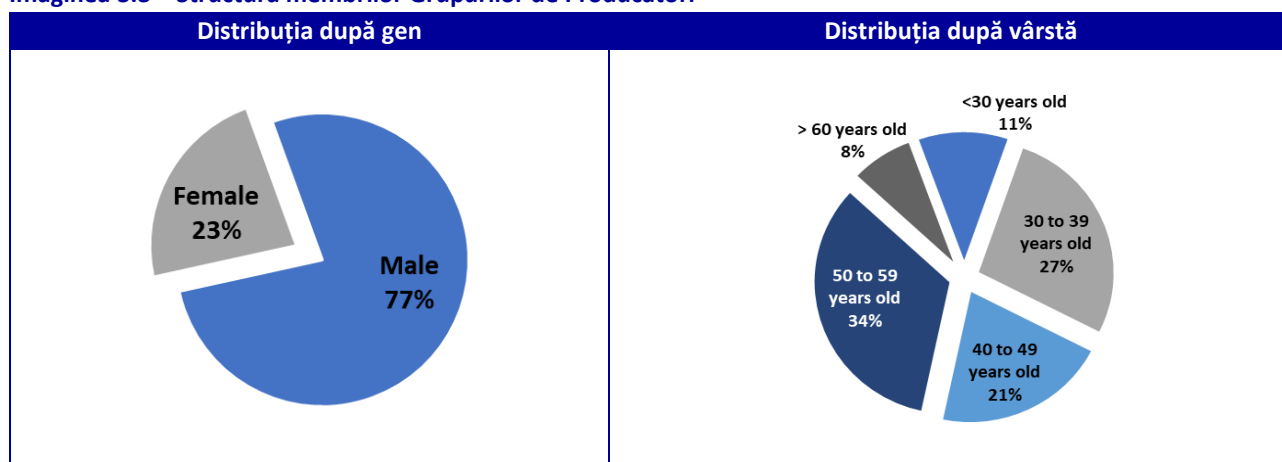
În majoritatea cazurilor, grupurile de producători nu acoperă totalitatea activităților membrilor lor. De fapt, 51 din cele 60 de grupuri de producători intervievați declară că membrii sunt activi și în mod individual,

deși, în majoritatea cazurilor, cea mai mare parte a activităților membrilor este canalizată prin intermediul grupului (imaginea 3.2). În timp ce toate grupurile din GP-A cuprind cel puțin 25% din activitățile membrilor lor, nu mai puțin de cinci grupuri din GP-B (adică mai mult de o pătrime din total) cuprind doar mai puțin de 25% din activitățile membrilor. Membrii produc în mod individual culturi de câmp, cum ar fi cereale (grâu, porumb, orz), floarea soarelui, soia, etc. Unsprezece grupuri de producători au raportat că membrii produc și Fructe sau Nuci în mod individual; în câteva cazuri, producțiile individuale includ alte culturi, de ex., struguri de vin sau alte sectoare (de exemplu, Lapte).

Calitatea de membru. Grupurile de producători susținute de MAC-P tind să fie destul de mici în temeni de număr de membri, fiind formate din 5 - 8 membri; în marea majoritate (51 din 60 grupuri), grupul este format din 5 sau 6 membri. În special, aproape două treimi din grupurile de producători (38 din 60 grupuri) aveau doar cinci membri, adică numărul minim pentru a fi eligibili pentru sprijinul MAC-P și a îndeplini cerințele pentru recunoaștere în temeiul Legii 312/2013. În medie, trei pătrimi din membrii grupurilor de producători sunt bărbați; practic, nu există diferențe, la acest subiect, între reprezentanții GP-A și GP-B. Doar câteva grupuri (7 din 60 grupuri) au mai multe femei decât bărbați în calitate de membri; 18 grupuri sunt compuse doar din bărbați. În termeni de vârstă, membrii au între 30 și 60 de ani, o treime având între 50 și 59 de ani. Membrii GP-B tind să fie puțin mai tineri decât membrii GP-A, deși diferența este oarecum marginală.

Imaginea 3.3 – Structura membrilor Grupurilor de Producători

Pe parcurs, un număr deloc neglijabil de grupuri de producători a înregistrat schimbări în componența grupului. Nu mai puțin de 15 grupuri de producători, adică peste un sfert dintre respondenții la sondaj, au înregistrat modificări în termeni de număr de membri de la momentul creării. În special, **șase grupuri au înregistrat reduceri în numărul de membri** (inclusiv cinci grupuri care au pierdut un membru și unul care a pierdut trei); în timp ce **trei grupuri au înregistrat creșterea numărului de membri**. Șapte grupuri de producători au menținut numărul membrilor la nivel constant, dar au avut schimbări în termeni de structura la gen a membrilor. Probele limitate colectate sugerează că motivele care stau la baza acestor schimbări, în special în ceea ce privește plecarea membrilor din grup, sunt determinate, în mod special, de aspecte de **cooperarea internă și probleme de finanțare**. De exemplu, unii respondenți au raportat ajustări în structura internă, care au avut loc la etapele inițiale de activitate a grupului („*motivul mediu pentru care membrii au părăsit grupul ține de existența unor neînțelegeri privind implementarea investițiilor și capacitatea slabă de cooperare în comun*”), iar alții au subliniat dificultățile întâmpinate la nivel de contribuție financiară la grup („*în unii ani, randamentele nu au fost atât de bune, deci veniturile membrilor nu au fost mari, dar toți trebuiau să contribuie și acest lucru a fost o provocare*”).

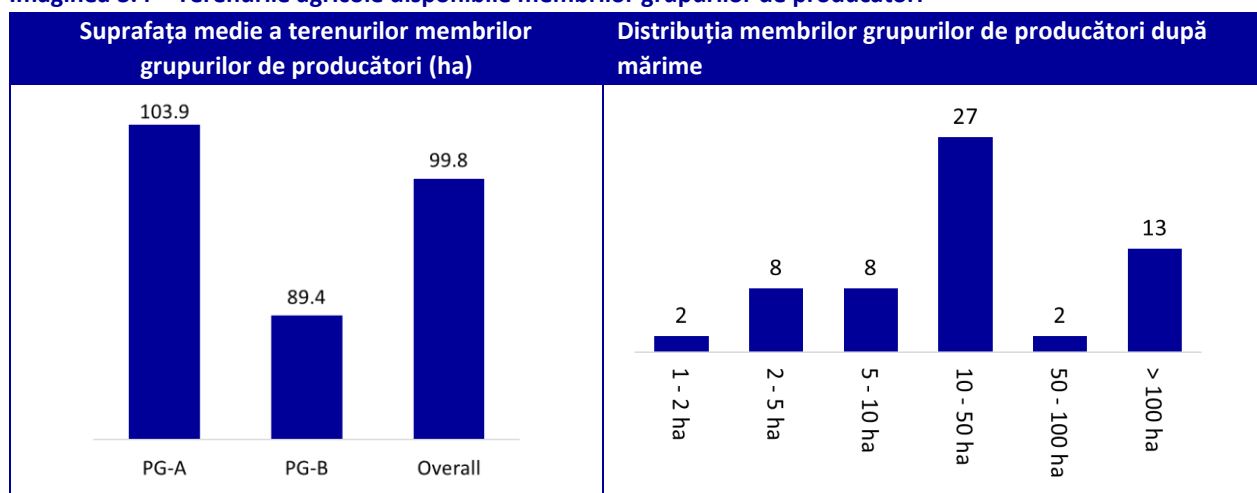
Mărimea. Grupurile de producători sprijinite de MAC-P sunt destul de mari în termeni de suprafețe de teren disponibile. Având în vedere atât terenurile proprii, cât și cele arendate, membrii grupurilor de producători dispun, în medie, de aproximativ 100 ha de teren⁶, față de media națională de 2,5 ha per exploatare agricolă.⁷ Conform Recensământului agricol din 2011⁸, 99% din exploatarea agricolă din Moldova au fiecare mai puțin de 0,5 ha, ceea ce înseamnă că **membrii grupurilor de producători sprijinite de MAC-P se află în topul 1%** al exploatarea agricole moldovenești în termeni de suprafață de teren. Din punct de vedere comparativ, membrii GdP-A sunt, în medie, cu aproximativ 15 ha mai mari decât membrii GdP-B. O astfel de diferență este și mai accentuată în cazul membrilor grupurilor de producători care nu au solicitat niciodată finanțare nerambursabilă (GdP-B1), care sunt, în medie, de aproape opt ori mai mici decât cei care au solicitat grant investițional, dar nu (sau încă nu) au beneficiat de acesta (GdP-B2).

⁶ Calculat ca medie a suprafeței de teren disponibil per membru (deținut și arendat) la momentul creării și la momentul realizării Sondajului (aprilie / mai 2021)

⁷ Studiul de Evaluare rapidă a sectorului horticol în Moldova, Banca Mondială, martie 2015

⁸ Inclus în Studiul de Evaluare Rapidă

Imagina 3.4 – Terenurile agricole disponibile membrilor grupurilor de producători

Participarea la alte proiecte. *O pondere semnificativă din grupurile de producători intervievați (23 din 60 grupuri) au beneficiat de asistență din partea altor proiecte sau intervenții finanțate de donatori* în sprijinul dezvoltării rurale în Moldova. Acestea includ: (i) Proiectul „Agricultura performantă în Moldova” finanțat de USAID - APM (9 grupuri); (ii) sprijin din partea Fondului internațional pentru dezvoltare agricolă - IFAD (6 grupuri); (iii) participarea la proiectul 2KR (5 grupuri); (iv) sprijin din cadrul proiectului „Livada Moldovei” finanțat de BEI (5 grupuri), precum și (v) alte proiecte (de exemplu, „Proiectul de îmbunătățire a competitivității” al Grupului Băncii Mondiale, sprijin din partea organizațiilor sectoriale, etc.). Asistența suplimentară primită a vizat, în mare parte, sprijin financiar pentru investiții, promovarea exporturilor (de exemplu, credite fiscale) și/sau activități de marketing (de exemplu, participarea la expoziții și târguri). Într-un număr mai limitat de cazuri, grupurile de producători au primit, de asemenea, asistență tehnică (de exemplu, dezvoltarea mărcii și a logo-ului grupului de producători, sprijin pentru identificarea furnizorilor, etc.). Ponderea grupurilor de producători care au beneficiat de sprijin este similară la nivelul GP-A (16 din 43 de grupuri) și GP-B (7 din 16 grupuri).

3.3 Beneficiarii MAC-P în comparație cu alte grupuri de producători

După cum a fost menționat în secțiunea 2.3 de mai sus, sondajul a vizat, de asemenea, douăsprezece parteneriate de producție care nu au beneficiat de niciun sprijin din partea MAC-P, acestea fiind identificate, în special, printre beneficiarii altor proiecte sau intervenții finanțate de donatori în sprijinul dezvoltării rurale în Moldova. În ciuda dimensiunii foarte mici a eșantionului, s-a reușit trasarea unor elemente generale și compararea acestora cu caracteristicile grupurilor de producători sprijinite de MAC-P.

În primul rând, cele **12 grupuri de producători interviuate constituie un grup foarte eterogen**. Trei pătrimi (nouă parteneriate) sunt, în linii generale, comparabile cu beneficiarii MAC-P în termeni de dimensiune, sector de activitate și scopul creării. În ceea ce privește producția, aceste nouă grupuri de producători sunt **destul de diverse între ele** și includ șase grupuri care produc fructe și/sau leguminoase (inclusiv combinații de Mere, Fructe sâmburoase, Pomușoare și Legume), în timp ce celelalte activează în producția de Miere, Lapte și Nuci (câte unul). **În termeni de structură a membrilor, majoritatea acestor grupuri sunt destul de asemănătoare cu cele din GdP-A și GdP-B:** cu o singură excepție, au între 5 și 10-15 membri, deși calitatea de membru a înregistrat schimbări substanțiale în timp. În special, două din cele nouă grupuri au o majoritate de membri femei (și, în unul din cele două cazuri, doar femei). În final, aceste nouă grupuri GdP-C sunt, **în general, mai mici decât cele din GdP-A și GdP-B**, cu o medie de aproximativ 40 ha per membru.

Restul de trei intervievați sunt cooperative greu de comparat cu beneficiarii MAC-P în ceea ce privește activitățile și caracteristicile structurale. Acestea includ (i) două mari cooperative care își desfășoară activitatea în sectorul Lapte, ai căror 480 până la 550 de membri sunt micro-crescători și producători de lapte

de uz casnic, precum și (ii) o cooperativă în vârstă de 20 de ani activă în achiziționarea cu ridicata și distribuția de produse agricole.

3.4 Rezumat

Beneficiarii MAC-P sunt destul de omogeni în ceea ce privește forma juridică și producția: reprezintă, în general, Cooperative de antreprenori și sunt antrenați, în cea mai mare parte, în producția de fructe. Dintre acestea, grupurile de producători care au primit doar asistență tehnică par oarecum mai diverse în termeni de sector de activitate. În mod contrar, (unii) non-beneficiari MAC-P intervievați în cadrul Misiunii sunt extrem de diverși între ei.

În conformitate cu criteriile de eligibilitate pentru finanțare nerambursabilă și cu cerințele privind recunoașterea în temeiul Legii 312/2013, **toți beneficiarii MAC-P au, cel puțin (și adesea exact) cinci membri** și, în majoritatea cazurilor, canalizează cea mai mare parte a vânzărilor membrilor prin intermediul grupului de producători.

Beneficiarii MAC-P sunt formați din producători relativ mari în termeni de suprafețe de terenuri disponibile, comparativ cu mediile naționale și cu non-beneficiarii incluși în Sondaj. Această diferență este și mai accentuată în cazul grupurilor de producători care au beneficiat de granturi investiționale, care sunt, în medie, mai mari decât cele care au beneficiat doar de asistență tehnică.

În termeni de compoziție după gen și vârstă a grupurilor de producători, nu au apărut elemente distinctive semnificative nici din comparația beneficiarilor MAC-P care au beneficiat de grant investițional cu cei care au beneficiat doar de asistență tehnică, nici din comparația cu non-beneficiarii, deși numărul redus al acestora nu permite formularea unor concluzii ferme.

4. REZULTATUL COMPONENTEI B A MAC-P

4.1 Introducere

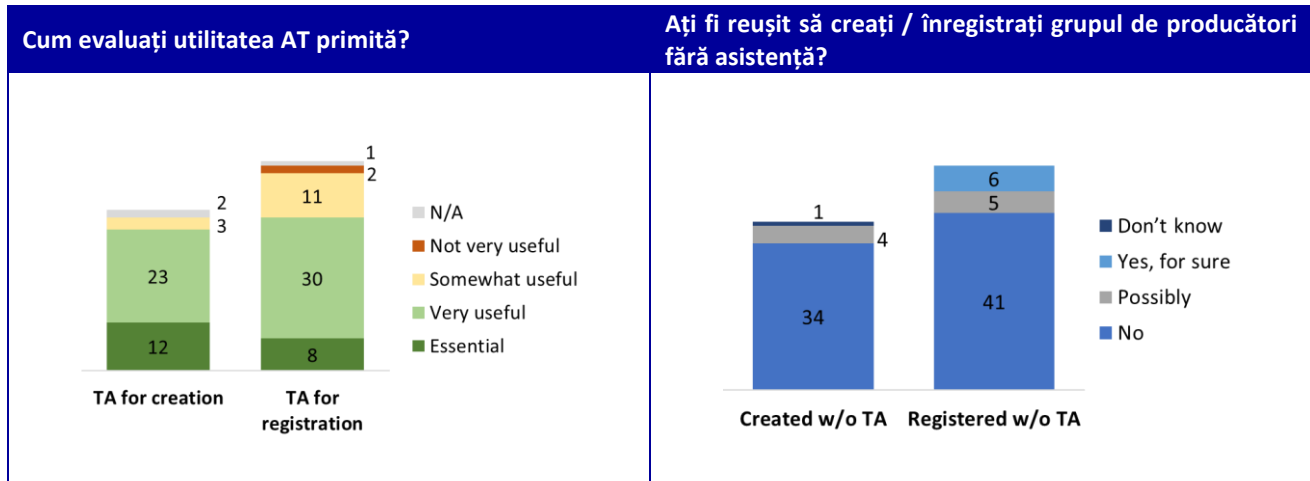
Această secțiune include o prezentare generală a probelor colectate în procesul de realizare a sondajului privind rezultatele imediate ale sprijinului MAC-P acordat grupurilor de producători, în special a celor privind rezultatul asistenței tehnice și al granturilor investiționale. Mai exact, Secțiunea 4.2 vizează feedback-ul parvenit de la 60 de respondenți care au beneficiat de asistență tehnică din partea MAC-P, iar Secțiunea 4.3 include o imagine de ansamblu a probelor privind rezultatele obținute de cei 43 de beneficiari de grant investițional. În final, Secțiunea 4.4 include un șir de observații finale.

4.2 Rezultatul asistenței tehnice

Prezentare generală. Feedback-ul oferit de respondenții la sondaj cu privire la AT primită a fost extrem de pozitiv. Indiferent de tipul și intensitatea asistenței primite, grupurile de producători au menționat că sprijinul a fost extrem de util și a avut o contribuție esențială pentru realizarea obiectivelor trasate. Or, e necesar de remarcat faptul că, în pofida acestei perspective pozitive, **respondenții din GP-B au prezentat observații narrative mai puțin entuziaste comparativ cu cele raportate de respondenții din GP-A.** Astfel de situație este determinată, eventual, de două elemente principale. În primul rând, grupurile din GP-A au avut posibilitatea de a accesa AT specială post-finanțare, în timp ce grupurile din GP-B au beneficiat de AT doar pentru creare, înregistrare și/sau pregătirea unor studii de fezabilitate, ceea ce ar putea determina, comparativ, mai puține efecte imediate asupra activităților grupurilor de producători. În al doilea rând, în multe cazuri, respondenții GP-B au subliniat că „**obiectivul lor principal a fost [obținerea grantului]**” și că **AT primită a vizat, în cea mai mare parte, pregătirea dosarului pentru depunerea solicitării de finanțare nerambursabilă** („AT a vizat, în principal, informații despre proces în general, criteriile de eligibilitate și alte elemente de eligibilitate pentru a deveni un beneficiar potențial al MAC-P ”). În mod consecvent, în rândul respondenților GP-A, posibilitatea de a accesa grantul investițional a fost definită ca fiind unul din principalele efecte pozitive ale AT. („*Principalul rezultat pozitiv este că am reușit să ne unim forțele și să primim sprijin financiar*”; „*dacă nu ar fi fost această AT, producătorii nu ar fi fost capabili să-și unească forțele și să se mobilizeze pentru a investi în astfel de infrastructuri*”).

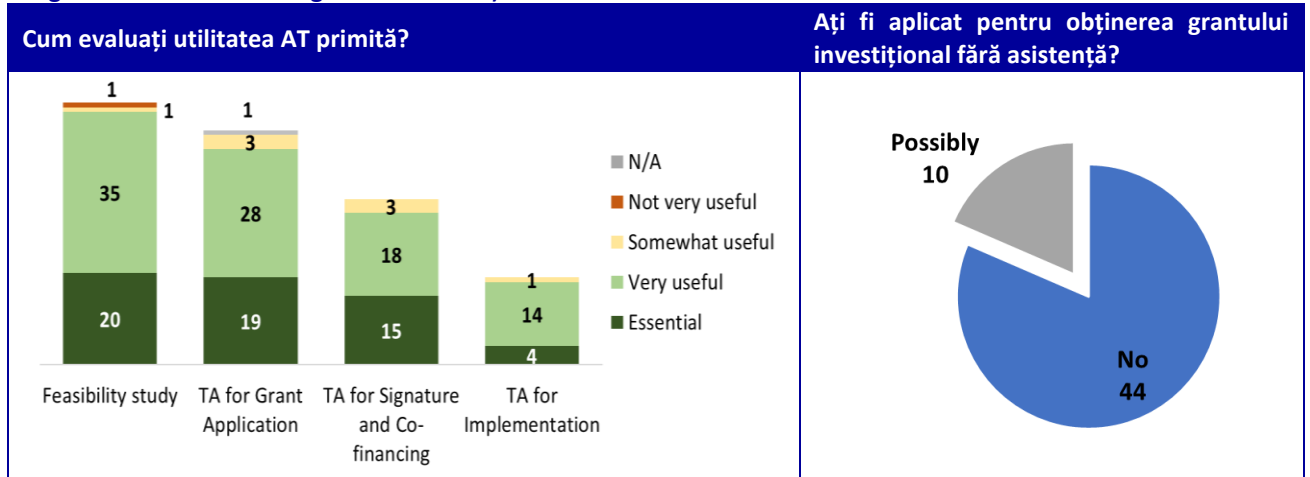
TA pentru crearea și înregistrarea grupurilor de producători. Grupurile de producători sunt, în mare parte, satisfăcute de asistența primită pentru crearea și înregistrarea lor în calitate de persoane juridice, menționând, în majoritate, faptul că sprijinul primit a fost „esențial” sau „foarte util”. De fapt, marea majoritate (34 din 39 grupuri) a grupurilor de producători care au beneficiat de AT pentru creare au susținut că acest lucru nu ar fi fost posibil fără sprijinul MAC-P. În majoritatea cazurilor (28 din 34), grupurile de producători consideră că nu ar fi reușit să realizeze procedura de creare pe cont propriu, deși, în jumătate din cazuri (17 din 34), respondenții au afirmat, de asemenea, că sprijinul MAC-P le-a ajutat să conștientizeze beneficiile și avantajele creării unui grup de producători și a demonstrat istorii de succes. În mod similar, 41 din cele 52 de grupuri de producători care au beneficiat de asistență pentru înregistrare în calitate de entitate juridică au susținut că nu ar fi reușit să înregistreze grupul dacă nu ar fi beneficiat de AT din cadrul Componentei B. De asemenea, în acest caz, situația dată pare a fi cauzată, în principal, de incapacitatea sau lipsa de dorință de a face față procesului administrativ și lipsa de conștientizare a avantajelor înregistrării oficiale.

Imaginea 4.1 – AT pentru crearea și înregistrarea grupului de producători

AT pentru accesarea și implementarea finanțării nerambursabile. Sprijinul acordat în procesul de accesare a finanțării nerambursabile a fost, de asemenea, înalt apreciat: 44 din 54 de grupuri de producători care au solicitat grant investițional au menționat faptul că nu ar fi reușit să solicite finanțare nerambursabilă fără AT. Asistența primită pentru pregătirea studiului de fezabilitate și a dosarului de solicitare a grantului nerambursabil, precum și pentru procesul de semnare a grantului și identificare a sursei de cofinanțare au fost evaluate ca fiind „esențiale” sau „foarte utile” de către majoritatea covârșitoare a respondenților. Grupurile de producători care au beneficiat de AT pentru implementarea proiectului finanțat prin grantul MAC-P și-au exprimat satisfacția față de sprijinul primit, deși doar mai puțin de jumătate din beneficiarii de granturi au primit astfel de AT.

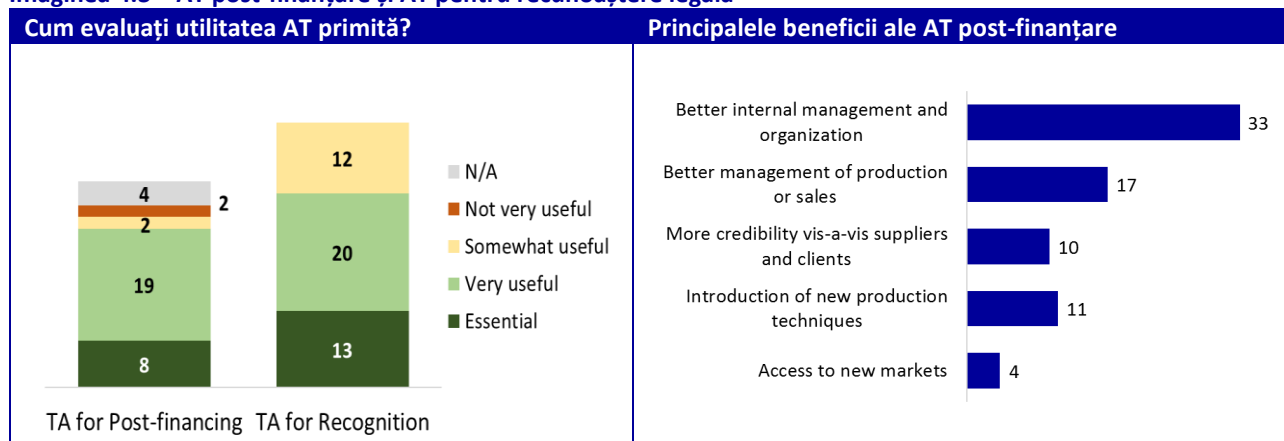
Imaginea 4.2 – AT aferentă grantului investițional

AT post-finanțare. Respondenții la sondaj au fost mulțumiți de AT primită în paralel sau ulterior primirii grantului: mai mult de 75% au evaluat acest tip de AT ca fiind „esențială” sau „foarte utilă”. După cum a fost menționat mai sus în secțiunea 2.1, 35 de grupuri de producători au beneficiat de instruirii în domeniul administrativ, un număr mai mic de grupuri au fost instruiți în aspecte tehnologice și de producție, dezvoltare a branding-ului, promovare a exporturilor, etc. Astfel, beneficiarii au identificat **o mai bună gestionare internă și organizare a grupului de producători** ca fiind principalul beneficiu al acestei asistențe („programul de contabilitate 1C [învățat în cadrul AT] a facilitat și explicat procesul de lucru”), urmat de o mai bună gestionare a producției și vânzărilor. Câteva grupuri au raportat că au introdus noi tehnici de producție sau au îmbunătățit cele existente datorită asistenței („Dacă nu ar fi fost această asistență, nu am fi introdus tehnologiile noi de producție în masă”).

Asistență în procedura de recunoaștere în temeiul Legii 312. AT în procedura de recunoaștere în conformitate cu Legea 312/2013 a fost evaluată, în general, ca fiind una extrem de utilă de către grupurile care au beneficiat de acest tip de asistență. În mod consecvent, la situația de la sfârșitul anului 2020, din cele 45 de grupuri de producători care au beneficiat de acest tip de sprijin, **39 de grupuri au obținut recunoașterea legală**, iar alte grupuri erau în proces de obținere a statutului. Adicional, două grupuri au obținut statutul de persoană juridică în mod independent.

Imaginea 4.3 – AT post-finanțare și AT pentru recunoaștere legală

Efecte neașteptate. Respondenții la sondaj nu au raportat efecte majore neintenționate sau neașteptate. Unele grupuri de producători au menționat că AT primită a fost utilă pentru **a obține experiență în colaborarea cu donatorii internaționali și instituțiile guvernamentale** („Am învățat cum să cooperăm cu agențiile guvernamentale”), precum și în abordarea problemelor administrative aferente procedurii de pregătire a cererilor. În cele din urmă, în câteva cazuri, grupurile de producători au menționat, de asemenea, că au putut împărtăși experiența lor altor producători, devenind, astfel, **o istorie de succes** privind crearea și participarea la activitățile unei cooperative.

4.3 Rezultatul finanțării prin grant

Prezentare generală. Cele 45 de proiecte de investiții cofinanțate de MAC-P sunt diverse în termeni de dimensiune și scop. **Costul total al investiției**, inclusiv cheltuielile eligibile pentru cofinanțare și costurile neeligibile, **echivalează cu 32,67 milioane USD**.⁹ Costurile per proiect **variază între mai puțin de 120.000 USD și peste 1,2 milioane USD**, cu o valoare medie de aproximativ 726.000 USD. La momentul sondajului, **40 din proiectele de investiții erau finalizate de 38 de grupuri de producători**, iar infrastructurile finanțate erau deja în proces de utilizare; alte cinci investiții cofinanțate erau încă în curs de implementare.

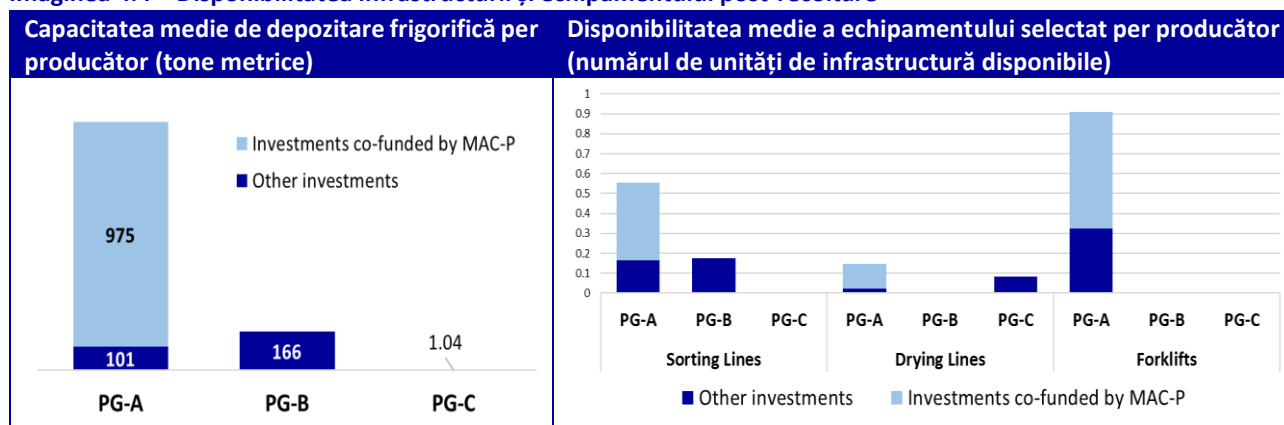
Creșterea capacității post-recoltare. MAC-P a contribuit substanțial la disponibilitatea infrastructurilor post-recoltare în cadrul GP-A: în general, **granturile investiționale au contribuit la construirea a 39 de depozite frigorifice, pentru o capacitate cumulată de peste 36.000 de tone**, plus mai mult de 700 de tone de cameră de pre-răcire, la instalarea a **16 linii de sortare și calibrare**, cinci linii de uscare, precum și alte câteva unități de procesare și o linie de ambalare și la achiziționarea a 24 de stivuitoare. La momentul elaborării acestui Raport, alte patru depozite frigorifice cu o capacitate totală de 4.000 de tone se aflau în proces de construcție și alte două linii de sortare, un echipament de procesare și un stivuitor erau în proces de achiziții. **Infrastructura și echipamentele post-recoltare construite sau achiziționate cu cofinanțare MAC-P reprezintă cea mai mare pondere în echipamentul disponibil beneficiarilor de granturi.** De exemplu, 90% din capacitatea de depozitare frigorifică disponibilă beneficiarilor de granturi (adică 975 din 1076 tone

⁹ Valoarea totală a fiecărui proiect investițional în USD este calculată aplicând același curs de schimb utilizat pentru conversia valorii grantului

metrice, în medie) este produsă din investițiile cofinanțate prin granturile MAC-P (luând în considerare atât grantul, cât și partea cofinanțată de grupurile de producători, sau din credit).

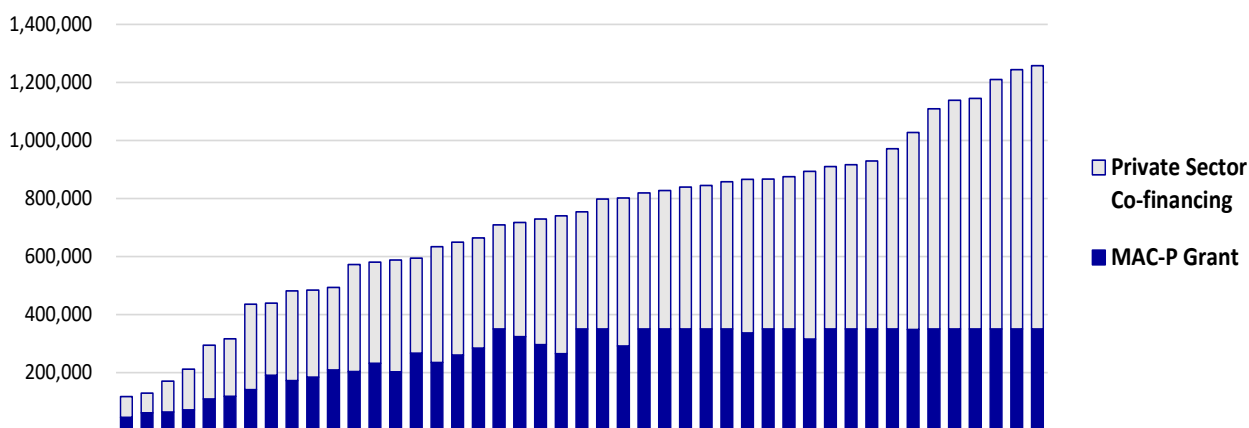
Mobilizarea finanțării sectorului privat. După cum este indicat în imaginea 4.4, infrastructura / echipamentul disponibile pentru beneficiarii de granturi peste investițiile finanțate cu sprijinul MAC-P sunt comparabile și, în unele cazuri, mai mari decât cele disponibile pentru celelalte grupuri de producători. Prin urmare, **sprijinul MAC-P pare a fi suplimentar în comparație cu alte investiții realizate de grupurile de producători** din resurse proprii și / sau cu finanțare din credite sau alte proiecte.

Imaginea 4.4 – Disponibilitatea infrastructurii și echipamentului post-recoltare

Din moment ce se adevărește presupunerea că sectorul privat nu ar fi investit fără granturile MAC-P, **suma totală a finanțării private mobilizate prin sprijinul MAC-P constituie 20,4 milioane USD**, ceea ce reprezintă 63% din totalul costurilor investiționale. Cu alte cuvinte, **pentru 1 USD plătit de MAC-P, grupurile de producători au investit 1,6 USD**. Valoarea cofinanțării sectorului privat variază între aproximativ 70.000 USD și peste 900.000 USD, după cum este ilustrat în Anexa 4.5, valoarea medie fiind de 454.000 USD. Grupurile de producători se bazează pe **o combinație de surse pentru a cofinanța investiția**, inclusiv, în mod obișnuit, resurse proprii (36 de grupuri de producători) și/sau credite de la bănci comerciale (25 de grupuri). În aproximativ o treime din cazuri, finanțarea a fost asigurată din alte proiecte finanțate de donatorii care activează în sprijinul sectorului rural din Moldova (în mare parte proiectul „Livada Moldovei” finanțat de BEI).

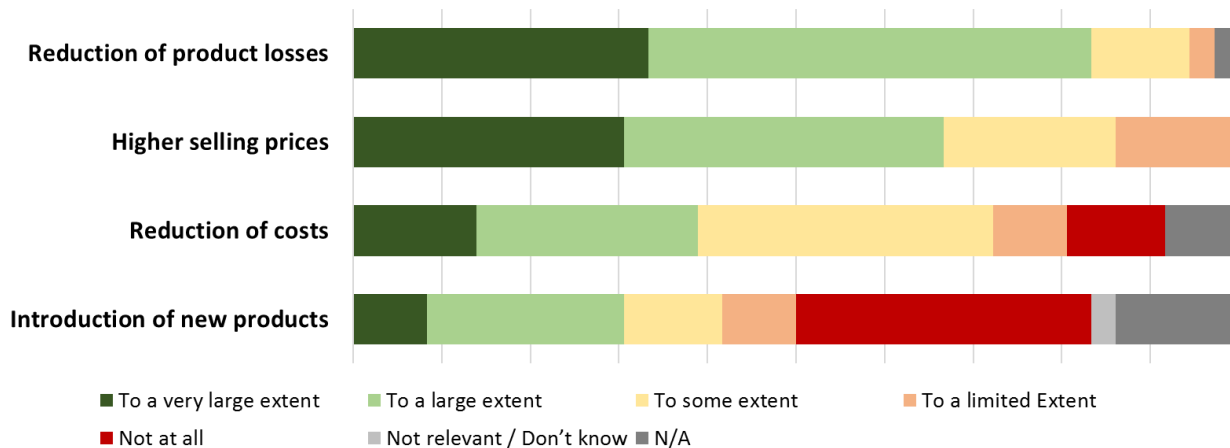
Imaginea 4.5 – Costul total al proiectelor investiționale, după sursa de finanțare (în US\$)

Beneficiile granturilor investiționale. Toate grupurile de producători care au început deja să utilizeze infrastructura post-recoltare raportează că **investiția finanțată prin grant a contribuit la îmbunătățirea activității în măsură mare sau foarte mare**. În special, beneficiarii de granturi au raportat o reducere a pierderilor de produse, peste patru cincimi dintre respondenți susținând că investiția i-a ajutat mult sau foarte mult. Așa cum și era de așteptat, o creștere a prețurilor de vânzare este, de asemenea, raportată, în

mod obișnuit, ca fiind un rezultat cheie pozitiv al investiției, datorită posibilității de a depozita produse în timpul sezonului de vârf și de a le vinde în afara sezonului, obținând, astfel, condiții de piață mai bune. Mulți beneficiari au recunoscut, de asemenea, **calitatea mai înaltă a produselor**, datorită echipamentelor de sortare și, mai general, standardelor mai înalte de depozitare.

Imaginea 4.6 – Principalele beneficii ale investiției cofinanțate prin grant

Efecte neașteptate. Grupurile de producători nu au raportat rezultate majore neașteptate în rezultatul implementării investiției cofinanțate de MAC-P. Cu referire la proiectul de investiții, în câteva cazuri, grupurile de producători au menționat că implementarea a fost mai rapidă decât era preconizat și/sau că au reușit să extindă domeniul de aplicare al proiectului în timpul implementării („Capacitatea instalațiilor de depozitare la rece a fost majorată cu 25% comparativ cu valoarea inițial planificată”). În ceea ce privește beneficiile proiectelor de investiții, unele grupuri de producători au menționat că noile infrastructuri permit **economii de timp și costuri** în timpul activităților zilnice (de exemplu, încărcarea și descărcarea camioanelor), care, pe lângă eficiența sporită, au și efecte pozitive asupra calității produselor („încărcarea rapidă a camionului permite menținerea unei temperaturi scăzute a producției, ceea ce previne formarea condensului care afectează produsele în timpul transportării.”). Un grup de producători a menționat că investiția i-a ajutat să consolideze relația dintre membri și cu furnizorii și clienții, fapt ce le-a permis, de asemenea, să „acorde atenție aspectelor de mediu și estetice ale infrastructurii”. În cele din urmă, în câteva cazuri, grupurile de producători au menționat că infrastructura construită cu sprijin MAC-P este utilizată și pentru **deservirea altor producători**, care nu sunt membri ai grupului, producând, astfel un efect pozitiv asupra producției agricole din zonă.

4.4 Efectele asupra cooperării interne

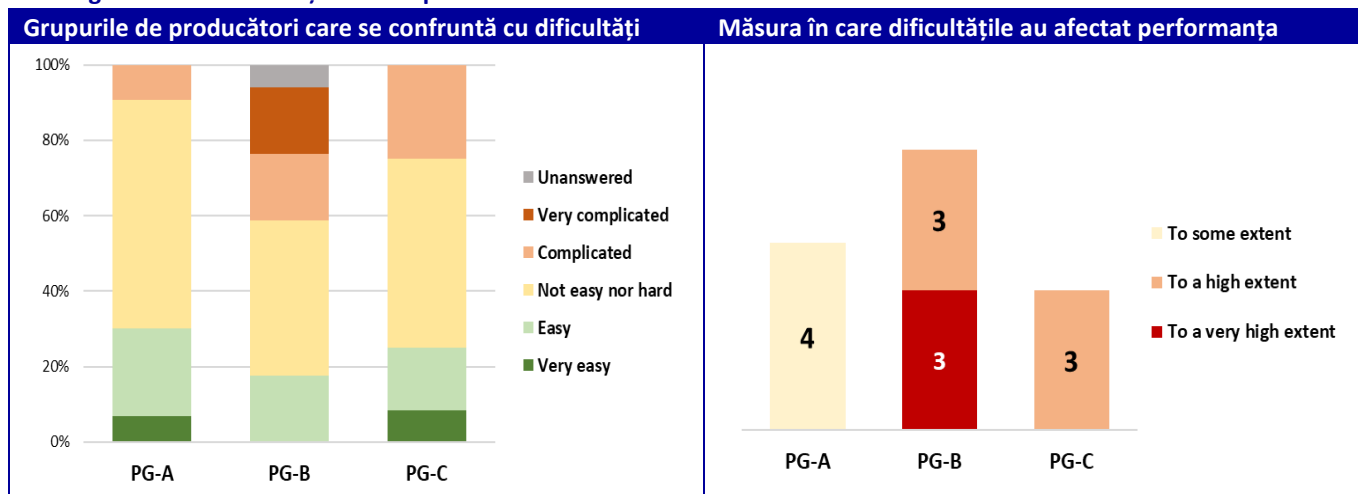
Măsura în care membrii grupurilor de producători au fost și sunt capabili să colaboreze în mod eficient constituie atât un factor care influențează participarea grupurilor la proiect, prin exercitarea unui **efect de auto-selecție**, cât și **un rezultat al sprijinului primit**. De fapt, dificultățile în cooperarea internă au reprezentat una dintre principalele cauze pentru care grupurile de producători au renunțat la proiect, în special în timpul pregătirii cererii de finanțare. În același timp, AT și granturile investiționale au consolidat cooperarea internă prin crearea unor stimulente mai puternice pentru colaborare. De fapt, apare un ciclu virtuos: cu cât mai mult și mai bine percep membrii beneficiile activității prin intermediul grupului, cu atât mai mult se angajează în activitatea grupului, ceea ce, la rândul său, influențează pozitiv performanța grupului.

În mod consecvent, **beneficiarii MAC-P au întâmpinat doar dificultăți minore în termeni de cooperare între membri**; printre aceștia, **respondenții GP-A tind să raporteze mai puține probleme și cu consecințe mai puțin grave** asupra activității grupului de producători (imaginea 4.7 de mai jos). În majoritatea cazurilor,

problemele interne au legătură cu o oarecare reticență a unor membri de a împărtăși anumite informații, cum ar fi declarația necesară pentru contabilitatea comună („Principalele provocări pe plan intern au fost înregistrate la început și aveau de-a face cu transparența unor membri față de ceilalți membri”), sau diferența în canalizarea vânzărilor prin intermediul grupului, mai ales atunci când condițiile de piață nu erau deosebit de favorabile („[grupul] nu a avut întotdeauna posibilitatea de a oferi membrilor săi prețuri mai bune decât cele disponibile în general pe piață, deci nu toată lumea a vrut să vândă prin [grup]”). În alte cazuri, dificultățile au fost determinate de faptul că unii producători nu realizează calitatea / omogenitatea așteptată a produselor („Principalele probleme interne sunt consistența în producția de produse omogene de către diferiți membri, astfel încât GP să se ocupe de cantități de produse de bună calitate și previzibile pentru depozitare și, în cele din urmă, vânzare”; „Nu toți membrii cooperează în soluționarea problemelor de îmbunătățire a calității, inclusiv identificarea de noi piețe și exporturi”), sau, mai general, de lipsa unei viziuni comune cu privire la evoluția grupului („Principala provocare pentru noi este determinată de viziunile diferite ale diferitor membri privind planul de dezvoltare al sectorului precum și piața de comercializare a produselor”).

Chiar și atunci când se confruntă cu probleme de cooperare internă, **respondenții din GP-A nu percep aceste probleme ca afectându-le performanța în mod substanțial** („Aceste provocări zilnice nu reprezintă o amenințare majoră pentru activitatea noastră și suntem întotdeauna capabili să rezolvăm fiecare problemă pe măsură ce mergem înainte, fără niciun fel de consecințe pentru grup”; „uneori viziunea și opiniile variază, dar este un proces normal de comunicare și încercăm să rezolvăm toate aspectele interne în mod cât mai amiabil posibil”), în timp ce celelalte grupuri de producători raportează că dificultățile în colaborare le-au afectat activitatea într-o măsură mare sau foarte mare.

Imaginea 4.7 – Dificultățile de cooperare internă

4.5 Rezumat

În termeni general, asistența tehnică a fost evaluată unanim pozitiv de către grupurile de producători și este percepută ca însumând o valoare adăugată ridicată. De fapt, majoritatea beneficiarilor susțin că nu ar fi reușit să creeze, să înregistreze sau să solicite finanțare nerambursabilă fără sprijinul MAC-P. **Dintre diferitele tipuri de AT, asistența tehnică specializată post-finanțare este apreciată în mod special,** mai ales în termeni de beneficii pentru managementul grupurilor de producători. În pofida acestei evaluări general pozitive, **asistența tehnică este percepută ca având o eficiență mai mare atunci când finalizează cu accesarea grantului investițional,** datorită și faptului că doar beneficiarii de granturi pot accesa asistență tehnică specializată.

Granturile investiționale au permis construirea sau achiziționarea unui volum substanțial de unități de infrastructură post-recoltare, inclusiv a 39 de depozite frigorifice cu o capacitate cumulată de peste 36.000 de tone, 16 linii de sortare și calibrare, cinci linii de uscarea și 24 de stivuitoare. Echipamentul cofinanțat de MAC-P reprezintă cea mai mare parte a infrastructurii post-recoltare disponibile beneficiarilor de granturi. În plus, compararea cu cantitatea de unități de infrastructură post-recoltare deținute în rezultatul altor investiții ale grupurilor de producători sugerează un **nivel ridicat de aditionalitate financiară** a granturilor investiționale (adică investiția nu ar fi fost realizată în altfel de situație). Astfel, **granturile MAC-P au mobilizat 20,4 milioane USD din cofinanțarea sectorului privat. Multiplele beneficii obținute din utilizarea infrastructurii noi asupra activității grupurilor de producători sunt pe larg recunoscute de către beneficiari.** Principalele beneficii includ reducerea pierderilor de producție, posibilitatea de a accesa prețuri de vânzare mai mari și creșterea calității produselor.

Sprijinul primit, inclusiv asistența tehnică și granturile investiționale, formează, de asemenea, un **ciclu virtuos care consolidează cooperarea internă a grupurilor de producători,** fapt ce se datorează efectului demonstrativ al rezultatului pozitiv al participării extinse în activitățile de grup.

5. IMPACTUL ASUPRA PERFORMANȚEI GRUPURILOR DE PRODUCĂTORI

5.1 Introducere

În această secțiune autorii prezintă o imagine generală a probelor disponibile privind impactul asistenței MAC-P asupra performanței grupurilor de producători, combinând rezultatele evaluării contrafactice a impactului cu analiza calitativă și cantitativă a rezultatelor sondajului.

În continuare, secțiunea este structurată în mai multe compartimente. Secțiunea 5.2 oferă o prezentare generală a performanței beneficiarilor MAC-P în termeni de producție, vânzări și ocupare a forței de muncă din momentul înregistrării și implementării proiectului investițional. Secțiunea 5.3 oferă o prezentare generală a rezultatelor analizei contrafactice a impactului sprijinului MAC-P asupra grupurilor de producători. Secțiunea 5.4. completează analiza menționată cu o revizuire calitativă și cantitativă a informațiilor colectate în cadrul sondajului privind impactul sprijinului MAC-P asupra activității grupurilor de producători în termeni de export și acces la piețe noi, înclinație spre investiții și acces la finanțare. Secțiunea 5.5 include un șir de considerații privind perspectivele de sustenabilitate ale beneficiarilor MAC-P. În final, secțiunea 5.6 include concluziile finale.

5.2 Performanța beneficiarilor MAC-P

Abordare metodologică. Analiza performanței înregistrate de grupurile de producători care au beneficiat de sprijinul, de tip diferit, din partea Proiectului a fost realizată **în termeni incremental**, adică, prin măsurarea, pentru fiecare grup de producători, a diferenței dintre valorile înregistrate la momentul înregistrării grupului și cele înregistrate în anul 2020, pentru următoarele variabile: (i) cantitatea produsă, (ii) cantitatea vândută, (iii) valoarea vânzărilor și (iv) numărul de lucrători permanenți și sezonieri. În cazul specific al GP-A, această analiză a fost replicată pentru cea mai scurtă perioadă dintre anul 2020 și anul în care a fost implementată investiția cofinanțată de MAC-P. Spre deosebire de o analiză bazată pe evoluția valorii totale a producției și vânzărilor înregistrate de toate grupurile de producători, această abordare face posibilă prezentarea unor rezultate care nu sunt părtinitoare de variația anuală a numărului de beneficiari MAC-P.

Producția. Comparația volumului produs în anul înregistrării față de cel înregistrat în 2020 de către grupurile de producători indică o tendință ușor ascendentă, numărul de grupuri care raportează o creștere mai mult sau mai puțin semnificativă fiind puțin mai mare ca numărul de grupuri care indică o scădere a producției. În termeni comparativi, **GP-A a obținut performanțe mult mai bune decât GP-B**: aproape 25% din grupurile GP-A au raportat niveluri de producție de cel puțin două ori mai mari decât cele înregistrate în anul înregistrării grupului („creștere majoră”) comparativ cu grupurile din GP-B. În termeni absoluți, **volumul produs de GP-A a crescut cu 8.600 tone, în timp ce volumul GP-B a scăzut cu aproximativ 1.000 tone**, generând o modificare totală de circa 7.600 tone pentru toate grupurile de producători.

Or, este necesar de menționat faptul că datele privind volumele de producție pentru anul 2020 sunt puternic influențate de factori externi negativi, cum ar fi fenomenele de risc natural (în 2020 Moldova a fost afectată de una dintre cele mai severe secete din ultimele două decenii) și pandemia COVID-19. Într-adevăr, **dacă analiza se face luând anul 2019 ca ultim an de referință, performanța are o imagine mai pozitivă**. Procentul grupurilor de producători cu o creștere a volumelor de producție sporește semnificativ atât pentru GP-A, cât și pentru GP-B (imaginea 5.1). În mod consecvent, volumul de producție crește și el, depășind 14.000 de tone, din care 13.670 de tone provin din GP-A și 770 de tone din GP-B.

În final, analiza evoluției cantităților produse de GP-A din momentul aplicării proiectului investițional prezintă o imagine similară, deși cu valori comparativ mai puțin pozitive, acestea fiind determinate de durata mai scurtă a perioadei analizate și, prin urmare, ponderea mai mare a evenimentelor negative care au avut loc în 2020. **De la momentul investiției, numărul de grupuri din GP-A care au sporit nivelurile de producție (13)**

este compensat de numărul celor care au înregistrat scăderi la acest capitol (14); totuși, în total, GP-A a produs cu aproximativ 3.500 de tone mai mult.

Imaginea 5.1 – Performanța GP în termeni de producere

	# de GP			% de GP			Modificare în volumul produs (tone)		
	GP-A	GP-B	toate	GP-A	GP-B	toate	GP-A	GP-B	toate
Între anul de înregistrare și 2020									
GP care au înregistrat declin	16	6	22	38%	46%	40%	-3,271	-1,312	-4,583
GP fără modificări	6	4	10	14%	31%	18%	-407	37	-370
GP care au înregistrat creștere	10	3	13	24%	23%	24%	3,869	255	4,124
GP care au înregistrat creștere majoră	10	0	10	24%	0%	18%	8,424	0	8,424
Toate GP	42	13	55	100%	100%	100%	8,615	-1,020	7,595
Între anul de înregistrare și 2020									
GP care au înregistrat declin	5	3	8	13%	30%	17%	-883	-503	-1,385
GP fără modificări	4	1	5	11%	10%	10%	-317	-36	-353
GP care au înregistrat creștere	16	4	20	42%	40%	42%	5,781	478	6,259
GP care au înregistrat creștere majoră	13	2	15	34%	20%	31%	9,090	830	9,920
Toate GP	38	10	48	100%	100%	100%	13,670	770	14,400

Cantitatea vânzărilor. Considerațiile de mai sus cu privire la producția GP se aplică, în mare măsură, și în cazul evaluării cantității de vânzări. De fapt, *între anul de înregistrare și 2019, aproape 75% din grupuri au înregistrat o creștere mai mult sau mai puțin importantă a cantității vânzărilor*, or, dacă perioada de analiză este prelungită până în 2020, această cotă scade la mai puțin de jumătate din beneficiarii MAC-P (imaginea 5.2). Spre deosebire de analiza producției, în acest caz, performanțele GP-A și GP-B denotă tendințe mai similare, deși primele arată performanțe comparativ mai uniforme (majoritatea prezentând o creștere stabilă sau moderată în perioada de analiză).

În termeni de modificare a cantității de vânzări, dificultățile întâmpinate în 2020, în special de GP-A, sunt și mai pronunțate, modificarea totală a cantității vândute crescând de la aproximativ 2.400 de tone între anul înregistrării grupului și anul 2020 la aproape 15.700 de tone, dacă modificarea este măsurată în raport cu anul 2019. Această creștere este, în mare parte, declanșată de performanța îmbunătățită înregistrată de grupurile GP-A, care au trecut de la o creștere de circa 1.900 de tone la una de peste 13.000 de tone. Aceste rezultate sunt clarificate, în continuare, de performanța vânzărilor post-investiție a grupurilor GP-A. Pondere GP-A care raportează o creștere a cantității de vânzări din momentul realizării investiției scade de la 67% în 2019 la 38% în 2020, iar cantitatea vândută – de la +5.230 tone la circa -5.700.

Imaginea 5.2 – Performanța GP în termeni de cantitate a vânzărilor

	# de GP			% de GP			Modificare în volumul produs (tone)		
	GP-A	GP-B	toate	GP-A	GP-B	toate	GP-A	GP-B	toate
Între anul de înregistrare și 2020									
GP care au înregistrat declin	18	3	21	44%	23%	39%	-10,666	-764	-11,431
GP fără modificări	5	4	9	12%	31%	17%	-117	37	-80
GP care au înregistrat creștere	7	3	11	17%	31%	20%	2,205	790	2,995
GP care au înregistrat creștere majoră	11	2	13	27%	15%	24%	10,486	451	10,937
Toate GP	41	13	54	100%	100%	100%	1,907	514	2,420
Între anul de înregistrare și 2020									
GP care au înregistrat declin	7	2	9	19%	20%	19%	-4,178	-313	-4,490
GP fără modificări	3	1	4	8%	10%	9%	-85	20	-65
GP care au înregistrat creștere	11	4	15	30%	40%	32%	4,979	1,373	6,352

GP care au înregistrat creștere majoră	16	3	19	43%	30%	40%	12,722	1,167	13,890
Toate GP	37	10	47	100%	100%	100%	13,439	2,247	15,686

Valoarea vânzărilor. Dificultățile întâmpinate de grupurile de producători în 2020 sunt oarecum atenuate în cazul valorii vânzărilor, deoarece efectele negative în ceea ce privește producția sunt, cel puțin parțial, compensate de ajustările de preț. De fapt, **între anul de înregistrare și anul 2020, peste 60% din grupurile de producători au cunoscut o creștere mai mult sau mai puțin substanțială a valorii totale a vânzărilor.** Mai precis, pentru circa 30% din grupurile de producători, valoarea vânzărilor înregistrate în 2020 a fost dublă sau multiplă cu mult față de valoarea din anul de înregistrare, corespunzând, de obicei, unei creșteri care variază între 150.000 USD și 600.000 USD. Alte 30% din beneficiarii MAC-P au cunoscut o creștere pozitivă, deși mai puțin pronunțată (de la 10% la 100%), însumând, de obicei, cu o sumă suplimentară între 20.000 USD și 250.000 USD. Pentru câțiva producători (17%), valoarea vânzărilor a rămas relativ stabilă în perioada de analiză, variind la ordinea de +/- 10%, iar restul 22% din producători au înregistrat o scădere a valorii vânzărilor, în majoritatea cazurilor, destul de moderată, variind între 15.000 USD și 80.000 USD (doar doi producători au înregistrat un declin mai semnificativ). Această tendință este valabilă, în general, atât pentru reprezentanții GP-A, cât și pentru cei din GP-B, deși primele grupuri au avut o evoluție relativ mai bună.

Per total, **de la anul înregistrării, valoarea vânzărilor grupurilor de producători a crescut cu peste 6 milioane USD în total (inclusiv 5,3 milioane USD pentru GP-A) și 1,8 milioane USD de la an la an.** Cu toate acestea, este necesar de subliniat faptul că, această creștere nu poate fi atribuită în totalitate sprijinului MAC-P. O astfel de analiză este realizată în următoarea subsecțiune, în care este prezentată măsurarea situației eventuale a beneficiarilor în cazul în care intervenția nu ar fi avut loc (evaluarea contrafactuală a impactului).

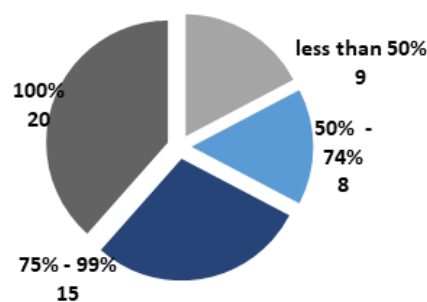
Imaginea 5.3 – Performanța GP în termeni de valoare a vânzărilor

	# de GP			% de GP			Modificare în valoarea vândută (în '000 USD)		
	GP-A	GP-B	toate	GP-A	GP-B	toate	GP-A	GP-B	toate
Între anul de înregistrare și 2020									
GP care au înregistrat declin	9	3	12	22%	23%	22%	-3,033	-95	-3,128
GP fără modificări	7	2	9	17%	15%	17%	130	10	140
GP care au înregistrat creștere	10	6	16	24%	46%	30%	1,124	717	1,841
GP care au înregistrat creștere majoră	15	2	17	37%	15%	31%	7,036	163	7,199
Toate GP	41	13	54	100%	100%	100%	5,257	795	6,053

Deși similare, dar ceva mai puțin bune, considerațiile se aplică creșterii vânzărilor înregistrate de GP-A după finalizarea proiectului de investiții. În acest caz, 56% din grupuri au raportat o creștere mai mult sau mai puțin semnificativă a valorii vânzărilor după ce au început să utilizeze echipamentele instalate cu sprijinul MAC-P. Pentru celălalt trimestru se raportează o situație relativ stabilă, în timp ce, pentru restul 24% din GP-A, valoarea vânzărilor a scăzut ușor. **Per ansamblu, de la începutul proiectului de investiții, valoarea vânzărilor GP-A a crescut cu 2,1 milioane USD în total și cu aproximativ 790.000 USD de la an la an.**

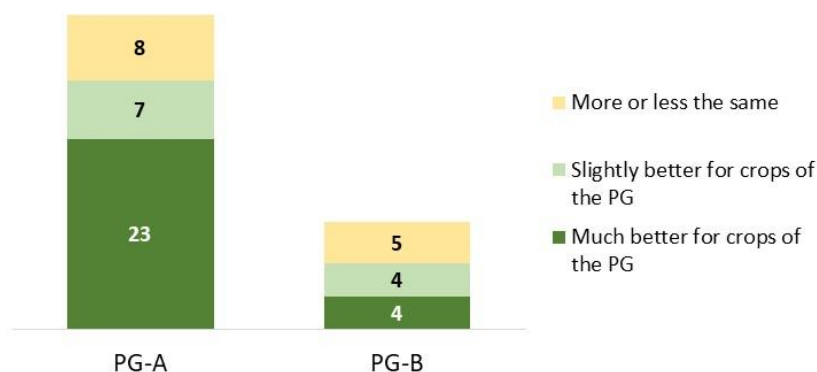
În final, este important de remarcat **tendința pozitivă a ponderii vânzărilor realizate prin intermediul grupului**, care se referă, de fapt, la angajamentul grupului de a opera vânzările membrilor prin intermediul GP. De la anul de înregistrare, mai mult de jumătate din asociațiile de producători (54%) și, cu atât mai mult, GP-A (61%) și-au crescut cota de vânzări prin intermediul grupului. Dacă această cotă este recalculată prin eliminarea grupurilor de producători care vândeau deja 100% prin intermediul grupului în momentul înregistrării, aceste acțiuni cresc la 81% și 71% pentru GP-A și, respectiv, pentru toate GP. Ca urmare, începând cu 2020, 35% din grupurile de producători își vând întreaga producție prin intermediul grupului, inclusiv 40% din GP-A și 20% din GP-B și încă 37% nu mai puțin de 75%. Doar opt grupuri de producători, în principal din GP-B, au vândut mai puțin de 50% prin intermediul grupului, inclusiv unele cazuri care nu au reușit să dezvolte activități comune sau au suspendat activitățile GP.

Imaginea 5.4 – Cota vânzărilor membrilor prin intermediul grupului (2020)

În mod consecvent, în marea majoritate a cazurilor, respondenții susțin că produsele conectate la grup au avut rezultate mai bune decât cele produse și vândute autonom, în timp ce doar un sfert a declarat că performanța a fost mai mult sau mai puțin aceeași. Așa cum era de așteptat, diferența de performanță este deosebit de semnificativă la nivelul GP-A: disponibilitatea infrastructurilor post-recoltare (în special depozitul frigorific) permite producătorilor să obțină prețuri mai mari, atâta timp cât culturile de câmp sunt, în general, mai vulnerabile la condițiile meteorologice și de piață.

Imaginea 5.5 – Compararea dintre performanța produselor gestionate în cadrul și în afara grupului

Ocuparea forței de muncă. Pe lângă producție, evoluția în timp a ocupării forței de muncă, și în special a lucrătorilor sezonieri, înregistrată de grupurile de producători este caracterizată de unele fluctuații legate de evenimentele cu risc natural, în primul rând, seceta severă care a lovit Moldova în 2020. Alți factori care influențează tendințele ocupării forței de muncă sunt (i) creșterea nivelului de automatizare a exploatației agricole, de asemenea, datorită echipamentelor achiziționate cu sprijinul MAC-P, care a redus necesitatea de lucrători, în special în mod permanent, și (ii) alegerile de producție (de exemplu, modificări în amestecul de produse și/sau importanța relativă a diferitelor culturi). În special, faptul că un grup mare, angajat anterior exclusiv în producția de mere cu muncitori permanenți, a angajat, din 2018, un număr tot mai mare de lucrători sezonieri pentru culesul cireșilor, este unul dintre factorii cheie dincolo de creșterea locurilor de muncă sezoniere.

Calculul a fost făcut pentru 50 de grupuri, inclusiv 38 GP-A și 12 GP-B, care au prezentat informații fiabile cu privire la numărul de lucrători permanenți și temporari în ultimii ani. După cum poate fi observat în imaginea 5.6, **de la anul înregistrării, numărul de locuri de muncă permanente și sezoniere a crescut în majoritatea**

grupurilor de producători. În general, numărul locurilor de muncă echivalente cu normă întreagă (FTE)¹⁰ a crescut cu 178, această creștere fiind determinată, în majoritate, de extinderea numărului de lucrători sezonieri raportată de câteva grupuri din GP-B. De menționat, **o tendință mai pozitivă caracterizează performanța ocupării forței de muncă experimentată de grupurile GP-A de la momentul finalizării proiectului de investiții**. O majoritate mai stabilă a reprezentanților GP-A (60%) a înregistrat o creștere a numărului de locuri de muncă ETP de la finalizarea proiectului de investiții, rezultând în 69 de locuri de muncă ETP suplimentare (ca urmare a +30 locuri de muncă permanente și +122 locuri de muncă sezoniere).

Imaginea 5.6 – Performanța GP în termeni de ocupare a forței de muncă

	Locuri de muncă permanente			Locuri de muncă sezoniere			Total locuri de muncă FTE		
	GP-A	GP-B	toate	GP-A	GP-B	toate	GP-A	GP-B	toate
Între anul de înregistrare și 2020									
# de GP care au înregistrat declin (% din total)	13 (34%)	1 (8%)	14 (28%)	14 (37%)	2 (17%)	16 (32%)	14 (37%)	1 (8%)	15 (30%)
# de GP fără modificări (% din total)	5 (13%)	5 (42%)	10 (20%)	4 (11%)	3 (25%)	7 (14%)	2 (5%)	2 (17%)	4 (8%)
# de GP care au înregistrat creștere (% din total)	20 (53%)	6 (50%)	26 (52%)	20 (53%)	7 (58%)	27 (54%)	22 (58%)	9 (75%)	31 (62%)
Total # locuri de muncă noi	14	15	29	5	292	297	17	161	178
Între anul investiției și 2020									
# de GP care au înregistrat declin (% din total)	8 (27%)			11 (37%)			9 (30%)		
# de GP fără modificări (% din total)	4 (13%)			7 (23%)			3 (10%)		
# de GP care au înregistrat creștere (% din total)	18 (60%)			12 (40%)			18 (60%)		
# locuri de muncă noi	30			122			69		

5.3 Impactul asupra vânzărilor – Probe obținute în rezultatul analizei contrafactice

Abordare metodologică. Pentru a estima impactul net al sprijinului MAC-P, a fost realizată o analiză econometrică, care vizează estimarea diferenței dintre ceea ce s-ar fi întâmplat fără asistență și rezultatele înregistrate efectiv de către grupurile de producători (așa-numita „evaluarea contrafactuală a impactului”). În special, **au fost aplicate două modele econometrice¹¹** pe baza datelor colectate de la GP-A și GP-B, profitând de faptul că grupurile de producători au beneficiat de asistență în momente diferite de timp. Prin urmare, pentru fiecare an, unele grupuri de producători sunt „tratate” (adică au primit deja sprijinul), în timp ce unele nu sunt „tratate”. Acest subset din urmă de grupuri de producători este utilizat ca grup de control pentru a estima impactul causal al asistenței. Variabilele cheie și ipotezele ambelor modele sunt raportate în mod sintetizat în caseta 5.1 de mai jos.

¹⁰ Pentru a calcula numărul de muncitori angajați cu normă întreagă, numărul de muncitori sezonieri a fost convertit în FTE și împărțit la doi pe baza presupunerii că aceștia lucrează circa 6 luni pe an calendaristic

¹¹ Versiunea detaliată este prezentată în Anexa D

Caseta 5.1 – Abordare metodologică pentru evaluarea contrafactuală a impactului

- **Variabile de rezultat (sau dependente).** Ambele modele au fost rulate pe trei variabile de rezultat și anume (i) volumul producției; (ii) volumul vânzărilor; și (iii) valoarea vânzărilor. Or, **a fost posibilă obținerea unor estimări solide doar pentru valoarea vânzărilor**, care, după cum e explicat mai sus, sunt mai stabile decât datele privind volumul produs și vândut. În consecință, estimările atât pentru volumul producției, cât și pentru cantitatea vândută nu sunt semnificative statistic și, prin urmare, nu sunt reproduse aici.
- **Data tratării.** Cu referire la grantul investițional, **luna și anul în care grupul de producători a început utilizarea echipamentului** au fost utilizate ca punct de referință pentru definirea situației când un grup este considerat ca fiind „tratat”. În special, un grup de producători devine „tratat” (adică începe să experimenteze beneficiile investiției) în anul în care începe să utilizeze echipamentul, dacă acest lucru are loc până la sfârșitul lunii octombrie, în caz diferit – în anul următor.¹²
- **Variabile de control.** Variabilele de control au fost utilizate pentru a spori validitatea analizei prin eliminarea efectelor anumitor caracteristici ale grupurilor de producători asupra rezultatului. În special, modelele controlate pentru **localizarea grupurilor de producători** (de exemplu, Nord, Centru și Sud) și **dimensiunea** acestora, măsurată utilizând suprafața medie de terenuri disponibile (deținute și disponibil) acestora. Au fost efectuate alte teste de sensibilitate pentru a stabili efectul altor variabile, după cum este prezentat mai jos.

Primul model a studiat exclusiv impactul grantului investițional, împărțind grupurile de producători, pentru fiecare an din intervalul 2014 - 2020, în „tratate” și „netratate”. După cum poate fi observat în imaginea 5.7 de mai jos, chiar dacă numărul grupurilor tratate și netratate nu este echilibrat pentru toți anii, datele au fost disponibile pentru ambele situații pentru întreaga perioadă acoperită de analiză.

Imaginea 5.7 – Numărul de Grupuri de Producători care utilizează sau nu utilizează infrastructura în fiecare an

A început utilizarea echipamentului			
Anul	Nu	Da	Total
2014	35	1	36
2015	34	6	40
2016	29	17	46
2017	25	27	52
2018	21	34	55
2019	23	35	58
2020	21	36	57
Total	188	156	344

Rezultatul în termeni de valoare a vânzărilor pentru cele două subseturi de grupuri de producători a fost comparat prin tehnici econometrice. În special, au fost efectuate două tipuri de regresii. Primul vizează o regresie ordinară a celor mai mici pătrate (OLS), care estimează coeficientul corelației liniare dintre tratare și variabila rezultat; cel de-al doilea, Weighted Least Square (WLS), adoptă o abordare generală similară, dar cântărește și fiecare grup pentru numărul de observații și numărul de membri.

Al doilea model profită de dimensiunea „panel” a datelor disponibile, adică de faptul că este disponibilă o serie de observații temporale pentru fiecare grup de producători. Comparativ cu primul, acest model implică două avantaje cheie. În primul rând, permite excluderea din analiză a oricărei componente individuale invariante în timp, adică a oricărui element care are legătură cu trăsături intrinseci, nemăsurabile ale fiecărui grup. În al doilea rând, permite estimarea impactului AT. În acest scop, anul înregistrării ca persoană juridică a fost folosit ca indicator al momentului în care prima tranșă de sprijin începe să producă beneficii, iar o variabilă falsă a fost utilizată pentru a studia efectul AT post-finanțare. Estimările au fost obținute prin diferite modele econometrice (OLS grupate, Efect aleatoriu și Efect Fix), cu și fără ponderarea numărului de membri din fiecare grup și prin includerea unor controale diferite pentru a testa sensibilitatea rezultatelor la diferitele

¹² Estimările nu se modifică în cazul schimbării datei-termen

variabile de control (detalii suplimentare despre analiza sensibilității sunt prezentate mai jos). În general, au fost testate aproximativ 15 specificații diferite ale modelului.

Ambele modele au fost confruntate cu două **limitări** cheie. Prima are legătură cu **numărul scăzut al grupurilor de producători care au beneficiat de grant** și au început utilizarea echipamentului la momentul analizei. De fapt, după cum a fost menționat mai sus, doar 36 de grupuri de producători au început utilizarea echipamentului în septembrie 2020 sau anterior acestei date și, prin urmare, au fost considerate ca fiind susceptibile de a experimenta deja efectele pozitive ale investiției. Acest număr mic contestă capacitatea analizei contrafactice a impactului de a produce rezultate statistic semnificative. Al doilea factor, și probabil cu impact mult mai semnificativ, ține de **calitatea datelor colectate**. Analiza s-a bazat pe datele colectate prin sondaj și, după cum se întâmplă în mod obișnuit pentru acest tip de exerciții, calitatea datelor colectate este diferită, și, în special cu privire la informațiile mai vechi, poate fi afectată de erori de consemnare. În timp ce datele pentru un an mai recent sunt probabil mult mai precise, întrucât grupurile de producători s-au putut baza pe contabilitatea deținută pentru a oferi răspunsuri exacte, colectarea datelor anterior înregistrării pentru grupurile de producători a fost deosebit de dificilă, deoarece grupurile de producători nu dețin înregistrări contabile pentru anii anterior obținerii statutului de persoană juridică, fiind capabile să furnizeze doar estimări. În plus, după cum a fost menționat în secțiunea 3.2, în majoritatea cazurilor, grupurile de producători cuprind doar o parte din activitățile membrilor individuali. Astfel, datele anterior înregistrării tind să fie supraestimate, deoarece se referă adesea la vânzările totale ale membrilor individuali, și nu la ponderea vânzărilor realizate prin intermediul grupurilor. În plus, MAC-P deține înregistrări complete pentru grupurile de producători înregistrate în temeiul Legii 312/2013 și după primirea granturilor investiționale.

Rezultate. În cadrul ambelor modele, rezultatele sunt, în mare parte, coerente pentru toate specificațiile diferite, de aceea, sunt raportate în comun în imaginea 5.8 de mai jos.

Imaginea 5.8 – Principalele rezultate ale evaluării contrafactice a impactului

	Modelul 1		Modelul 2	
	Coeficient	Eroarea standard	Coeficient	Eroarea standard
AT pentru crearea grupurilor de producători			-0.33** – -0.75**	0.15 – 0.28
AT post-finanțare ^a			~ 0.6 **	0.3
Impactul grantului investițional	~ 0.11	> 0.2	0 – 0.2	0.13 – 0.3

^a Suma coeficienților atașați variabilei fictive AT și interacțiunea între termenul de înregistrare și AT

Nivele de semnificație: * 10%, ** 5%

Cu referire la AT pentru creare, analiza a constatat o corelație negativă cu valoarea vânzărilor. Or, acest rezultat este, în mare parte, afectat de datele inexacte și adesea supraestimate privind valoarea vânzărilor înregistrate înainte de înregistrarea grupului de producători, după cum este ilustrat mai sus. În special, acoperirea diferită a datelor oficiale de evidență contabilă (numai grupurile de producători) comparativ cu cifrele de pre-înregistrare (activitățile generale ale membrilor) pare să afecteze această estimare. De fapt, odată controlat procentul estimat al activităților membrilor incluși în grup, efectul net al înregistrării nu este semnificativ.¹³ În ansamblu, **analiza nu permite, deci, concluzii ferme cu privire la impactul AT pentru crearea grupului asupra vânzărilor.**

Pe de altă parte, **a fost constatat faptul că AT post-finanțare a avut impact pozitiv și statistic semnificativ asupra vânzărilor grupurilor de producători**, cu un efect unic în ordinea a 60%, ceea ce înseamnă că valoarea înregistrată a vânzărilor observată pentru grupurile care au beneficiat de asistență post-finanțare este, în medie, cu 60% mai mare decât valoarea care ar fi fost obținută în cazul în care aceleași grupuri nu ar fi beneficiat de astfel de asistență. În valori absolute, aceasta înseamnă că AT post-finanțare a condus **la vânzări**

¹³ După cum este prezentat în Anexa D, acesta a fost testat într-o specificație separată în modelul 2, care nu a modificat semnificativ niciun alt coeficient. Deoarece variabilele adiționale ale modelului reduc semnificația statistică a întregului coeficient, acest test a fost exclus din specificațiile finale.

suplimentare în ordinea a 160.000 USD pentru fiecare grup de producători care a beneficiat de acest tip de asistență, ceea ce corespunde unei **valori cumulate a vânzărilor de circa 4,5 milioane USD**. Or, estimarea este oarecum conservatoare, deoarece ia în considerare doar grupurile care au beneficiat de AT post-finanțare și au început să utilizeze echipamentul. Presupunând că același efect este experimentat și de cele trei grupuri de producători care au primit deja AT post-finanțare, dar au început să utilizeze echipamentul abia la sfârșitul anului 2020 sau nu au început încă să-l utilizeze, valoarea incrementală totală a vânzărilor ar crește la aproximativ 5 milioane USD.

Cu referire la impactul granturilor investiționale, ambele modele au identificat o corelație pozitivă, dar ne-semnificativă statistic, între utilizarea echipamentului și valoarea vânzărilor. În primul model, efectul este în ordinea a 10%, în timp ce în cel de-al doilea – variază între 0% și 20%, în funcție de specificații. În termeni generali, **deși o corelație pozitivă poate fi presupusă, magnitudinea efectului nu poate fi cuantificată.**

Analiza de sensibilitate. Pe lângă estimarea impactului AT și al grantului investițional, analiza cantitativă a vizat și evaluarea măsurii în care vânzările au fost influențate de alte variabile care nu au legătură cu proiectul. În special, analiza de sensibilitate a fost realizată pe cinci elemente și anume:

- **sectorul de activitate** al grupurilor de producători. Pe baza produsului sau a gamei de produse fabricate, grupurile au fost împărțite în (i) grupuri care produc mere / mere și fructe sâmburoase; (ii) grupuri care produc struguri de masă / struguri de masă și fructe sâmburoase; (iii) alte grupuri, inclusiv grupuri care produc o gamă de fructe, legume, nuci și miere;
- **dimensiunea medie a membrilor grupurilor de producători.** Aceasta a fost estimată ca suprafața medie a terenurilor disponibile (proprie sau arendate) pe parcursul perioadei, împărțită la numărul de membri;
- **regiunea** în care sunt localizate grupurile, adică Nord, Centru sau Sud;
- implicarea grupurilor de producători în alte **investiții diferite de cele finanțate cu sprijinul MAC-P** (luând în considerare atât grantul, cât și cofinanțarea);
- prezența sau absența **sprijinului din partea altor proiecte**

Imaginea 5.9 de mai jos ilustrează șirul de rezultate obținute din testele de sensibilitate realizate în estimarea panelului (al doilea model aplicat), în specificațiile OLS și Random Effect. Estimările prezentate nu au identificat prezența unei corelații semnificative între vânzări și sectorul de activitate, regiune (deși în unele specificații anterioare regiunea de Sud a fost asociată cu vânzări mai mici) și implicarea în alte investiții. Dimensiunea membrilor grupurilor de producători este semnificativă doar în anumite specificații, fapt ce sugerează prezența unor rezultate mai bune în cazul grupurilor de producători mai mari. În final, beneficierea de asistență din partea altor proiecte în sprijinul dezvoltării rurale în Moldova este identificată ca fiind întotdeauna corelată pozitiv cu vânzările, valorile respective fiind în ordinea a peste 60%.

Imaginea 5.9 – Rezultatele principale ale analizei de sensibilitate

Variabila	Coeficientul (rezultatul min / max)	Eroarea standard	Comentarii
Sectorul de activitate			
Mere / Mere și fructe sâmburoase	--	--	Folosit ca „prestabilit”
Struguri de masă / Struguri de masă și fructe sâmburoase	0 – 0.35	> 0.5	Nu este statistic diferit de 0
Alte	-0.35 – 0	> 0.5	Nu este statistic diferit de 0
Dimensiunea membrilor			
Teren disponibil (în logaritm)	0.1 – 0.17**	~ 0.08	Semnificativ doar în unele specificații
Regiunea			
Nord	--	--	Folosit ca „prestabilit”
Centru	-0.24 – 0.02	> 0.4	Nu este statistic diferit de 0

Sud	-0.28 – 0.03	>0.6	Nu este statistic diferită de 0 (semnificativ în unele specificații anterioare)
Implicarea în alte investiții			
Variabila fictivă pentru Alte investiții	0.05 – 0.17	>0.3	Nu este statistic diferit de 0
Sprijinul din partea altor proiecte			
Variabila fictivă pentru Alte proiecte	0.62* – 0.77**	~ 0.3	Întotdeauna pozitiv și semnificativ diferit de 0

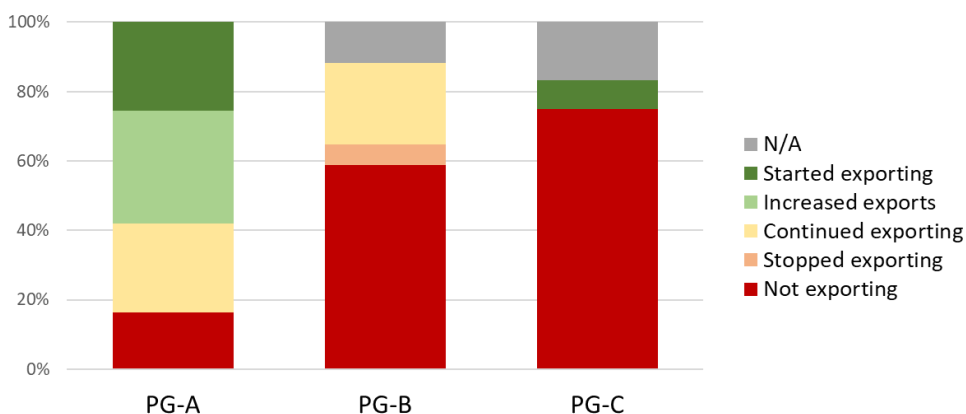
Nivelurile de semnificație: * 10%, ** 5%

5.4 Alte impacte

Impactul asupra exporturilor. În termeni generali, noile infrastructuri ajută grupurile de producători să fie mai competitive pe piețele naționale și internaționale („*investiția*” *ajută la păstrarea calității produselor, astfel încât acestea să fie acceptate pe piețele UE*”). Reprezentanții **GP-A au recunoscut, de asemenea, că investiția le-a permis accesul la noi piețe**, inclusiv la noi regiuni din Moldova (18 grupuri) și/sau la noi piețe internaționale (20 de grupuri). Noile piețe de export includ, în principal, țările vecine (România și Federația Rusă), precum și, într-o măsură mai mică, țările UE (de exemplu, Italia, Germania, Polonia, țările Baltice etc.) și Orientul Mijlociu (EAU, Arabia Saudită).

Evoluția pe piețele de destinație a vânzărilor grupurilor de producători reprezintă, eventual, aspectul, asupra căruia sprijinul Proiectului a avut cel mai mare efect pozitiv. De fapt, aproximativ **25% din GP-A au început să exporte direct** în perioada respectivă, iar o altă 1/3 a crescut substanțial ponderea vânzărilor pe piețele internaționale. În special, opt grupuri **au început / au crescut exporturile directe în anul în care au început să utilizeze echipamentul** finanțat prin grantul investițional, alte cinci grupuri – în anul următor; celelalte 12 grupuri au început sau și-au extins prezența pe piețele internaționale imediat după înregistrarea în calitate de persoană juridică. De menționat, niciunul din grupurile de producători care nu au beneficiat de grant nu a început să exporte în perioada respectivă, iar un grup GP-B care a beneficiat de AT a încetat să exporte. De fapt, **creșterea raportată a exporturilor directe de către grupurile GP-A în perioada de la anul înregistrării până în 2020 de aproximativ 4 milioane USD este doar puțin mai mare decât creșterea în perioada de la anul investiției, care este puțin peste 2,9 milioane USD.**

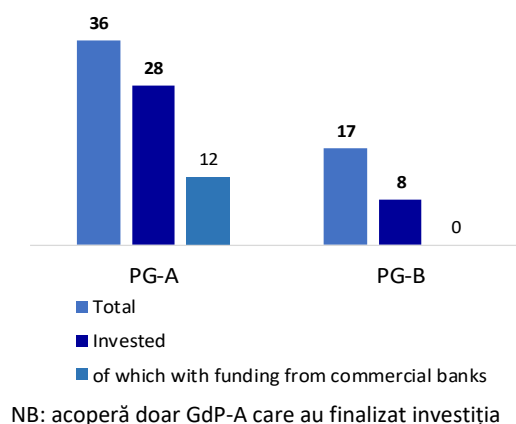
Imaginea 5.10 – Tendința exporturilor directe

În plus, un număr tot mai mare de grupuri GP-As a inițiat (9) sau a crescut (10) exportul indirect în timpul perioadei de analiză. Ca urmare, începând cu 2020, aproape 3/4 (65%) din grupurile GP-A au raportat vânzări de produse în străinătate prin intermediari. În cazul GP-B, această pondere scade la 35%.

Tendința de a investi. Mai mult de 3/4 din cele 36 GP-A care au finalizat investiția, adică **nu mai puțin de 28 de grupuri, au realizat alte investiții în ultimii ani**, utilizând fonduri de la bănci comerciale, resurse proprii și / sau bazându-se pe alte proiecte în sprijinul sectorului rural din Republica Moldova. În mai multe cazuri, investițiile au fost complementare infrastructurilor post-recoltare construite sau achiziționate cu sprijinul MAC-P (de exemplu, achiziționarea de containere pentru depozitarea produselor, finanțarea lucrărilor de infrastructură, cum ar fi amenajarea teritoriului sau sistemele de alimentare cu apă adiacente depozitului frigorific). Aproximativ **14 grupuri au investit în alte tehnologii post-recoltare**, precum depozite frigorifice suplimentare (4 grupuri), echipamente de procesare și sortare (10 grupuri), linii de ambalare (3 grupuri). În alte cazuri, grupurile de producători au investit în bunuri mobile, cum ar fi tractoare, stivuitoare sau alte echipamente. Investițiile a opt grupuri de producători au fost legate direct de livezi, de ex. pentru achiziționarea echipamentului de cultivare, irigare sau recoltare.

Imaginea 5.11 – Alte investiții implementate de Grupurile de Producători

Mai puțin de jumătate (8 din 17) dintre non-beneficiarii de granturi intervievați au raportat investiții în aceeași perioadă, adică mai puțin de 2/3. De notat faptul că toate aceste grupuri au făcut investit din resurse proprii, în câteva cazuri combinând resursele proprii cu fonduri obținute din alte proiecte sau alte surse, dar **niciunul din aceste grupuri nu a accesat fonduri de la bănci comerciale**. Situația dată confirmă faptul că, motivul cel mai frecvent pentru care nu a fost solicitat / debursat grantul investițional a fost incapacitatea de a furniza sau de a obține cofinanțare. De fapt, dintre cele patru grupuri de producători care au solicitat finanțare nerambursabilă, dar nu au obținut-o, doar un grup a reușit să implementeze proiectul fără sprijinul MAC-P, celelalte trei grupuri fiind nevoite să renunțe la investiție.

29 de beneficiari de granturi raportează planificarea unor investiții noi, dintre care 18 grupuri planifică, inclusiv, infrastructuri post-recoltare (în special, echipamente de sortare, prelucrare și ambalare). Grupurile de producători planifică să finanțeze investiția din resurse proprii, în majoritate combinate cu credit bancar și/sau finanțare din proiecte donatoare sau subvenții de stat. Situația respectivă confirmă, încă o dată, rezultatele comparării cu non-beneficiarii de granturi: doar 5 din cele 14 grupuri de producători interviuate intenționează să investească, alte 6 grupuri consideră posibilitatea acestei opțiuni, dar, la moment, nu dețin planuri concret în acest sens.

Accesul la finanțe. Aproximativ jumătate din grupurile GP-A care au finalizat investiția (17 din 36) au reușit să obțină finanțare suplimentară de la băncile comerciale de la momentul respectiv; alte câteva grupuri au menționat că au solicitat finanțare, dar nu au reușit să obțină fondurile. Creditul a fost utilizat, în majoritatea cazurilor, pentru finanțarea investițiilor în active imobiliare și mobile (9 și 6 grupuri, respectiv), precum și pentru finanțarea fondului de rulment și ca overdraft (câte 2 grupuri). Practic toate grupurile de producători care au obținut finanțare au susținut că grantul investițional a avut o importanță semnificativă pentru obținerea acestor fonduri, fie pentru că infrastructurile construite prin investiție au fost utilizate ca garanție, fie datorită creșterii experienței, credibilității și încrederii câștigate în fața instituțiilor financiare („Datorită infrastructurii, imaginea și credibilitatea băncilor în GP nostru și membrii GP a fost mai bună, fapt de a contribuit la o comunicare și colaborare mai ușoară cu băncile”).

5.5 Perspectivele de sustenabilitate

Analiza acestui aspect a rezultat în definirea mai multor elemente care atestă un **nivel înalt de sustenabilitate în cadrul GP-A**, atât în termeni de utilizare a infrastructurii construite / achiziționate cu sprijinul MAC-P, cât și, în termeni mai generali, operațiunile grupurilor. **Toate cele 43 grupuri GP-A erau operaționale la momentul sondajului și toate grupurile care au finalizat infrastructura o aveau deja în funcțiune** și, eventual, intenționau să consolideze nivelul de utilizare a unităților, fie prin creșterea ponderii producției membrilor gestionată de grup (și astfel stocată sau procesată prin intermediul infrastructurii), sau prin utilizarea infrastructurii pentru o perioadă mai lungă a anului.

Perspectivele pozitive de sustenabilitate ale grupurilor GP-A sunt, de asemenea, întărite de două aspecte importante principale. Primul vizează implicarea membrilor în activitatea grupului. De fapt, **membrii grupurilor GP-A tind să-și organizeze majoritatea vânzărilor prin intermediul grupului**: în medie, circa 70% din valoarea vânzărilor sunt gestionate prin intermediul grupului de producători. Ponderea vânzărilor organizate prin intermediul grupului tinde, de asemenea, **să crească după finalizarea investiției**: în medie, valoarea vânzărilor organizate de grupurile de producători prin intermediul grupului crește cu 10% după începerea utilizării infrastructurii, ajungând la o medie de 80% din valoarea totală a vânzărilor. Nu mai puțin de 27 din cele 36 de grupuri de producători care au început să utilizeze echipamentul înainte de septembrie 2020 vindeau prin intermediul grupului mai mult decât înainte, în timp ce toate celelalte grupuri au rămas la niveluri similare. Al doilea aspect care permite o evaluare optimistă a sustenabilității grupurilor GP-A vizează planurile de investiții ale grupurilor: **3/4 din grupurile GP-A care au finalizat investiția aveau planuri de investiții în continuare în viitor**.

Perspectivele de sustenabilitate sunt mult mai puțin pozitive pentru grupurile GP-B. De fapt, nu mai puțin de 4 din cele 29 de grupuri GP-B contactate pentru participare în sondaj nu mai existau, sau existau formal, dar nu mai erau operaționale. Mai mult, grupurile GP-B a raportat **cote substanțial mai mici de vânzări organizate prin intermediul grupului** comparativ cu grupurile GP-A (45% în medie). În special, patru grupuri au raportat că toate vânzările au fost gestionate de membrii grupului în mod individual, sugerând că, în aceste cazuri, de asemenea, deși erau încă înregistrate formal ca persoane juridice, grupurile de producători *de facto* nu mai funcționau. În final, grupurile **GP-B au manifestat perspective de investiții mai mici comparativ cu grupurile GP-A** – doar mai puțin de 1/3 din respondenții la sondaj au raportat existența unor planuri investiționale, comparativ cu ¾ în cazul GP-A.

5.6 Sinteza concluziilor

Evaluarea contrafactuală a impactului a constatat realizarea unui impact pozitiv și semnificativ al asistenței tehnice post-finanțare, care a determinat o creștere medie de 60% a valorii preconizate a vânzărilor pentru beneficiari, ceea ce corespunde unei valori a vânzărilor suplimentare de 160.000 USD pentru fiecare grup de producători, sau 4,5 milioane USD în total. Pe de altă parte, nu a fost posibilă formularea unei concluzii ferme cu privire la efectul asistenței tehnice acordate pentru crearea și înregistrarea grupurilor de producători. În final, deși analiza definește existența unei corelări pozitive între investiție și valoarea vânzărilor, o estimare cantitativă a acestui efect nu poate fi stabilită din cauza numărului redus de observații și calității insuficiente a datelor aferente perioadei anterior înregistrării.

Analiza rezultatelor sondajului sugerează că MAC-P, în special grantul investițional, a generat o serie de beneficii. În special, infrastructura post-recoltare construită cu sprijinul MAC-P **a sporit capacitatea beneficiarilor de a accesa piețe noi**, inclusiv segmente noi ale pieței interne, precum și ale celei internaționale (în majoritate, țările vecine și, într-o măsură mai mică, țările UE și Orientul Mijlociu). Beneficiarii au înregistrat, de asemenea, **efecte pozitive în termeni de export**: ¼ din grupuri au început să exporte în perioada examinată și, în multe cazuri, în anii imediat următori finalizării investiției. Această situație este deosebit de pozitivă în special în comparație cu celelalte grupuri de producători vizate în sondaj, inclusiv grupurile de producători care au beneficiat doar de asistență tehnică, cât și grupurile care nu au primit sprijin; dintre acestea din urmă, niciun grup nu a început / nu a crescut exporturile în perioada observată. **Grupurile de producători care au beneficiat de grant investițional indică, de asemenea, o tendință și disponibilitate mai mare de a investi în continuare**, dovadă fiind atât frecvența altor investiții atrase de la momentul finalizării proiectului cofinanțat de MAC-P, cât și existența planurilor investiționale pentru viitor. În final, investițiile cofinanțate par, de asemenea, să **faciliteze accesul la finanțare**: practic toți beneficiarii de grant investițional care au reușit să acceseze credit comercial au declarat că grantul investițional a fost esențial pentru obținerea finanțării, fie pentru că infrastructura este utilizată ca garanție, fie datorită creșterii experienței de comunicare și colaborare cu sistemul bancar.

Grupurile de producători care au beneficiat de grant investițional prezintă perspective de sustenabilitate foarte pozitive. De fapt, la momentul sondajului, toate grupurile erau operaționale și foloseau infrastructura construită sau achiziționată cu sprijinul MAC-P. Mai mult, membrii acestor grupuri de producători și-au organizat, în medie, circa 70% din volumul vânzărilor prin intermediul grupului, ponderea respectivă crescând după finalizarea investiției. În mod contrar, **sustenabilitatea grupurilor de producători care au beneficiat doar de asistență tehnică pare a fi mult mai provocatoare**. De fapt, s-au înregistrat multe cazuri în care grupurile nu mai erau operaționale sau care, *de facto*, nu funcționau (aproximativ opt grupuri, ceea ce constituie mai mult de ¼ din totalul grupurilor de producători care au beneficiat doar de asistență tehnică).

6. OBSERVAȚII FINALE

6.1 Rezumatul principalelor concluzii

Grupurile de producători califică asistența tehnică primită de la MAC-P ca fiind de o calitate înaltă și utilă.

Calificarea dată este, în special, relevantă în cazul asistenței tehnice specializate post-finanțare, care a produs beneficii pozitive asupra managementului intern și a organizării grupurilor și a determinat, într-o oarecare măsură, îmbunătățirea capacității de producție și tehnologică a grupurilor. Acest tip de asistență a avut o valoare adăugată înaltă pentru grupurile de beneficiari și a fost esențial pentru crearea lor, înregistrarea în calitate de persoană juridică și capacitatea de a solicita finanțare nerambursabilă. În pofida acestei evaluări foarte pozitive, asistența tehnică este percepută ca fiind mai eficientă atunci când culminează cu accesarea grantului investițional, de asemenea datorită faptului că doar beneficiarii de granturi pot accesa asistență specializată.

Granturile investiționale au condus la o extindere substanțială a volumului de infrastructuri post-recoltare deținute de grupurile de producători, inclusiv 39 de depozite frigorifice pentru o capacitate cumulată de peste 36.000 de tone, 16 linii de sortare și calibrare, cinci linii de uscare și 24 de stivuitoare. Cofinanțarea este evaluată ca fiind esențială pentru punerea în aplicare a acestor investiții, care nu ar fi fost realizată dacă nu ar fi fost debursate granturile, fapt ce indică, din nou, ***la gradul înalt de aditionalitate financiară a sprijinului MAC-P***. În general, ***granturile MAC-P au mobilizat 20,4 milioane USD de cofinanțare a sectorului privat*** (pentru 1 USD plătit de MAC-P, grupurile de producători au investit 1,6 USD). Infrastructura înființată a generat ***o serie de efecte pozitive asupra activităților de producție și vânzare ale grupurilor de beneficiari***, inclusiv, în special, reducerea pierderilor de produse, posibilitatea de a accesa prețuri de vânzare mai mari prin vânzarea produselor în afara sezonului după depozitarea produselor în depozite frigorifice, și creșterea calității produselor, datorită disponibilității liniilor de sortare și prelucrare.

Ca urmare a îmbunătățirilor sus-menționate, infrastructurile post-recoltare construite cu sprijinul MAC-P au sporit capacitatea beneficiarilor de a accesa piețe noi, inclusiv segmente noi pe piața internă, precum și pe cea internațională (în majoritate, în țările vecine și, într-o măsură mai mică, țările UE și Orientul Mijlociu). De fapt, beneficiarii au înregistrat ***efecte pozitive în termeni de exporturi directe*** – ¼ dintre beneficiarii de granturi au început să exporte în perioada examinată, iar alți 1/3 și-au sporit substanțial ponderea vânzărilor pe piețele internaționale, în majoritatea cazurilor la scurt timp după ce au început să utilizeze echipamentul finanțat prin grant. Ca rezultat, ***valoarea exporturilor directe ale GdP-A a crescut cu aproximativ 4 milioane USD între anul înregistrării și 2020***.

Grupurile de producători care au beneficiat de grant investițional denotă, de asemenea, o tendință și disponibilitate mai mare de a investi în continuare, dovadă fiind atât frecvența altor investiții obținute din momentul finalizării proiectului cofinanțat de MAC-P, cât și existența planurilor investiționale pentru viitor. ***Investițiile cofinanțate par, de asemenea, să faciliteze accesul la finanțare***: practic toți beneficiarii de granturi care au reușit să acceseze împrumuturi de la băncile comerciale au menționat faptul că grantul investițional a fost esențial în obținerea finanțării, fie pentru că infrastructura este utilizată ca garanție, fie datorită consolidării capacității și experienței de colaborare și comunicare cu sistemul bancar.

În ansamblu, ***performanța beneficiarilor MAC-P, și în special a GdP-A, s-a îmbunătățit între anul de înregistrare și 2020***, în ciuda faptului că anul acesta a fost marcat de o secetă severă și de pandemia COVID-19. Mai exact, GdP-A a crescut volumul produs între anul de înregistrare și 2020 cu mai mult de 8.600 de tone, în timp ce, dacă comparația se realizează față de 2019, au crescut și volumele produse de GdP-B, iar creșterea volumului total produs de Beneficiarii MAC-P ajung la 14.400 de tone. Performanța în ceea ce privește valoarea vânzărilor este mai bună: peste 60% din beneficiarii MAC-P au raportat creșteri mai mult sau mai puțin substanțiale ale valorii totale a vânzărilor în perioada de analiză. Per total, de la anul înregistrării, ***valoarea vânzărilor grupurilor de producători a crescut cu peste 6 milioane USD în total***

(inclusiv 5,3 milioane USD pentru PG-A). **Numărul locurilor de muncă permanente și sezoniere a crescut, de asemenea, pentru majoritatea grupurilor de producători:** numărul locurilor de muncă echivalente cu normă întreagă a crescut cu 178, în mare parte datorită extinderii numărului de lucrători sezonieri raportată de o mână de PG-B. Cu toate acestea, este demn de remarcat faptul că toate aceste creșteri nu pot fi atribuite în întregime suportului MAC-P.

Analiza contrafactuală a constatat faptul că granturile MAC-P sunt în corelație pozitivă cu valoarea vânzărilor; cu toate acestea, nu se poate stabili o estimare cantitativă a acestui efect din cauza numărului redus de observații și a calității insuficiente a datelor existente anterior înregistrării. Aceste probleme determinate de date au influențat, de asemenea, analiza impactului asistenței tehnice pentru creare și înregistrarea grupurilor de producători, împiedicând realizarea unor concluzii ferme și a unor estimări solide. În mod diferit, se constată că **asistența post-finanțare are un impact pozitiv și semnificativ statistic asupra valorii vânzărilor grupurilor de beneficiari**, confirmând feedback-ul încurajator prezentat de beneficiari. În special, a fost estimat un efect unic în ordinea a 60%, corespunzător unei **valori incrementale a vânzărilor de 160.000 USD per grup de producători și de 4.5 milioane USD în total.**

În concordanță cu constatările sus-menționate, contribuția preconizată a Componentei B la realizarea obiectivelor MAC-P este considerată ca fiind pe deplin atinsă. Într-adevăr, pentru toți cei trei indicatori de obiectiv incluși în cadrul de monitorizare, obiectivele stabilite au fost depășite, după cum este indicat în imaginea 6.1 de mai jos.

imaginea 6.1 – Indicatorii de monitorizare pentru Componenta B a MAC-P

Indicatorul	Nivelul țintă	Rezultatul	Comentarii
Obiectivul de dezvoltare			
Creșterea volumului vânzărilor de culturi de valoare înaltă (pe piețele interne și externe) pentru toate grupurile de producători vizați	50%	96%	Țintă depășită. Măsurat ca creștere medie a cantității vândute de grupurile de producători în 2020 comparativ cu anul de înregistrare (sau primul an disponibil) care au finalizat investiția cofinanțată de MAC-P și au început utilizarea infrastructurii în sau înainte de septembrie 2020. <i>Sursa: date colectate în cadrul Sondajului Grupurilor de Producători</i>
Creșterea valorii vânzărilor culturilor de valoare înaltă (pe piețele interne și externe) pentru toate grupurile de producători vizați	50%	228%	Țintă depășită. Măsurat ca creștere medie a valorii vânzărilor realizate de grupurile de producători în 2020 comparativ cu anul de înregistrare (sau primul an disponibil) care au finalizat investiția cofinanțată de MAC-P și au început utilizarea infrastructurii în sau înainte de septembrie 2020. <i>Sursa: date colectate în cadrul Sondajului Grupurilor de Producători</i>
Obiectivele intermediare			
Capacitatea de a gestiona infrastructura post-recoltare ca rezultat al investițiilor realizate de grupurile de producători	30,000 tone metrice	36,000 tone metrice	Țintă depășită. Măsurat ca volum de infrastructuri de stocare la rece construite cu sprijinul MAC-P. Consideră doar infrastructurile finalizate până la sfârșitul anului 2020 (depozitele frigorifice pentru încă 4.000 de tone metrice erau în proces de construcție la acel moment). <i>Sursă: documente de monitorizare CAPMU, confirmate de grupurile de producători în timpul sondajului</i>

Grupuri de producători create cu sprijinul proiectului	50	64	Țintă depășită. Măsurat ca număr de grupuri de producători înregistrate ca persoane juridice cu sprijinul MAC-P. <i>Sursa: documente de proiect</i>
--	----	----	--

6.2 Contribuția Componentei B a MAC-P în realizarea scopului general

Probele calitative colectate în cadrul sondajului susțin, în mare măsură, contribuția MAC-P la creșterea participării producătorilor la lanțul valoric. În mai multe cazuri, sprijinul primit de la MAC-P, în special cofinanțarea investițiilor, a permis grupurilor de beneficiari **să internalizeze unele etape ale lanțului valoric.** În special, aceasta se datorează instalării liniilor de procesare pentru uscarea sau decojirea fructelor și nucilor: cel puțin patru grupuri de producători au început fie să internalizeze procesul de prelucrare a culturilor produse, aceste activități fiind anterior externalizate, fie să introducă și să vândă produse noi, cum ar fi nucile decorticate și ambalate, prune uscate, mere uscate („Anterior, produsele erau vândute de producători în formă neprelucrată, ca materii prime, dar acum furnizăm direct magazinelor, ocolind intermediarii, și astfel obținem un preț mai bun pentru noi și nu pentru intermediari”). În mod similar, mai multe grupuri de producători au reușit să internalizeze activitatea de împachetare a produselor fabricate. Mai mult, cel puțin cinci grupuri de producători au reușit să ocolească intermediarii de export și **să-și vândă produsele direct pe piețele internaționale**, ceea ce a permis în general reducerea substanțială a costurilor de distribuție. Acest lucru a fost posibil datorită creșterii calității și omogenității produselor, utilizării unei infrastructuri de depozitare adecvate, precum și disponibilității ambalajelor personalizate („am experimentat o creștere a valorii vânzărilor din 2018 datorită faptului că grupul de producători a renunțat la serviciile intermediarilor de export și în prezent activăm pe cont propriu”; „am investit în calitate, iar proiectul a permis stocarea, sortarea, ambalarea și comercializarea numai a produselor de calitate, care sunt exportate direct din partea membrului grupului de producători”).

Asistența MAC-P a susținut, fără îndoială, grupurile de producători în trecerea la producția de valoare înaltă, adică producția care a fost stocată și/sau procesată prin intermediul infrastructurii post-recoltare. În primul rând, prin formarea de parteneriate productive, producătorii individuali au reușit **agregarea producției membrilor** lor și, prin urmare, introducerea pe piață a unui volum mai mare și mai stabil de culturi, consolidând, astfel, puterea lor de negociere și generând condiții de piață mai bune. În al doilea rând, a fost constatat faptul că grupurile de producători care au finalizat proiectul de investiții folosesc în mod activ depozitele frigorifice pentru depozitarea produselor, pe care le vând în afara sezonului la prețuri mai ridicate. În al treilea rând, instalarea liniilor de sortare și calibrare a permis grupurilor de producători **să vândă produse omogene** pe piață („având loturi de mere omogene și de calitate ne-a ajutat să atragem clienți și să obținem prețuri mai bune, precum și să creăm locuri de muncă noi”; „a fost instalată o linie de sortare cu o capacitate de 5 tone de mere pe oră – astfel s-a realizat un circuit complet și închis de recoltare, depozitare, sortare și comercializare a merelor la un preț mai mare”). În mod consecvent, **2/3 din grupurile de producători intervievate care au beneficiat de grant investițional și-au menținut capacitatea de a accesa prețuri de piață mai bune.** De asemenea, este demn de remarcat faptul că condițiile de piață mai bune obținute au încurajat membrii să participe și să se implice în activitatea grupului, creând astfel un ciclu virtuos („Investiția a făcut posibil ca membrii să realizeze un salt calitativ, datorită capacității tehnice, tehnologice și de piață de a plasa pe piață loturi omogene. La rândul său, acest lucru înseamnă că, în ultima perioadă, 80%-90% din producția de mere a membrilor este gestionată de grup”).

În final, după cum a fost menționat mai sus, **sprijinul MAC-P și, în special, granturile investiționale, au permis grupurilor de producători să obțină acces mai bun la piețe.** De fapt, nu mai puțin de 25 din cele 43 de grupuri care au beneficiat de granturi investiționale **au început să exporte sau și-au mărit substanțial cota exporturilor** începând din 2014, în aproximativ jumătate din cazuri – în același an în care au început să utilizeze echipamentul sau în anul următor. Acest lucru este deosebit de semnificativ în comparație cu

grupurile de producători care nu au primit sprijin de la MAC-P sau au beneficiat doar de asistență tehnică – doar un grup dintre acestea a început să exporte în perioada vizată. Jumătate din grupurile de producători care începuseră să utilizeze infrastructura cofinanțată prin grant MAC-P au menționat că investiția i-a ajutat să acceseze piețe noi. În special, 18 grupuri de producători au menționat că, datorită investiției, au accesat **piețe naționale noi**, în timp ce 20 au putut accesa **piețe internaționale noi**, în special în țările vecine (în special, România și Federația Rusă), precum și, în unele cazuri, țările UE (de exemplu, Italia, Germania, Polonia, țările Baltice, etc.) și Orientul Mijlociu (EAU, Arabia Saudită). Mai multe grupuri de producători au menționat că unul dintre obiectivele inițiale ale investiției în infrastructura post-recoltare a fost de a începe exportul sau de a consolida poziția pe piețele internaționale („*infrastructura post-recoltare a creat posibilitatea de a produce și comercializa produse de valoare înaltă, 100% orientate spre export*”; „*stocarea produselor agricole oferă membrilor grupului de producători posibilitatea de a comercializa produsele pe piețe externe la prețuri foarte avantajoase și în perioade de timp optime*”).

6.3 Lecții învățate și recomandări

Asistență pentru crearea și înregistrarea grupurilor de producători. Sprijinul oferit de MAC-P pentru crearea grupurilor de producători a avut un nivel de aditionalitate foarte înalt și a contribuit esențial pentru acordarea granturilor investiționale, în special, datorită faptului că, în majoritatea cazurilor, producătorii nu ar fi fost în măsură să înființeze grupul fără sprijin extern. În același timp, atât probele de sondaj, cât și analiza cantitativă sugerează că, înregistrarea *in sine* a grupurilor de producători nu poate fi considerată ca având impact semnificativ asupra vânzărilor și, mai general, asupra performanței grupurilor. Prin urmare, se recomandă ca **MAC-P să sprijine în continuare grupurile de producători în procesul de creare și înregistrare, asigurând eventual, o legătură mai puternică între asistența pentru creare și acordarea de granturi investiționale.**

Acordarea granturilor investiționale pentru infrastructura post-recoltare. În general, caracteristicile și structura granturilor investiționale par a fi adecvate și corespunzătoare scopului lor. Deși dimensiunea grantului, precum și criteriile de eligibilitate, restricționează, oarecum, accesul doar pentru grupurile mai mari și mai structurate, acest lucru este în concordanță cu obiectivul general al proiectului și cu tipul de echipament acoperit de grant. În termeni generali, prin urmare, **nu sunt recomandate modificări în ceea ce privește acordarea granturilor investiționale.**

Asistență tehnică pentru sprijinirea accesului la granturi investiționale. În multe cazuri, beneficiarii au subliniat complexitatea cerințelor administrative impuse pentru accesarea granturilor investiționale, inclusiv, în special, procesul de aplicare și identificare a cofinanțării. De fapt, majoritatea respondenților la sondaj au susținut că nu ar fi putut să solicite grantul fără sprijinul MAC-P. Prin urmare, se recomandă ca **MAC-P să asiste în continuare grupurile de producători în realizarea procedurilor administrative necesare pentru aplicarea și obținerea granturilor investiționale.**

Asistență tehnică specializată. Atât probele calitative, cât și cele cantitative au confirmat faptul că asistența tehnică specializată privind aspectele administrative, precum și cele tehnologice și legate de producție este înalt apreciată de beneficiari și are potențialul de a genera un impact substanțial asupra operațiunilor grupurilor de producători. De fapt, AT post-finanțare a fost asociată cu un impact semnificativ statistic asupra valorii preconizate a vânzărilor (estimată la o creștere unică de 60%). Prin urmare, se recomandă **acordarea de asistență tehnică specializată în continuare grupurilor de producători, luând în considerare, de asemenea, opțiunea de extindere a acestui tip de sprijin, indiferent de acordarea grantului investițional.**

Monitorizarea performanței grupurilor de producători. La moment, CAPMU deja colectează multe date și informații cu privire la grupurile de producători care au beneficiat de grant investițional, în special cele recunoscute în temeiul Legii 312/2013. Cu toate acestea, în prezent, nu sunt disponibile informații sistematice cu privire la tendințele producției și vânzărilor membrilor individuali înainte de înregistrarea grupurilor de producători în calitate de persoane juridice. Aceste informații ar fi deosebit de utile pentru a monitoriza evoluția și impactul asistenței asupra performanței grupurilor de producători. Prin urmare, se sugerează ca **CAPMU să ia în considerare colectarea de informații cu privire la producția și vânzările anuale ale producătorilor individuali atunci când aceștia încep să primească asistență, pentru a avea o bază cât mai cuprinzătoare în sprijinul comparării realizărilor sprijinului.**

ANEXE

ANEXA A – LISTA PARTENERILOR CONSULTAȚI

Tipul	Entitatea / Instituția	Numele	Funcția
Autoritate națională	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Rurale și Mediului	Mihail MACHIDON	Secretar de Stat
Autoritate națională	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Rurale și Mediului - Departamentul Politici și Programe pentru Dezvoltare Rurală	Galina PETRACHI	Șef de departament
Autoritate națională		Eugenia CÎRLIG	Recunoașterea grupurilor de producători
Autoritate națională	Agencia de Intervenție și Plăți în Agricultură (AIPA) – Departamentul Administrare și Control	Lucia TIMOFTI	Șef de departament
Prestator servicii AT	Promo-Terra	Efim LUPANCIUC	Director Executiv
		Stelian ANDRONACHI	
Prestator servicii AT și Asociație de sector	Moldova Fruct	Iurie FALA	Director Executiv
Sector Association	Asociația Producătorilor și Exportatorilor de Struguri de masă (APESM)	Gheorghe GABERI	Președinte
Sector Association	Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din RM	Ion MAXIM	Președinte
Alte proiecte / intervenții	Agricultura Performanta in Moldova (APM)	Viorel LEAHU	Lider de echipă adjunct
Alte proiecte / intervenții	IFAD	Ghenadie SANDU	Coordonator pentru dezvoltarea lanțului valoric
Alte proiecte / intervenții	FARM (fostul AgroInform)	Iurie HURMUZACHI	Vice-director

ANEXA B – CHESTIONARELE DE SONDAJ

B.1 – Chestionarul pentru sondajul GdP-A

SONDAJUL GRUPURILOR DE PRODUCĂTORI PENTRU EVALUAREA IMPACTULUI COMPONENTEI FACILITAREA ACCESULUI LA PIEȚELE DE DESFACERE ÎN CADRUL PROIECTULUI "AGRICULTURA COMPETITIVĂ ÎN MOLDOVA" (MAC-P)

CHESTIONAL PENTRU GRUPURILE DE PRODUCĂTORI A

[Acest chestionar se referă la grupurile de producători care au beneficiat și de asistență tehnică și de granturi investiționale de la MAC-P]

Introducere

Acest interviu se desfășoară în cadrul *Studiului de evaluare a impactului Componentului Facilitarea Accesului la Piețele de Desfacere în cadrul Proiectului Agricultura Competitivă în Moldova (MAC-P)*, comandat de Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Agriculturii (UCIMPA). Studiul are ca scop evaluarea rezultatelor obținute prin asistența acordată grupurilor de producători, inclusiv sprijin pentru crearea grupului, asistență tehnică, granturi și asistență post-investiție.

Studiul este realizat de un grup de companii, inclusiv Economisti Asociati și ACSA - Agenția Națională de Dezvoltare Rurală. Persoanele responsabile de sondajul dat sunt:

- Dna. Giulia Stecchi (Economisti Asociati srl, Via San Felice 6, 40122 Bologna, ITALIA, telefon: + 39 051 6569606; gstecchi@economistiassociati.com)
- Dl. Viorel Botnaru (ACSA, Str. Petru Movilă 23/8, etaj 1, oficiul 1, Chișinău, MD-2004, Moldova, telefon: +373 22 83-53-21, +373 69-842-742; viorelbotnaru@yahoo.com)

În cazul în care doriți să primiți **clarificări dintr-o sursă oficială**, puteți oricând contacta managerul de proiect de la UCIMPA, Dna. Olga Sainciuc (o.sainciuc@gmail.com), sau Dna. Ana Mardare (an.mardare@gmail.com).

Vă rugăm să rețineți că, în conformitate cu practicile comune de evaluare și în conformitate cu legislația relevantă privind protecția datelor cu caracter personal și confidențiale, informațiile furnizate în timpul sondajului vor rămâne strict confidențiale și nu vor fi divulgate niciunei terțe părți. Rezultatele finale ale evaluării vor fi prezentate doar în formă agregată.

Data și ora interviului	
Denumirea grupului de producători	
Numele persoanei intervievate	
Poziția persoanei intervievate	
Datele de contact ale persoanei intervievate	
Intervievatorul	

A. Structura Grupului de Producători

1. Când membrii din viitorul grup de producători au început a coopera (indiferent de statutul juridic al grupului)? [LL/AAAA] _____

2. Care a fost scopul principal pentru înființarea grupului de producători?

3. Din câți membri este format grupul de producători? [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	M	F
Când a fost creat:		
În prezent:		

4. Ați putea, vă rog, specifica câți membri ai GdP aparțin fiecărei din următoarele grupe de vârstă? [dacă informația nu este disponibilă, rugăm să întrebați vârsta medie a membrilor GdP]

	< 20 ani	20 – 29	30 – 39	40 – 49	50 – 59	60 <	Nu știu / Mă abțin să răspund
Când s-a creat grupul:							
În prezent:							

5. Ce culturi produceți? [da/nu] [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	La creare	În prezent
Mere		
Fruite sâmburoase (cireșe, prune, piersici, etc.)		
Pomușoare		
Struguri de Masă		
Alte fructe (pere, etc.)		
Legume		
Miere		
Lapte		
Altele (rugăm să specificați)		

6. În particular, ce produse / soiuri de produse cultivați?

7. Membrii grupului de producători sunt antrenați și în producția de alte culturi în mod individual, în afara GdP?

- Da (ce culturi/produse_____)
- Nu [=>9]

8. In medie, ce parte din activitatea membrilor este cuprinsă de Grupul de producători?

- Grupul de Producători cuprinde doar o porțiune mica a activității membrilor (mai puțin de 25%)
- Grupul de Producători cuprinde o parte din activitățile membrilor (între 25% și 50% din total)
- Grupul de Producători cuprinde majoritatea activităților membrilor (între 50% și 75%)
- Grupul de Producători cuprinde aproape în totalmente activitățile membrilor (75% sau mai mult)

9. Noi înțelegem că Grupul de Producători a fost înregistrat ca persoană juridică pe [ZZ/LL/AAAA]. Este corect? [verifică și corectează după caz]_____

10. Noi înțelegem că Grupul de Producători este înregistrat ca [forma organizatoric-juridică]. Este corect? [verifică și corectează după caz]_____

B. Asistență Tehnică (AT) primită de la MAC-P

11. **Noi înțelegem că Dvs. ați primit următoarea asistență tehnică (AT) de la MAC-P. Este corect?** [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

- AT pentru creare (individualizarea grupului de inițiativă, focus grupul, studiul de pre-fezabilitate)
- AT pentru înregistrare ca persoană juridică
- Pregătirea studiului de fezabilitate
- Asistență în procesul de aplicare pentru grant
- Asistență la procedura de semnare a grantului și identificarea co-finanțării
- Asistență la implementarea investiției (colaborarea cu furnizorii, etc.)
- Asistență în procesul de recunoaștere în baza Legii 312/2013
- AT post-înregistrare (contabilitate, branding, dezvoltarea exporturilor, etc.)
- Altele (rugăm să specificați _____)

12. **Cât de utilă considerați că a fost AT pentru activitățile Dvs.? În mod special:**

	Esențială	Foarte utilă	Oarecum utilă	Nu prea utilă	Inutilă	Nu este relevant
AT pentru creare						
AT pentru înregistrare ca persoană juridică						
Pregătirea studiului de fezabilitate						
Asistență în procesul de aplicare pentru grant						
Asistență la semnarea grantului și identificarea co-finanțării						
Asistență la implementarea investiției						
Asistență pentru recunoaștere în baza Legii 312/2013						
AT post-finanțare						
Altele (rugăm să specificați _____)						

13. [întrebați doar dacă GdP a primit AT pentru creare] **Credeți că grupul de producători ar fi fost înființat și fără asistența MAC-P?**

- Da, desigur [= > 15]
- Probabil [= > 15]
- Nu [= > 14]
- Nu știu [= > 15]

14. **De ce nu?** [bifați toate care sunt aplicabile]

- Noi nu cunoșteam despre alte grupuri de producători din regiunea noastră care activau în același sector cu care noi am fi putut să ne asociem
- Nu eram la curent/nu cunoșteam despre avantajele formării unui grup de producători / Noi nu cunoșteam despre nici o istorie de succes
- Procesul de înființare a grupului de producători ar fi fost prea complicat de implementat pe cont propriu / nu am fi avut suficiente capacități necesare
- Altele (rugăm să specificați _____)

15. [întrebați doar dacă GdP a primit AT pentru înregistrare] **Credeți că grupul de producători s-ar fi înregistrat ca persoană juridică și fără asistența MAC-P?**

- Da, desigur [= > 17]
- Probabil [= > 17]
- Nu [= > 16]
- Nu știu [= > 17]

16. De ce nu?

- Nu am fi reușit / nu am fi fost dispuși să ne ocupăm de aspectele administrative ale înregistrării
- Nu am fi văzut avantajele înregistrării ca persoană juridică / nu am avut niciun motiv să ne înregistrăm
- Erau prea multe dezavantaje (rugăm să specificați care anume _____)
- Altele (rugăm să specificați _____)

17. [Întrebați doar dacă GdP a primit AT pentru unul sau mai multe studii de fezabilitate, pentru cererea de grant, pentru procedura de semnare a grantului] Credeți că grupul de producători ar fi fost în stare să aplice pentru grant fără AT?

- Da, desigur
- Probabil
- Nu
- Nu știu

18. [Întrebați doar dacă GdP a primit AT post-finanțare] De ce tip de AT post-finanțare ați beneficiat?

- Contabilitate / managementul cooperativei
- Instruire pe tema legislației aferente grupurilor de producători și cooperativei
- AT pe aspect tehnologice și de producere
- Dezvoltarea brandului
- Promovarea exportului

19. [Întrebați doar dacă GdP a primit AT post-finanțare] Care au fost principalele beneficii urmare a AT post-finanțare pentru activitățile Dvs.?

- Management și organizare internă mai bună (ex.: comunicare mai eficientă în cadrul GdP, proceduri predefinite, etc.)
- Management de producere sau vânzări mai bun (ex.: abilități îmbunătățite de a anticipa tendințele de piață, etc.)
- Mai multă credibilitate vis-à-vis de furnizori și clienți
- Introducerea de tehnologii noi de producere sau îmbunătățirea celor existente
- Acces la piețe noi (rugăm să specificați _____)
- Altele (rugăm să specificați _____)

20. Au existat careva rezultate neașteptate (pozitive sau negative) de la AT primită?

C. Grantul Investițional

21. Noi înțelegem că ați primit un grant / două granturi de la MAC-P, cu următoarele caracteristici. Este corect? [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	Grant #1	Grant #2
Suma		
Scopul		
Anul debursării		
Sursa de co-finanțare		
Finalizarea investiției		

22. Când ați început a utiliza infrastructurile noi? [LL/AAAA] _____

[dacă 07/2020 sau mai târziu, => Secțiunea D]

23. În ce măsură ați putea spune că investiția a ajutat la următoarele aspecte?

	Deloc	În măsură limitată	Într-o oarecare măsură	În mare măsură	Într-o foarte mare măsură	Nu este relevant / Nu știu
Prețuri de vânzare mai mari						
Reducerea costurilor						
Reducerea pierderilor de produs						
Creșterea vânzărilor totale [sau diminuarea scăderii vânzărilor]						
Creșterea exporturilor totale [sau diminuarea scăderii exporturilor]						
Introducerea de produse noi						
Acces la piețe noi [sau menținerea accesului pe piețele existente]						
Altele (rugăm să specificați _____)						
Altele (rugăm să specificați _____)						

24. [dacă a ajutat într-o oarecare măsură sau în mare măsură la accesul pe piețe noi] La care anume piețe noi ați avut acces?

- Regiuni noi în Moldova
- Piețe noi internaționale (rugăm să specificați _____)

25. În linii generale, ați putea să ne spuneți în ce măsură primirea grantului investițional a ajutat performanța Dvs.?

- Deloc
- Într-o măsură limitată
- Într-o oarecare măsură
- Într-o mare măsură
- Într-o foarte mare măsură
- Nu este relevant / Nu știu [= > 27]

26. Ați putea explica aprecierea Dvs. dată mai sus?

27. După investiție, ați reușit să asigurați alte finanțări de la băncile comerciale?

- Da
- Nu, nu am solicitat [= > 30]
- Nu, am solicitat dar nu l-am obținut [= > 30]

28. Ce tip de finanțare?

- Finanțare pentru investiții în bunuri/active mobile
- Finanțare pentru investiții în bunuri/active imobile
- Overdraft
- Altele (rugăm să specificați _____)

29. Investiția finanțată prin grantul MAC-P a fost de folos pentru a obține această finanțare? În ce fel? [ex.: infrastructura a fost utilizată ca gaj; banca a avut încredere mai mare în noi ca rezultat al experienței anterioare]

30. Ați investit și cu alte resurse proprii în afară de resursele de la băncile comerciale?

- Da, cu resurse proprii
- Da, cu finanțare din alte proiecte
- Da, cu alte resurse (rugăm să specificați _____)
- Nu [=> 33]

31. [dacă s-a investit, fie cu finanțare de la băncile comerciale și/sau cu alte resurse] Care a fost / este obiectul acestei / acestor investiții? Când au fost implementate? Care a fost valoarea acestor investiții?

Investiția	Anul implementării	Valoarea aproximativă (MDL)

32. Au existat careva rezultate (pozitive sau negative) de la investiția efectuată?

33. În viitor, planificați să investiți în continuare? În ce anume? Cu ce resurse?

F. Participarea în alte Proiecte

34. Începând cu 2010, ați primit asistență de la alte proiecte?

- Da
- Nu => [Secțiunea G]

35. De la care proiect?

- COMPACT Moldova / Corporația Provocările Mileniului
- Proiectul Competitivitatea Agricolă și Dezvoltarea Întreprinderilor (ACED)
- Proiectul de Ameliorare a Competitivității al Băncii Mondiale (Faza I, II)
- Agricultură Performantă în Moldova (APM)
- Livada Moldovei / BEI
- Asistență de la Agroinform/FARM
- Asistență de la Moldova Fruct, care nu are legătură cu MAC-P
- Altele (2KR, IFAD, etc.) (rugăm să specificați _____)

36. Puteți descrie pe scurt asistența primită?

Asistență tehnică	
Finanțare	

37. Care a fost impactul acestei asistențe asupra performanțelor Dvs.?

G. Informații cheie despre activitățile GdP

[a fi pre completat cu informațiile disponibile, întrebați doar informațiile care lipsesc. În cazul în care, pentru anii luați în considerare, GdP nu a fost înființat încă, vă rugăm să notați informațiile pentru membri]

38. Care este suprafața de teren cumulativă, disponibilă pentru membrii grupului de producători?
[pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	Unitatea	La creare	În prezent
Teren în proprietate (ha)	Ha		
Teren în arendă (ha)	Ha		

39. Ați putea vă rog să ne spuneți care este numărul cumulativ de angajați a tuturor membrilor GdP?

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Angajați permanenți (specificați: cu normă deplină / prin cumul)							
Sezonieri, inclusiv zilieri							

40. Care este producția anuală a Grupului de Producători? [specificați unitatea]

Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cantitatea							

41. Ați putea vă rog să ne spuneți care au fost prețurile medii anuale de vânzare pentru principalele produse de bază vândute de GdP? [specificați unitatea - LEI per kg/tonne/litri]

Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Produs 1							
Produs 2							
....							
....							

42. Ați putea vă rog să ne spuneți care au fost vânzările totale ale membrilor GdP?

Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cantitatea							
Din care precontractată	%						
Valoarea	LEI						
Din care prin grupul de producători	%						

Valoarea vânzărilor după piețele de destinație:

Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Piața internă	%						
Export direct	%						
Export indirect	%						
Tot		100%	100%	100%	100%	100%	100%

43. [dacă membrii produc de asemenea în afara GdP – vedeți întrebarea 7 & 8] Dacă comparați tendințele referitoare la producție și vânzări a culturilor produse în cadrul GdP cu tendințele celorlalte culturi produse de membri individual, ați spune că:

- Performanțele au fost mult mai bune pentru culturile care au avut legătură cu GdP
- Performanțele au fost puțin mai bune pentru culturile care au avut legătură cu GdP
- Performanțele au fost mai mult sau mai puțin aceleași
- Performanțele au fost puțin mai bune pentru culturile produse de membri în afara GdP

- Performanțele au fost mult mai bune pentru culturile produse de membri în afara GdP

44. Vă rugăm să ne explicați această situație:

45. Ce echipament post-recoltare (și cu ce capacitate) a fost disponibil pentru Grupul de producători?

	Disponibil din LL/AAAA	Capacitatea
Frigider		Tone:
Linie de sortare		Numărul și capacitatea
Linie de uscare		Numărul și capacitatea
Alt echipament de procesare (rugăm să specificați_____)		Numărul și capacitatea
Linie de ambalare		Numărul
Altele (rugăm să specificați_____)		

46. Cât de ușoară sau de grea ați putea spune că a fost cooperarea dintre membrii grupului de producători de la creare încoace?

- Foarte ușoară
- Ușoară
- Nici ușoară nici grea
- Complicată
- Foarte complicată
- Nu știu

47. Care ați spune că au fost principalele constrângeri și dificultăți în cooperarea internă?

48. [dacă la întrebarea # 46 este 'Complicată' sau 'Foarte complicată'] În ce măsură credeți că dificultățile din cooperarea internă au afectat performanța/rezultatele grupului de producători?

- În niciun fel [= > 50]
- Într-o careva măsură
- Într-o mare măsură
- Într-o foarte măsură

49. Cum anume?

50. Aveți careva alte comentarii de adăugat?

VĂ MULȚUMIM MULT
PENTRU COLABORARE!

B.2 – Chestionarul pentru sondajul GdP-B

SONDAJUL GRUPURILOR DE PRODUCĂTORI PENTRU EVALUAREA IMPACTULUI COMPONENTEI FACILITAREA ACCESULUI LA PIEȚELE DE DESFACERE ÎN CADRUL PROIECTULUI ”AGRICULTURA COMPETITIVĂ ÎN MOLDOVA” (MAC-P)

CHESTIONAL PENTRU GRUPURILE DE PRODUCĂTORI **B**

[Acest chestionar va fi utilizat pentru a intervieva grupurile de producători care au primit Asistență Tehnică de la MAC-P, dar nu au primit grant investițional. Acestea includ, în particular, grupurile de producători care nu au aplicat niciodată pentru grant investițional (B1) precum și grupurile de producători care au aplicat pentru grant, dar nu au fost acceptate (aprobate) / au refuzat grantul / grantul așa și nu a mai fost debursat (B2)]

Introducere

Acest interviu se desfășoară în cadrul **Studiului de evaluare a impactului Componentului Facilitarea Accesului la Piețele de Desfacere în cadrul Proiectului Agricultura Competitivă în Moldova (MAC-P)**, comandat de Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Agriculturii (UCIMPA). Studiul are ca scop evaluarea rezultatelor obținute prin asistența acordată grupurilor de producători, inclusiv sprijin pentru crearea grupului, asistență tehnică, granturi și asistență post-investiție.

Studiul este realizat de un grup de companii, inclusiv Economisti Asociați și ACSA - Agenția Națională de Dezvoltare Rurală. Persoanele responsabile de sondajul dat sunt:

- Dna. Giulia Stecchi (Economisti Asociați srl, Via San Felice 6, 40122 Bologna, ITALIA, telefon: + 39 051 6569606; gstecchi@economistiassociati.com)
- Dl. Viorel Botnaru (ACSA, Str. Petru Movilă 23/8, etaj 1, oficiul 1, Chișinău, MD-2004, Moldova, telefon: +373 22 83-53-21, +373 69-842-742; viorelbotnaru@yahoo.com)

În cazul în care doriți să primiți **clarificări dintr-o sursă oficială**, puteți oricând contacta managerul de proiect de la UCIMPA, Dna. Olga Sainciuc (o.sainciuc@gmail.com), sau Dna. Ana Mardare (an.mardare@gmail.com).

Vă rugăm să rețineți că, în conformitate cu practicile comune de evaluare și în conformitate cu legislația relevantă privind protecția datelor cu caracter personal și confidențiale, informațiile furnizate în timpul sondajului vor rămâne strict confidențiale și nu vor fi divulgate niciunei terțe părți. Rezultatele finale ale evaluării vor fi prezentate doar în formă agregată.

Data și ora interviului	
Denumirea grupului de producători	
Numele persoanei intervievate	
Poziția persoanei intervievate	
Datele de contact ale persoanei intervievate	
Intervievatorul	

A. Structura Grupului de Producători

1. Când membrii din viitorul grup de producători au început a coopera (indiferent de statutul juridic al grupului)? [LL/AAAA] _____
2. Care a fost scopul principal pentru înființarea grupului de producători?

3. **Din câți membri este format grupul de producători?** [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	M	F
Când a fost creat:		
În prezent:		

4. **Ați putea, vă rog, specifica câți membri ai GdP aparțin fiecărei din următoarele grupe de vârstă?** [dacă informația nu este disponibilă, rugăm să întrebați vârsta medie a membrilor GdP]

	< 20 ani	20 – 29	30 – 39	40 – 49	50 – 59	60 <	Nu știu / Mă abțin să răspund
Când s-a creat grupul:							
În prezent:							

5. **Ce culturi produceți?** [da/nu] [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	La creare	În prezent
Mere		
Fruite sâmburoase (cireșe, prune, piersici, etc.)		
Pomușoare		
Struguri de Masă		
Alte fructe (pere, etc.)		
Legume		
Miere		
Lapte		
Altele (rugăm să specificați)		

6. **În particular, ce produse / soiuri de produse cultivați?**

7. **Membrii grupului de producători sunt antrenați și în producția de alte culturi în mod individual, în afara GdP?**

- Da (ce culturi/produse _____)
- Nu [=>9]

8. **In medie, ce parte din activitatea membrilor este cuprinsă de Grupul de producători?**

- Grupul de Producători cuprinde doar o porțiune mica a activității membrilor (mai puțin de 25%)
- Grupul de Producători cuprinde o parte din activitățile membrilor (între 25% și 50% din total)
- Grupul de Producători cuprinde majoritatea activităților membrilor (între 50% și 75%)
- Grupul de Producători cuprinde aproape în totalmente activitățile membrilor (75% sau mai mult)

9. **Sunteți/Este GdP înregistrat ca persoană juridică?**

- Da
- Nu [= > 13]

10. **Când v-ați înregistrat?** [ZZ/LL/AAAA] _____

11. **Ce fel de formă organizatoric-juridică:**

- Cooperativă de Întreprinzători (CÎ) [= > 14]
- SRL [= > 14]
- CAP [= > 14]
- Altele _____ [= > 14]

12. De ce ați decis să nu vă înregistrați?

B. Asistență Tehnică (AT) primită de la MAC-P

13. Noi înțelegem că Dvs. ați primit următoarea asistență tehnică (AT) de la MAC-P. Este corect? [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

- AT pentru creare (individualizarea grupului de inițiativă, focus grupul, studiul de pre-fezabilitate)
- AT pentru înregistrare ca persoană juridică
- Pregătirea studiului de fezabilitate
- Asistență în procesul de aplicare pentru grant
- Asistență la procedura de semnare a grantului și identificarea co-finanțării
- Asistență la implementarea investiției (colaborarea cu furnizorii, etc.)
- Asistență în procesul de recunoaștere în baza Legii 312/2013
- AT post-înregistrare (contabilitate, branding, dezvoltarea exporturilor, etc.)
- Altele (rugăm să specificați _____)

14. Cât de utilă considerați că a fost AT pentru activitățile Dvs.? În mod special:

	Esențială	Foarte utilă	Oarecum utilă	Nu prea utilă	Inutilă	Nu este relevant
AT pentru creare						
AT pentru înregistrare ca persoană juridică						
Pregătirea studiului de fezabilitate						
Asistență în procesul de aplicare pentru grant						
Asistență la semnarea grantului și identificarea co-finanțării						
Asistență la implementarea investiției						
Asistență pentru recunoaștere în baza Legii 312/2013						
AT post-finanțare						
Altele (rugăm să specificați _____)						

15. [întrebați doar dacă GdP a primit AT pentru creare] Credeți că grupul de producători ar fi fost înființat și fără asistența MAC-P?

- Da, desigur [= > 17]
- Probabil [= > 17]
- Nu [= > 16]
- Nu știu [= > 17]

16. De ce nu? [bifați toate care sunt aplicabile]

- Noi nu cunoaștem despre alte grupuri de producători din regiunea noastră care activau în același sector cu care noi am fi putut să ne asociem

- Nu eram la curent/nu cunoșteam despre avantajele formării unui grup de producători / Noi nu cunoșteam despre nici o istorie de succes
- Procesul de înființare a grupului de producători ar fi fost prea complicat de implementat pe cont propriu / nu am fi avut suficiente capacități necesare
- Altele (rugăm să specificați _____)

17. [întrebați doar dacă GdP a primit AT pentru înregistrare] Credeți că grupul de producători s-ar fi înregistrat ca persoană juridică și fără asistența MAC-P?

- Da, desigur [= > 19]
- Probabil [= > 19]
- Nu [= > 18]
- Nu știu [= > 19]

18. De ce nu?

- Nu am fi reușit / nu am fi fost dispuși să ne ocupăm de aspectele administrative ale înregistrării
- Nu am fi văzut avantajele înregistrării ca persoană juridică / nu am avut niciun motiv să ne înregistrăm
- Erau prea multe dezavantaje (rugăm să specificați care anume _____)
- Altele (rugăm să specificați _____)

19. [întrebați doar dacă GdP a primit AT pentru unul sau mai multe studii de fezabilitate, pentru cererea de grant, pentru procedura de semnare a grantului] Credeți că grupul de producători ar fi fost în stare să aplice pentru grant fără AT?

- Da, desigur
- Probabil
- Nu
- Nu știu

20. [întrebați doar dacă GdP a primit AT post-finanțare] De ce tip de AT post-finanțare ați beneficiat?

- Contabilitate / managementul cooperativei
- Instruire pe tema legislației aferente grupurilor de producători și cooperativelor
- AT pe aspect tehnologice și de producere
- Dezvoltarea brandului
- Promovarea exportului

21. [întrebați doar dacă GdP a primit AT post-finanțare] Care au fost principalele beneficii urmare a AT post-finanțare pentru activitățile Dvs.?

- Management și organizare internă mai bună (ex.: comunicare mai eficientă în cadrul GdP, proceduri predefinite, etc.)
- Management de producere sau vânzări mai bun (ex.: abilități îmbunătățite de a anticipa tendințele de piață, etc.)
- Mai multă credibilitate vis-à-vis de furnizori și clienți
- Introducerea de tehnologii noi de producere sau îmbunătățirea celor existente
- Acces la piețe noi (rugăm să specificați _____)
- Altele (rugăm să specificați _____)

22. Au existat careva rezultate neașteptate (pozitive sau negative) de la AT primită?

D. Motivele pentru care nu ați aplicat pentru grant investițional [doar pentru Grupurile de Producători B1]

23. **Noi înțelegem că nu ați aplicat niciodată pentru grant investițional de la MAC-P. De ce ați decis să nu aplicați?**

- Noi nu am întrunit criteriile de eligibilitate pentru a accesa finanțarea
- Noi nu am fi reușit să accesăm co-finanțarea
- Noi nu am avut nevoie de investiție
- Altele (specificați _____)

24. **V-ați antrenat în investiții în infrastructuri post-recoltare cu fonduri din alte surse?**

- Da, cu resurse proprii
- Da, noi am obținut un împrumut investițional de la băncile comerciale
- Da, cu finanțare din alte proiecte
- Da, cu alte resurse (rugăm să specificați _____)
- Nu [=> 26]

25. **Pentru ce / În ce a fost investiția? Când a fost inițiată investiția? Care a fost valoarea investițiilor?**

Investiția	Anul implementării	Valoarea aproximativă (MDL)

26. **În viitor, planificați să investiți în continuare?**

E. Acces la Granturi Investiționale [doar pentru Grupurile de Producători B2]

27. **De ce nu ați primit grantul?**

- Cererea nu a fost acceptată/aprobată
- Cererea a fost acceptată/aprobată, dar noi nu am putut obține cofinanțarea
- Cererea a fost acceptată/aprobată, dar noi am refuzat
- Cererea a fost acceptată/aprobată și noi suntem în proces de obținere a cofinanțării

28. **Ați putea oferi careva comentarii despre această experiență/proces? [de ce ați refuzat / de ce nu a fost aprobat / de ce nu a fost debursat]**

29. **Ați reușit totuși să implementați investiția? [nu este relevant dacă răspunsul la întrebarea 27 este "cererea a fost aprobată și suntem în proces de obținere a cofinanțării"]**

- Da, cu resurse proprii
- Da, noi am obținut un împrumut investițional de la băncile comerciale
- Da, cu finanțare din alte proiecte
- Da, cu alte resurse (rugăm să specificați _____)
- Nu

30. **De atunci, v-ați antrenat în alte investiții?**

- Da, cu resurse proprii
- Da, noi am obținut un împrumut investițional de la băncile comerciale
- Da, cu finanțare din alte proiecte
- Da, cu alte resurse (rugăm să specificați _____)
- Nu

31. Pentru ce / În ce a fost investiția? Când a fost inițiată investiția? Care a fost valoarea investițiilor?

Investiția	Anul implementării	Valoarea aproximativă (MDL)

32. În viitor, planificați să investiți în continuare?

F. Participarea în alte Proiecte

33. Începând cu 2010, ați primit asistență de la alte proiecte?

- Da
- Nu => [Secțiunea G]

34. De la care proiect?

- COMPACT Moldova / Corporația Provocările Mileniului
- Proiectul Competitivitatea Agricolă și Dezvoltarea Întreprinderilor (ACED)
- Proiectul de Ameliorare a Competitivității al Băncii Mondiale (Faza I, II)
- Agricultură Performantă în Moldova (APM)
- Livada Moldovei / BEI
- Asistență de la Agroinform/FARM
- Asistență de la Moldova Fruct, care nu are legătură cu MAC-P
- Altele (2KR, IFAD, etc.) (rugăm să specificați _____)

35. Puteți descrie pe scurt asistența primită?

Asistență tehnică	
Finanțare	

36. Care a fost impactul acestei asistențe asupra performanțelor Dvs.?

H. Informații cheie despre activitățile GdP

[a fi pe completat cu informațiile disponibile, întrebați doar informațiile care lipsesc. În cazul în care, pentru anii luați în considerare, GdP nu a fost înființat încă, vă rugăm să notați informațiile pentru membri]

37. Care este suprafața de teren cumulativă, disponibilă pentru membrii grupului de producători?

[pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	Unitatea	La creare	În prezent
Teren în proprietate (ha)	Ha		
Teren în arendă (ha)	Ha		

38. Ați putea vă rog să ne spuneți care este numărul cumulativ de angajați a tuturor membrilor GdP?

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Angajați permanenți (specificați: cu normă deplină / prin cumul)							
Sezonieri, inclusiv zilieri							

39. Care este producția anuală a Grupului de Producători? [specificați unitatea]

	Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cantitatea								

40. Ați putea vă rog să ne spuneți care au fost prețurile medii anuale de vânzare pentru principalele produse de bază vândute de GdP? [specificați unitatea - LEI per kg/tonel/litri]

	Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Produs 1								
Produs 2								
....								
....								

41. Ați putea vă rog să ne spuneți care au fost vânzările totale ale membrilor GdP?

	Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cantitatea								
Din care precontractată	%							
Valoarea	LEI							
Din care prin grupul de producători	%							

Valoarea vânzărilor după piețele de destinație:

	Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Piața internă	%							
Export direct	%							
Export indirect	%							
Tot		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

42. [dacă membrii produc de asemenea în afara GdP – vedeți întrebarea 7 & 8] Dacă comparați tendințele referitoare la producție și vânzări a culturilor produse în cadrul GdP cu tendințele celorlalte culturi produse de membri individual, ați spune că:

- Performanțele au fost mult mai bune pentru culturile care au avut legătură cu GdP
- Performanțele au fost puțin mai bune pentru culturile care au avut legătură cu GdP
- Performanțele au fost mai mult sau mai puțin aceleași
- Performanțele au fost puțin mai bune pentru culturile produse de membri în afara GdP
- Performanțele au fost mult mai bune pentru culturile produse de membri în afara GdP

43. Vă rugăm să ne explicați această situație:

44. Ce echipament post-recoltare (și cu ce capacitate) a fost disponibil pentru Grupul de producători?

	Disponibil din LL/AAAA	Capacitatea
Frigider		Tone:
Linie de sortare		Numărul și capacitatea
Linie de uscare		Numărul și capacitatea

Alt echipament de procesare (rugăm să specificați _____)		Numărul și capacitatea
Linie de ambalare		Numărul
Altele (rugăm să specificați _____)		

45. Cât de ușoară sau de grea ați putea spune că a fost cooperarea dintre membrii grupului de producători de la crearea încoace?

- Foarte ușoară
- Ușoară
- Nici ușoară nici grea
- Complicată
- Foarte complicată
- Nu știu

46. Care ați spune că au fost principalele constrângeri și dificultăți în cooperarea internă?

47. [dacă la întrebarea # 45 este 'Complicată' sau 'Foarte complicată'] În ce măsură credeți că dificultățile din cooperarea internă au afectat performanța/rezultatele grupului de producători?

- În niciun fel [=> 49]
- Într-o mică măsură
- Într-o mare măsură
- Într-o foarte mare măsură

48. Cum anume?

49. Aveți careva alte comentarii de adăugat?

VĂ MULȚUMIM MULT
PENTRU COLABORARE!

B.3 – Chestionarul pentru sondajul GdP-C

SONDAJUL GRUPURILOR DE PRODUCĂTORI PENTRU EVALUAREA IMPACTULUI COMPONENTEI FACILITAREA ACCESULUI LA PIEȚELE DE DESFACERE ÎN CADRUL PROIECTULUI "AGRICULTURA COMPETITIVĂ ÎN MOLDOVA" (MAC-P)

CHESTIONAL PENTRU GRUPURILE DE PRODUCĂTORI C

[Acest chestionar va fi utilizat pentru a intervieva grupurile de producători care nu au primit niciun fel de asistență de la MAC-P]

Introducere

Acest interviu se desfășoară în cadrul *Studiului de evaluare a impactului Componentului Facilitarea Accesului la Piețele de Desfacere în cadrul Proiectului Agricultura Competitivă în Moldova (MAC-P)*, comandat de Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Agriculturii (UCIMPA). Studiul are ca scop evaluarea rezultatelor obținute prin asistența acordată grupurilor de producători și compararea acestora cu performanțele și experiența grupurilor de producători care nu au primit niciun fel de asistență de la MAC-P.

Studiul este realizat de un grup de companii, inclusiv Economisti Asociati și ACSA - Agenția Națională de Dezvoltare Rurală. Persoanele responsabile de sondajul dat sunt:

- Dna. Giulia Stecchi (Economisti Asociati srl, Via San Felice 6, 40122 Bologna, ITALIA, telefon: + 39 051 6569606; gstecchi@economistiassociati.com)
- Dl. Viorel Botnaru (ACSA, Str. Petru Movilă 23/8, etaj 1, oficiul 1, Chișinău, MD-2004, Moldova, telefon: +373 22 83-53-21, +373 69-842-742; viorelbotnaru@yahoo.com)

În cazul în care doriți să primiți **clarificări dintr-o sursă oficială**, puteți oricând contacta managerul de proiect de la UCIMPA, Dna. Olga Sainciuc (o.sainciuc@gmail.com), sau Dna. Ana Mardare (an.mardare@gmail.com).

Vă rugăm să rețineți că, în conformitate cu practicile comune de evaluare și în conformitate cu legislația relevantă privind protecția datelor cu caracter personal și confidențiale, informațiile furnizate în timpul sondajului vor rămâne strict confidențiale și nu vor fi divulgate niciunei terțe părți. Rezultatele finale ale evaluării vor fi prezentate doar în formă agregată.

Data și ora interviului	
Denumirea grupului de producători	
Numele persoanei interviuate	
Poziția persoanei interviuate	
Datele de contact ale persoanei interviuate	
Intervievatorul	

A. Structura Grupului de Producători

1. Când membrii din viitorul grup de producători au început a coopera (indiferent de statutul juridic al grupului)? [LL/AAAA] _____
2. Care a fost scopul principal pentru înființarea grupului de producători?

3. **Din câți membri este format grupul de producători?** [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	M	F
Când a fost creat:		
În prezent:		

4. **Ați putea, vă rog, specifica câți membri ai GdP aparțin fiecărei din următoarele grupe de vârstă?** [dacă informația nu este disponibilă, rugăm să întrebați vârsta medie a membrilor GdP]

	< 20 ani	20 – 29	30 – 39	40 – 49	50 – 59	60 <	Nu știu / Mă abțin să răspund
Când s-a creat grupul:							
În prezent:							

5. **Ce culturi produceți?** [da/nu] [pre completat – a fi confirmat și completat după caz]

	La creare	În prezent
Mere		
Fruite sâmburoase (cireșe, prune, piersici, etc.)		
Pomușoare		
Struguri de Masă		
Alte fructe (pere, etc.)		
Legume		
Miere		
Lapte		
Altele (rugăm să specificați)		

6. **În particular, ce produse / soiuri de produse cultivați?**

7. **Membrii grupului de producători sunt antrenați și în producția de alte culturi în mod individual, în afara GdP?**

- Da (ce culturi/produse _____)
- Nu [= > 9]

8. **In medie, ce parte din activitatea membrilor este cuprinsă de Grupul de producători?**

- Grupul de Producători cuprinde doar o porțiune mica a activității membrilor (mai puțin de 25%)
- Grupul de Producători cuprinde o parte din activitățile membrilor (între 25% și 50% din total)
- Grupul de Producători cuprinde majoritatea activităților membrilor (între 50% și 75%)
- Grupul de Producători cuprinde aproape în totalmente activitățile membrilor (75% sau mai mult)

9. **Sunteți/Este GdP înregistrat ca persoană juridică?**

- Da
- Nu [= > 12]

10. **Când v-ați înregistrat?** [ZZ/LL/AAAA] _____

11. **Ce fel de formă organizatoric-juridică:**

- Cooperativă de Întreprinzători (CÎ) [=> 13]
- SRL [=> 13]
- CAP [=> 13]
- Altele _____ [=> 13]

12. De ce ați decis să nu vă înregistrați?

vi. Participarea în alte Proiecte

13. Începând cu 2010, ați primit asistență de la alte proiecte?

- Da
- Nu => [Secțiunea G]

14. De la care proiect?

- COMPACT Moldova / Corporația Provocările Mileniului
- Proiectul Competitivitatea Agricolă și Dezvoltarea Întreprinderilor (ACED)
- Proiectul de Ameliorare a Competitivității al Băncii Mondiale (Faza I, II)
- Agricultură Performantă în Moldova (APM)
- Livada Moldovei / BEI
- Asistență de la Agroinform/FARM
- Asistență de la Moldova Fruct, care nu are legătură cu MAC-P
- Altele (2KR, IFAD, etc.) (rugăm să specificați _____)

15. Puteți descrie pe scurt asistența primită?

Asistență tehnică	
Finanțare	

16. Care a fost impactul acestei asistențe asupra performanțelor Dvs.?

G. Informații cheie despre activitățile GdP

[a fi pre completat cu informațiile disponibile, întrebați doar informațiile care lipsesc. În cazul în care, pentru anii luați în considerare, GdP nu a fost înființat încă, vă rugăm să notați informațiile pentru membri]

17. Care este suprafața de teren cumulativă, disponibilă pentru membrii grupului de producători?

	Unitatea	La creare	În prezent
Teren în proprietate (ha)	Ha		
Teren în arendă (ha)	Ha		

18. Ați putea vă rog să ne spuneți care este numărul cumulativ de angajați a tuturor membrilor GdP?

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Angajați permanenți (specificați: cu normă deplină / prin cumul)							
Sezonieri, inclusiv zilieri							

19. Care este producția anuală a Grupului de Producători? [specificați unitatea]

	Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cantitatea								

20. Ați putea vă rog să ne spuneți care au fost prețurile medii anuale de vânzare pentru principalele produse de bază vândute de GdP? [specificați unitatea - LEI per kg/tonne/litri]

	Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Produs 1								
Produs 2								
....								
....								

21. Ați putea vă rog să ne spuneți care au fost vânzările totale ale membrilor GdP?

	Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cantitatea								
Din care precontractată	%							
Valoarea	LEI							
Din care prin grupul de producători	%							

Valoarea vânzărilor după piețele de destinație:

	Unitatea	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Piața internă	%							
Export direct	%							
Export indirect	%							
Tot		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

22. [dacă membrii produc de asemenea în afara GdP – vedeți întrebarea 7 & 8] Dacă comparați tendințele referitoare la producție și vânzări a culturilor produse în cadrul GdP cu tendințele celorlalte culturi produse de membri individual, ați spune că:

- Performanțele au fost mult mai bune pentru culturile care au avut legătură cu GdP
- Performanțele au fost puțin mai bune pentru culturile care au avut legătură cu GdP
- Performanțele au fost mai mult sau mai puțin aceleași
- Performanțele au fost puțin mai bune pentru culturile produse de membri în afara GdP
- Performanțele au fost mult mai bune pentru culturile produse de membri în afara GdP

23. Vă rugăm să ne explicați această situație:

24. Ce echipament post-recoltare (și cu ce capacitate) a fost disponibil pentru Grupul de producători?

	Disponibil din LL/AAAA	Capacitatea
Frigider		Tone:
Linie de sortare		Numărul și capacitatea
Linie de uscare		Numărul și capacitatea
Alt echipament de procesare (rugăm să specificați_____)		Numărul și capacitatea
Linie de ambalare		Numărul
Altele (rugăm să specificați_____)		

25. Cât de ușoară sau de grea ați putea spune că a fost cooperarea dintre membrii grupului de producători de la crearea încoace?

- Foarte ușoară
- Ușoară
- Nici ușoară nici grea
- Complicată
- Foarte complicată
- Nu știu

26. Care ați spune că au fost principalele constrângeri și dificultăți în cooperarea internă?

27. [dacă la întrebarea # 25 este 'Complicată' sau 'Foarte complicată'] În ce măsură credeți că dificultățile din cooperarea internă au afectat performanța/rezultatele grupului de producători?

- a. În niciun fel [=> 29]
- b. Într-o careva măsură
- c. Într-o mare măsură
- d. Într-o foarte măsură

28. Cum anume?

29. Aveți careva alte comentarii de adăugat?

VĂ MULȚUMIM MULT
PENTRU COLABORARE!

ANEXA C – GRUPURILE DE PRODUCĂTORI CARE AU PARTICIPAT ÎN SONDAJ

C.1 GRUPURILE DE PRODUCĂTORI A – BENEFICIARI DE GRANTURI

Denumirea GP	Raionul	Locația	Sectorul	Data înregistrării	# membri fondatori	Valoarea 1-lui grant (US\$)	Valoarea al 2-lea grant (US\$)
AGROASPECT GRUP	Ungheni	Floreni	Struguri de masă	28/11/2014	5	63.914	
ALMONDS COMPANY	Comrat	Comrat	Mere + Struguri de masă	24/07/2019	5	260.382	
AMELIA-FRIGO	Dondușeni	Dondușeni	Mere	02/08/2018	5	291.678	
ASPECT-FRUCT	Edinet	Cupcini	Struguri de masă + Fructe sâmburoase	29/04/2015	5	336.228	
BASAN-AGRO	Cimișlia	Cimișlia	Mere + Struguri de masă	10/10/2000	6	315.250	
BIOFRUCT-NORD	Edinet	Ruseni	Struguri de masă	25/05/2015	5	118.204	
BONARO AGRO GRUP	Șoldănești	Parcani	Struguri de masă + Fructe sâmburoase	23/01/2019	5	350.000	
BURLACU-FRUCT	Cahul	Burlacu	Mere + Struguri de masă	04/05/2015	5	46.165	
CASAD-AGROFRUCT	Ocnia	Călărășeuca	Mere	22/05/2019	5	350.000	
COM-FRUCTFREȘ	Căușeni	Sălcuța	Alte fructe	24/01/2014	6	266.478	
CONCOR-FRUCT	Ocnia	Corestăuți	Alte fructe	29/12/2015	5	296.385	
DAMMAG-GRUP	Rezina	Tarasova	Nuci	02/12/2014	6	61.548	
ECOFRUCT-COM	Edinet	Edinet	Alte fructe	21/04/2015	8	350.000	
ECOGRUP FRUCT	Ialoveni	Costești	Alte fructe	30/09/2015	6	350.000	
FRESHTIME	Șoldănești	Chipeșca	Struguri de masă + Fructe sâmburoase	26/06/2015	5	208.731	141.269
FRUCTBIOIMPEX	Ialoveni	Costești	Mere + Struguri de masă	01/04/2014	7	350.000	
FRUITAGRO	Cahul	slobozia Mare	Struguri de masă	23/12/2015	5	202.552	
FRUITMOL GROUP	Strășeni	Sireți	Mere + Struguri de masă	25/11/2014	7	231.993	
FRUVA NATURAL	Râșcani	Vărativ	Legume	14/03/2014	5	350.000	
GRAPE-LINE	Cahul	Manta	Struguri de masă + Fructe sâmburoase	23/12/2014	6	350.000	

GRUP TOP AGRO	Ungheni	Cornești	Struguri de masă + Fructe sâmburoase	21/10/2015	5	183.944	
HOLDTAR GRUP	Taraclia	Taraclia	Alte fructe	09/10/2014	5	190.913	
IVAS ECO-PRIM	Stefan Vodă	Căplani	Mere + Struguri de masă	26/11/2014	5	350.000	
LEGBIOFRUCT	Cimișlia	Hartop	Alte fructe	30/06/2014	5	172.781	
LUXFRUCT	Briceni	Colicăuți	Mere	11/06/2019	6	350.000	
MAGIC-FRUCT	Râșcani	Sturzeni	Mere + Struguri de masă	10/04/2015	6	350.000	
MOLDAGROVITIS	Cantemir	lingura	Mere	30/03/2015	7	350.000	
MULTIFRIGO	Hânțești	Buteni	Legume	13/02/2015	5	109.100	
NOCCIOLE	Căușeni	Căușeni	Mere	08/04/2014	5	350.000	
NORD-GRIMFRUCT	Briceni	Briceni	Mere + Struguri de masă	17/12/2018	5	234.810	
PRO ORGANIC FRUCT	Florești	Mărculești	Alte fructe	08/09/2016	6	278.000	72.000
SADOECOSTRUG	Călărași	Sadova	Struguri de masă	15/03/2018	5	284.645	
SANT&K	Florești	Cunicea	Alte fructe	28/03/2017	5	203.537	
SELECT FRUCT	Florești	Domulgeni	Alte fructe	11/11/2015	6	348.339	
SIPECOFRUCT	Călărași	Sipoteni	Mere	20/02/2014	5	350.000	
SMARTFRUCT	Briceni	Grimăncăuți	Mere	30/03/2017	5	350.000	
STÎNCA-GRUP	Briceni	Bezeda	Struguri de masă + Fructe sâmburoase	19/05/2015	5	350.000	
STRUGURI CHIHLIMBARI	Căușeni	Taraclia	Mere + Struguri de masă	19/03/2015	6	350.000	
STRUGURI DE COLIBASI	Cahul	Colibași	Nuci	23/03/2014	7	350.000	
STRUGURI FRIG EXPORT	Cahul	Văleni	Mere	26/10/2015	7	350.000	
VED-MAR-AGRO	Ialoveni	Mileștii Mici	Mere + Struguri de masă	16/03/2015	5	350.000	
VISAD - FRUCT	Ocnița	Lencăuți	Struguri de masă + Fructe sâmburoase	28/07/2015	6	323.621	
WALNUT LINE	Telenești	Inești	Nuci	05/02/2020	6	350.000	

C.2 GRUPURILE DE PRODUCĂTORI B – BENEFICIARI DE AT

Denumirea	Raionul	Locația	Sectorul	Data înregistrării	# membri fondatori	Ați aplicat pentru obținerea grantului?
AGROLEGUMFRUCT	Anenii Noi	Speia	Legume	28/06/2018	5	B1 – nu am aplicat niciodată
POMUȘOARE GROUP	Călărași	Nișcani	Pomușoare	18/02/2019	5	B1 – nu am aplicat niciodată
BUSINESS-TRUST COMPANY	Telenești	Bogzești	Alte fructe	06/03/2019	5	B1 – nu am aplicat niciodată
COMECOLEGUMA	Căușeni	Ucrainca	Legume	17/11/2014	5	B1 – nu am aplicat niciodată
DTV-PLANTAGRO	Orhei	Jora de Sus	Mere + Fructe sâmburoase	24/07/2014	6	B1 – nu am aplicat niciodată
ECOFERM	Soroca	Rublenița	Lapte	25/03/2019	7	B1 – nu am aplicat niciodată
LEGUME NISTRENE	Stefan Vodă	Cioburciu	Legume	28/03/2018	5	B1 – nu am aplicat niciodată
SANFRUCT-PRO	Călărași	Săseni	Struguri de masă + Fructe sâmburoase	18/12/2015	5	B1 – nu am aplicat niciodată
ATILIOS-FRUIT	Strășeni	Negrești	Alte fructe	16/04/2015	5	B2 – am aplicat
Aurovița	Ialoveni	Suruceni	Struguri de masă	10/06/2014	5	B2 – am aplicat
DARURILE DACIEI	Ungheni	Zagarancea	Mere	21/02/2020	5	B2 – am aplicat
EXPORTFRUCT	Dondușeni	Arionești	Mere	01/06/2016	5	B2 – am aplicat
FRUCTMARKET	Edinet	Ruseni	Mere	08/12/2015	7	B2 – am aplicat
GHID APIS GRUP	Strășeni	Cojușna	Miere	17/02/2020	5	B2 – am aplicat
HORTIFRUCT	Dondușeni	Pocrovca	Mere	23/09/2015	7	B2 – am aplicat
SANDIC MIERE GRUP	Orhei	Peresecina	Miere	21/03/2019	5	B2 – am aplicat
VERIFRUCT	Hâncești	Hâncești	Mere + Struguri de masă	02/04/2013	5	B2 – am aplicat

C.3 GRUPURILE DE PRODUCĂTORI C – NICI O ASISTENȚĂ

Denumirea	Raionul	Locația	Sectorul	Sursa de identificare
AGROGRUPPROD	Dubăsari	Pirita	Mere + Fructe sâmburoase	Beneficiar al altui proiect
AGROMIHLAT	Râșcani	Mihăileni	Lapte	Beneficiar al altui proiect
AGROSTOC			Alte fructe	Beneficiar al altui proiect
DOPRIMLACT	Fălești	Doltu	Lapte	Beneficiar al altui proiect
Fântina din Câmp	Cahul	Sat. Pelinei	Mere + Struguri de masă	Beneficiar al altui proiect
LACTAVIA-COM	Fălești	Hiliuți	Lapte	Beneficiar al altui proiect
Moberry	Ialoveni	Ialoveni	Alte fructe	Beneficiar al altui proiect
Nucces	Rezina	Saharna	Nuci	Beneficiar al altui proiect
Parvier	Stefan Voda	Răscăieți	Mere + Fructe sâmburoase	Beneficiar al altui proiect
APILIFE	Cahul	Cahul	Miere	Beneficiar al altui proiect
FRUCT PROD GRUP	Dubăsari	Molovata Noua	Alte fructe	Solicitare de asistență în procesul de recunoaștere în temeiul Legii 312/2013
Group Company TM SRL	Ialoveni	Suruceni	Alte fructe + Legume	Solicitare de asistență în procesul de recunoaștere în temeiul Legii 312/2013

ANEXA D – RAPORTUL DETALIAT PRIVIND EVALUAREA CONTRAFECTUALĂ A IMPACTULUI

În continuare vom prezenta estimarea impactului asistenței tehnice primită de unele grupuri de producători și a echipamentului finanțat prin grant de proiect asupra valorii anticipate (log) a vânzărilor per producător.¹⁴

Pentru a face o deducție, am utilizat diferențele în data de înregistrare și inițiere a activității ale grupurilor de producători. În special, am aplicat, în cadrul analizei, existența, pentru fiecare grup de producător, a datelor anterior înregistrării, grantul și data la care fiecare grup de producători a început utilizarea echipamentului. Prin urmare, pentru fiecare perioadă, avem date aferente grupurilor de producători care nu au beneficiat încă de „tratament”. Folosim acest sub-eșantion de grupuri de producători (care nu este constant la nivel de regiuni și dimensiuni) în calitate de grup de control pentru a estima impactul cauzal al echipamentelor finanțate.

Presupunem că grupurile de producători beneficiază de „tratament” în același an în care încep să utilizeze echipamentul dacă utilizarea echipamentului a început anterior lunii noiembrie; după perioada data, în mod contrar, vom considera că grupurile de producători beneficiază de „tratament” începând din anul următor anului în care au început utilizarea echipamentului.¹⁵

Numărul de observații valide în fiecare an, grupate în funcție de starea tratamentului, este raportat în tabelul 1¹⁶. După cum este indicat în tabel, eșantionul nu este echilibrat la nivel de perioade, dar, oricum, deținem date pentru ambele grupuri din fiecare perioadă.

Tabelul 1. Observații după an și starea tratamentului

Anul	Anul în care a început utilizarea echipamentului		Total
	Nu	Da	
2014	35	1	36
2015	34	6	40
2016	29	17	46
2017	25	27	52
2018	21	34	55
2019	23	35	58
2020	21	36	57
Total	188	156	344

¹⁴Am încercat, de asemenea, să estimăm impactul asupra volumului vânzărilor / producției, dar rezultatele nu sunt concludente. Motivul ar fi eterogenitatea înaltă a producției în rândul grupurilor de producători și pentru fiecare grup de producători în timp, combinate cu măsurile și datele aproximative destul de imperfecte care trebuie urmărite. În special, majoritatea grupurilor de producători se caracterizează prin producție comună, aceasta fiind modificată în timp, la fel ca și componența ei, iar noi nu deținem informații detaliate privind aceste componente.

¹⁵De asemenea, am făcut câteva verificări de robustețe schimbând termenul-limită („luna limită”), rezultatele obținute fiind robuste în cazul modificării termenului-limită.

¹⁶Întreg eșantionul este format din câteva grupuri de producători care nu au primit acces la granturile proiectului. Dacă aceste grupuri de producători ar fi sistematic diferite de grupurile finanțate, acest lucru ar putea influența estimările. De fapt, dacă eterogenitatea neobservată este invariantă în timp, modelele de date de panel (în special, modelele cu efecte fixe) sunt capabile să o controleze. Or, am efectuat și verificări de robustețe, executând regresii prin excluderea acestui sub-eșantion de producători. Deoarece rezultatele obținute nu diferă semnificativ, am decis să le includem în eșantion și să raportăm și abordăm doar rezultatele aferente întregului eșantion, în vederea sporirii eficienței estimatorilor

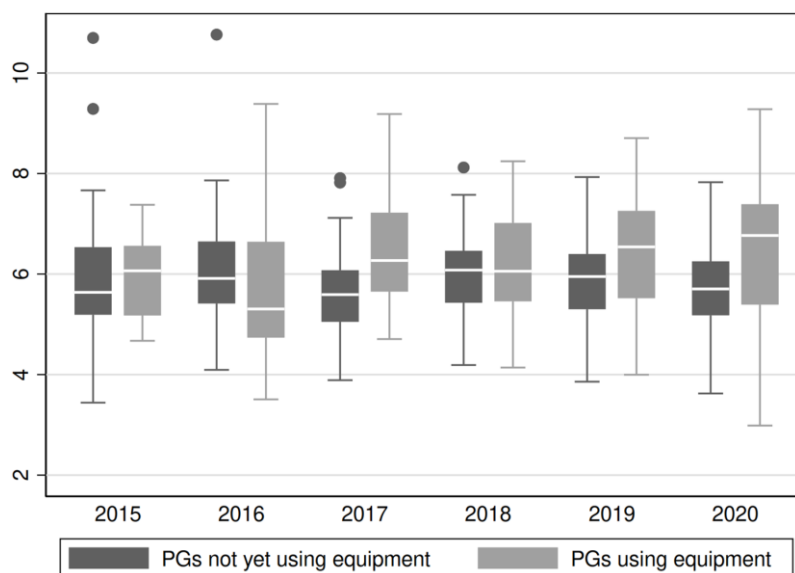
Figura 1 prezintă o diagramă boxplot a distribuțiilor valorii (log) a vânzărilor per producător la nivel de grupuri de producători în funcție de an și stare a tratamentului.

Pentru a analiza impactul echipamentului finanțat prin grant, presupunem că efectul asupra rezultatului este aditiv și constant. În special, presupunem următoarea funcție de așteptare condiționată pentru rezultat, valoarea log a vânzărilor per producător în fiecare grup de producători (y_{it}):

$$E[y_{it}|e_{it}, X_{it}, t] = \alpha + \lambda_t + \delta e_{it} + X_{it}\beta$$

unde: valoarea așteptată este condiționată de timp (λ_t reprezintă variabilele fictive de timp), utilizarea echipamentului finanțat prin grant (e_{it} reprezintă variabila fictivă de tratament) și unele controale (X_{it}), în special, controlăm, în analiza, regiunea (Nord, Centru și Sud), sectorul (de fapt, mixtul de producție: Mere și Fructe sâmburoase; Struguri de masă și Fructe sâmburoase; altele) și dimensiunea (prin utilizarea suprafeței medii a terenurilor disponibile, deținute și arendate ale grupului de producători).

Imaginea 1. Diagrama Boxplot după an și stare de tratament

Rezultatul real poate fi exprimat, astfel, în modul următor:

$$y_{it} = \alpha + \lambda_t + \delta e_{it} + X_{it}\beta + \varepsilon_{it}$$

unde ε_{it} este componenta aleatorie specifică grupului și timpului.

În cazul în care variabila fictivă a tratamentului este condiționată „la fel de bine ca alocată aleatoriu” de an, regiune, sector și dimensiune, atunci o estimare OLS poate prelua efectul causal asupra rezultatului. Cu toate acestea, o astfel de estimare implică mai multe aspecte. În primul rând, există problema corelației seriale în erori. După cum subliniază Bertrand, Duflo și Mullainathan (2004), întrucât variabila fictivă a tratamentului este puternic corelată în serie prin construcție, prezența corelației seriale în termenul de eroare poate duce la probleme substanțiale de supra-respingere. În acest caz, estimatorul de parametri OLS este părtinitor, dar totuși consistent, în timp ce estimatorul erorii standard este părtinitor și inconsistent. O soluție posibilă ar fi corectarea simplă a erorii standard și utilizarea unui estimator robust. În cazul nostru, deoarece tratamentul se aplică la nivel de grup de producători individual, putem folosi erori standard robuste în cluster grupate la nivelul grupului unic.

O altă soluție posibilă ar fi ignorarea simplă a informațiilor din seria cronologică, realizând o medie a datelor pentru fiecare grup de producători înainte și după. Deoarece, în cazul nostru, utilizarea echipamentului

începe în diferite perioade pentru diferite grupuri, după cum a fost menționat de Bertrand, Duflo și Mullainathan (2004), tehnica poate fi ușor modificată pentru a lua în considerare acest element. Procedura se desfășoară după cum urmează: i) regresarea y_{it} cu variabilele fictive de timp, precum și de regiune și controlul dimensiunii (terenurile disponibile); ii) împărțirea valorilor reziduale ale acestei valori estimative în doar două grupuri: valori reziduale înainte și după „tratament”; iii) calculul mediei fiecărui grup; iv) estimarea efectului și a erorii standard aferente poate fi apoi obținută dintr-o regresie OLS în panelul de două perioade format din valorile medii.

Pentru a îmbunătăți eficiența estimărilor în regresie, se pot calcula estimări ale celor mai mici pătrate ponderate (WLS), unde ponderile atașate fiecărei observații grupate reprezintă numărul de observații pe baza cărora a fost calculată media. Mai mult, deoarece fiecare observație pentru variabila rezultat reprezintă, de fapt, o medie calculată între diferiți producători (valoarea vânzărilor per producător în fiecare grup de producători este egală cu valoarea vânzărilor grupului de producători împărțită la numărul membrilor grupului), ponderea poate fi setată, de asemenea, proporțional numărului de membri.¹⁷

Rezultatele acestei metode de estimare sunt rezumate în Tabelul 2, care prezintă rezultatele regresii OLS și WLS asupra valorilor reziduale grupate. Estimarea punctuală a efectului constituie aproximativ 0,1 (echipamentul a sporit, în medie, valoarea vânzărilor per producător cu 10%), deși eroarea standard este destul de înaltă și coeficienții nu sunt statistic semnificativi, constituind circa 10%.

Tabelul 2. Rezultatele estimării

	(1)	(2)
	OLS	WLS
Tratament	.111	.114
	(.228)	(.219)
Constant	-.031	-.054
	(.144)	(.148)
Observări	93	93

O problemă importantă în acest context este determinată de faptul că, spre deosebire de ceea ce se întâmplă, de obicei, în configurările Diferențe în Diferențe, tratamentul se aplică la nivel individual și rezultă dintr-o acțiune voluntară a „unității tratate”. Prin urmare, ipoteza independenței condiționate (CIA) este greu de susținut. Există factori individuali neobservați care ar putea afecta, în același timp, probabilitatea tratamentului și rezultatul. În special, întrucât proiectele vizează finanțarea activităților de expansiune, pare rezonabil ca structura de intrare în program să fie corelată cu productivitatea neobservată: grupurile cele mai productive intră primele, deoarece probabil experimentează rate de creștere mai mari și au nevoie de asistență pentru a continua creșterea. Dacă acesta este cazul, estimările anterioare tind să supraestimeze impactul echipamentului: o parte din diferența dintre unitățile tratate și netratate în rezultat se datorează auto-selecției, adică grupurile ex ante mai productive se auto-selectează în program.

O modalitate de a face față acestor factori neobservați presupune estimarea unui model cu efecte fixe (FE), adică prin rularea unei regresii OLS pe date centrate pentru a elimina orice componentă individuală invariantă în timp și abordarea problemei corelației seriale reziduale calculând estimatorul robust sugerat de Arellano (2003), care este hetero-scedasticitate și autocorelație consecvente cu condiția ca panelul să conțină multe

¹⁷Acest lucru poate fi justificat din perspectivă teoretică dacă ecuația, la nivelul membrilor grupurilor de producători, satisface ipotezele Gauss-Markov, astfel încât termenul de eroare din ecuație la nivelul grupului de producători are o varianță proporțională cu inversul numărului de membri.

unități observate în relativ puține perioade. Or, este posibil ca estimatorul FE să subestimeze efectul din două motive. În primul rând, estimările FE sunt susceptibile de înclinări de atenuare din cauza erorii de măsurare. În al doilea rând, estimatorul FE subestimează efectul tratamentului atunci când probabilitatea de tratare este pozitiv corelată cu rezultatele întârziate.¹⁸

Exploatarea dimensiunii panelului de date ne permite, de asemenea, să estimăm impactul asistenței tehnice post-finanțare. În special, estimăm - prin modele OLS (OLS), Efecte aliatoare (RE) și Efecte fixe (FE) – cu și fără luarea în considerare a ponderilor determinate de numărul de membri din fiecare grup de producători următoarea ecuație:

$$y_{it} = \alpha_i + \lambda_t + \delta_0 r_{it} + \delta_1 a_i + \delta_2 r_{it} a_i + \delta_3 e_{it} + X_i \beta + \varepsilon_{it}$$

unde: variabila de rezultat (log-ul valorii vânzărilor per membru al grupului de producători i în anul t) este redusă cu: o constantă (posibil specifică grupului); variabilele fictive de timp; „variabila fictivă de înregistrare” (r), egală cu 1 în anul înregistrării și anii următori; „variabila fictivă de asistență tehnică” (a), egală cu 1 pentru grupurile de producători care au primit asistență tehnică; „variabila fictivă de echipament” (e), egală cu 1 pentru perioadele de utilizare a echipamentului finanțat prin grant; în cele din urmă, termenul X include controale specifice grupurilor de producători. Aceste controale invariante în timp sunt incluse atunci când ecuația nu este estimată prin FE, unde astfel de controale sunt absorbite în constanta invariantă în timp specifică unității. În special, X include: variabilele fictive de regiune; variabilele fictive de sector (log-ul suprafeței medii a terenurilor disponibile (deținute și arendate); și, în unele specificații, o variabilă fictivă egală cu 1 dacă grupul de producători a implementat alte investiții în perioada respectivă și o variabilă fictivă egală cu 1 dacă grupul de producători a avut acces la alte granturi de proiect. De fapt, includerea unor astfel de variabile fictive va duce, eventual, la subestimarea efectului proiectului, atâta timp cât grantul a sporit și probabilitatea realizării altor investiții și / sau accesării altor granturi.

Rezultatele tuturor estimărilor sunt rezumate în Tabelele 3 și 4. În special, Tabelul 3 prezintă rezultatele modelelor grupate OLS, Efecte Aliatoare și Efecte Fixe, fără a utiliza numărul de membri în calitate de ponderi, în timp ce Tabelul 4 rezumă rezultatele versiunilor ponderate ale modelelor OLS și Efecte Fixe.

Coeficientul atașat variabilei fictive de echipament nu este niciodată semnificativă din perspectivă statistică. Estimările punctuale ale acestui coeficient variază de la 0,2 la aproximativ 0. Coeficientul atașat variabilei fictive de înregistrare este negativ și statistic semnificativ. Acest lucru se datorează, probabil, faptului că valoarea vânzărilor înainte (după) înregistrare este supra-raportată (sub-raportată).¹⁹

Controlând un astfel de efect, asistența tehnică post-finanțare (AT) se dovedește a fi semnificativ corelată pozitiv cu valoarea vânzărilor. Într-adevăr, există unele dovezi că o astfel de asistență este valoroasă pentru creșterea vânzărilor. Estimările punctuale ale sumei coeficienților atașați variabilei fictive AT și termenului de interacțiune AT-înregistrare (ultimele rânduri din tabelele 2 și 3) denotă un nivel înalt de eficiență al asistenței tehnice post-finanțare, cifra preconizată a vânzărilor crescând cu aproximativ 60% (rezultatele sunt destul de similare la nivel de modele și specificații), cu efect statistic semnificativ la nivel de 10%.

¹⁸Din acest motiv, WLS pentru datele grupate și estimările FE ar putea fi considerate, respectiv, drept estimări la limita superioară și limită inferioară ale impactului.

¹⁹Acest lucru s-ar putea datora faptului că, în unele grupuri de producători, membrii, după înregistrare, au raportat doar vânzările grupului de producători, în timp ce înainte de înregistrare au estimat vânzările prin însumarea tuturor vânzărilor membrilor. Dacă grupul de producători a reprezentat, de fapt, doar o parte din totalul activităților membrilor, rezultatul ar fi cel observat. Deoarece am solicitat o estimare aproximativă a procentului activităților membrilor în fiecare grup de producători (mai puțin de 25%; între 25% și 50%; între 50% și 75%; 75% sau mai mult; 100%), am verificat dacă, controlând un astfel de factor (de fapt, replicând variabila categorică anterioară și interacționând aceste variabile fictive cu cea de înregistrare), „efectul” net al înregistrării se dovedește a fi nesemnificativ. Într-adevăr, acesta este cazul. După acest exercițiu de verificare, pentru a spori eficiența, am decis să nu includem astfel de controale în estimări, deoarece ceilalți coeficienți nu se modifică semnificativ.

Modelele OLS și RE combinate permit estimarea, de asemenea, a efectului, asupra vânzărilor preconizate, determinat de alte investiții (Alte investiții) și alte surse de finanțare (Alte proiecte). În special, implicarea în alte proiecte duce la o creștere a vânzărilor preconizate cu aproximativ 70%, iar efectul este întotdeauna statistic semnificativ, constituind în jur de 10%. Prin includerea unor astfel de controale, impactul estimat al echipamentului finanțate prin proiect scade, deși această estimare are, eventual, o tendință descendentă atâta timp cât grantul investițional sporește probabilitatea realizării altor investiții și / sau accesării altor surse de finanțare de către grupul de producători.

Tabelul 3: Rezultatele estimării modelelor panel

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
	OLS	OLS	OLS	OLS	OLS	OLS	RE	RE	RE	RE	RE	RE	FE	FE	FE
Mere și Fructe sâmburoase	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Struguri de masă și Fructe sâmburoase	.125 (.622)	.351 (.564)	.103 (.625)	.336 (.569)	.0708 (.566)	.327 (.508)	.073 (.585)	.295 (.543)	.067 (.590)	.285 (.546)	.010 (.536)	.270 (.505)	-	-	-
Altele	-296 (.615)	-120 (.616)	-346 (.624)	-145 (.621)	-348 (.586)	-148 (.582)	-316 (.581)	-061 (.560)	-381 (.596)	-100 (.568)	-372 (.575)	-104 (.557)	-	-	-
Nord	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Centru	-087 (.482)	-241 (.456)	-049 (.478)	-228 (.450)	.045 (.467)	-147 (.460)	-147 (.440)	-260 (.400)	-120 (.443)	-260 (.400)	-016 (.427)	-185 (.422)	-	-	-
Sud	-250 (.669)	-280 (.623)	-194 (.678)	-254 (.633)	-107 (.643)	-202 (.588)	-190 (.634)	-291 (.589)	-123 (.643)	-257 (.593)	-035 (.615)	-218 (.566)	-	-	-
(log) Terenuri	.171** (.082)	.140* (.082)	.167** (.082)	.139* (.083)	.130 (.085)	.099 (.084)	.154* (.080)	.135* (.077)	.149* (.081)	.132* (.078)	.106 (.085)	.101 (.080)	-	-	-
Variabila fictivă înregistrare			-279 (.206)	-155 (.270)	-529* (.295)	-572 (.405)			-329** (.144)	-255 (.179)	-682** (.274)	-615 (.384)		-368** (.146)	-748** (.283)
Variabila fictivă AT					.009 (.466)	-311 (.640)					-058 (.452)	-208 (.594)			
Înregistrarea x Variabila fictivă AT					.544 (.388)	.902* (.518)					.650* (.351)	.638 (.466)			.697* (.361)
Variabila fictivă echipament	.165	-.082	.218	-.060	.023	-.266	.032	-.051	.056	-.028	-.025	-.088	-.014	-.001	-.055

	(.251)	(.295)	(.246)	(.284)	(.239)	(.266)	(.138)	(.152)	(.134)	(.147)	(.133)	(.154)	(.134)	(.130)	(.140)
Variabila fictivă Alte investiții		.132		.131		.053		.151		.165		.076			
		(.311)		(.311)		(.316)		(.323)		(.323)		(.337)			
Variabila fictivă Alte proiecte		.708**		.700**		.768**		.628*		.616*		.665**			
		(.330)		(.331)		(.305)		(.338)		(.338)		(.320)			
Variabila fictivă Timp	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Variabila fictivă AT+						.553*		.591*				.592**		.430	
Înregistrare x Variabila fictivă AT						(.319)		(.335)				(.288)		(.340)	
Observări	344	311	344	311	344	311	344	311	344	311	344	311	344	344	344
Numărul GP	58	50	58	50	58	50	58	50	58	50	58	50	58	58	58

Variabila dependentă: log a valorii vânzărilor per producător. Constantele nu sunt raportate. Erorile cluster standard robuste la heteroskedasticitate și auto-corelare în paranteze
Niveluri de semnificație: * 10%, ** 5%, *** 1%.

Tabelul 4: Rezultatele estimării modelelor panel (regresii ponderate)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(13)	(14)	(15)
	OLS	OLS	OLS	OLS	OLS	OLS	FE	FE	FE
Mere și Fructe sâmburoase	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Struguri de masă și Fructe sâmburoase	.162 (.655)	.397 (.605)	.141 (.661)	.386 (.614)	.111 (.606)	.379 (.553)	-	-	-
Altele	-.244 (.624)	-.054 (.622)	-.288 (.634)	-.071 (.630)	-.278 (.604)	-.061 (.595)	-	-	-
Nord	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Centru	-.047 (.480)	-.194 (.460)	-.013 (.477)	-.185 (.454)	.066 (.470)	-.120 (.462)	-	-	-
Sud	-.386 (.697)	-.393 (.643)	-.338 (.710)	-.376 (.657)	-.255 (.680)	-.322 (.613)	-	-	-
(log) Land	.181** (.087)	.148* (.088)	.178** (.088)	.147 (.088)	.144 (.092)	.109 (.091)	-	-	-
Variabila fictivă Înregistrare			-.241 (.216)	-.103 (.288)	-.478 (.298)	-.512 (.411)		-.347** (.146)	-.721** (.280)
Variabila fictivă AT					.023 (.458)	-.27 (.629)			
Înregistrare x Variabila fictivă AT					.512 (.403)	.860 (.524)			.674* (.350)
Variabila fictivă echipament	.194	-.051	.238	-.037	.043	-.258	-.012	.001	-.048

	(.250)	(.295)	(.243)	(.284)	(.235)	(.264)	(.125)	(.122)	(.131)
Alte investiții		.186		.185		.110			
		(.311)		(.311)		(.325)			
Variabila fictivă Alte proiecte		.712**		.708**		.786**			
		(.327)		(.329)		(.304)			
Variabila fictivă Timp	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Variabila fictivă AT+ Înregistrare x Variabila fictivă AT					.535*	.591*			.674*
					(.326)	(.341)			(.350)
Observări	344	311	344	311	344	311	344	344	344
Numărul GP	58	50	58	50	58	50	58	58	58

Dep. var.: valoarea jurnalului vânzărilor pe producător. Constantele nu au fost raportate. Ponderile date de numărul mediu de membri ai grupului de producători. Erori standard grupate robuste la hetero-scedasticitate și autocorelație în paranteză. Nivele de semnificație: * 10%, ** 5%, *** 1%.